

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**SARIGÖL MAHALLESİNDE (GAZİOSMANPAŞA-İSTANBUL) KENTSEL
DÖNÜŞÜMÜN YER DUYGUSUNA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERFİN ALPAR

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. TANER KILIÇ

BİLECİK, 2022

10511576

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**SARIGÖL MAHALLESİNDE (GAZİOSMANPAŞA-İSTANBUL) KENTSEL
DÖNÜŞÜMÜN YER DUYGUSUNA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERFİN ALPAR

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. TANER KILIÇ

BİLECİK, 2022

10511576

BEYAN

“Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul) Kentsel Dönüşümün Yer Duygusuna Etkileri ”adlı yüksek lisans projesinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	/.....

Berfin ALPAR

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Hayatımda yaşayacağım tüm zorluklara karşı mücadele etmem gerektiğini öğreten, hem lisans hem de yüksek lisans öğrenim sürecinde ders gördüğüm, karşılaştığım her zorlukta bana bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, yolumu aydınlatan, desteğini esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Taner KILIÇ'a (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Ana Bilim Dalı) teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam sırasında en zorlandığım anlardan birinde tez sahamı birlikte gözlemleyip incelediğimiz, fikirlerinden yararlandığım, pes etmemem gerektiğini söyleyen, tez çalışmamın şekillenmesinde ve sonuçlandırılmasında değerli katkılarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Seçkin HARDAL'a (Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Ana Bilim Dalı) teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca sahip olduğu coğrafi bilgi sistemleri bilgisiyle harita ve çizimlerde bana yardımcı olan, desteğini esirgemeyen değerli hocam Serhat AY'a (Bilecik Şeyh Edebali Türkiye Coğrafyası Ana Bilim Dalı) ve arkadaşım Yakup YORULMAZ'a teşekkür ediyorum.

Ayrıca araştırmamın veri toplama aşamasında sundukları emek ve katkılarından dolayı kardeşim Seher ALPAR'a arkadaşlarım Züleyha BALIKÇI ve Bilal Harun KARATAŞ'a, tezimi okuyarak düzeltmelerimi sağlayan Dilay CANPOLAT'a ve Fıryal BOZDEMİR'e teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde desteklerini esirgemeyen, motive eden ve hedeflerime ulaşmamda yol gösteren, her zaman yanımda olan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak gerek hayatım gerek çalışmam boyunca anlayışı ve yardımları ile her zaman yanımda duran, güvenini her zaman hissettiğim güzel insan Mehmet Davut AĞIRMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Berfin ALPAR

2022

ÖZET

SARIGÖL MAHALLESİNDE (GAZİOSMANPAŞA-İSTANBUL) KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN YER DUYGUSUNA ETKİLERİ

21. yy’da küresel ve yerel ölçekte yaşanan ekonomik krizler kentsel mekâna müdahale biçimini ve planlama süreçlerini önemli biçimde etkilemiştir. 2000’li yıllardan sonra neoliberal politikaların ivme kazanmasıyla kentler küresel sermayenin hegemonyası altında kalarak hızla dönüşüme uğramaya başlamıştır. Özellikle ülkemizde 2002 yılında mevcut siyasi iktidarın değişmesiyle birlikte 1984 yılında dar ve orta gelirli vatandaşın konut ihtiyacını karşılamak için kurulan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na (TOKİ) verilen yetkiler arttırılmıştır. TOKİ’ye verilen yetkilerin arttırılmasıyla İstanbul gibi büyük kentler mega projelerle birer inşaat alanına dönüştürülmüştür.

Son yıllarda özellikle yoksul ve dezavantajlı grupların yaşadığı gecekondu bölgeleri TOKİ ve özel inşaat firmalarının iş birliğiyle kentsel dönüşüm projesi adı altında hızla dönüşüme uğramaktadır. İnsanların yaşadıkları yere karşı duygu ve değerleri yok sayılarak yapılan bu dönüşümler rantsal odaklı olup beraberinde soylulaştırmayı (gentrification) getirmektedir. Yıllardır insanların yaşayıp bizim diyerek sahip çıktığı, içinde kendini huzurlu, mutlu ve güvenli hissettiği mahalle kültürünün kök saldığı bu mekânlar kentsel dönüşüm projeleriyle yok olmaktadır. Bu durum kentsel dönüşüm projelerinde, insan ve mekân etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan “yer duygusu” unsuruna dikkat edilmediğini göstermektedir.

Kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkileri bağlamında bu çalışmada 2012 yılından sonra 6306 sayılı Afet Dönüşüm Yasası ile kentsel dönüşüme uğramaya başlayan Sarıgöl Mahallesi’nin (İstanbul- Gaziosmanpaşa) mevcut durumu incelenmiştir.

Çalışmada karma yöntem araştırması kullanılmıştır. Çalışma alanında elde edilen nicel verilerin desteklenmesi amacıyla mahallede yaşayan kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın verileri henüz kentsel dönüşüme uğramamış, çoğunlukla Roman halkının yaşadığı Şen Mahalle olarak nitelendirilen alandan ve kentsel dönüşümü tamamlanmış konut alanından toplanmıştır. Dönüşüme başlanmamış alandan elde edilen veriler ile kentsel dönüşüm projesinin bittiği alandan elde edilen verileri karşılaştırmak amacıyla, dönüşümü tamamlanmış alandan yapılan konutlarda yaşayan hak sahipleriyle de görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın bulgular kısmında veriler bu doğrultuda incelenmiştir.

Sarıgöl Mahallesinde yapılan kentsel dönüşüm projesinin Şen mahalle olarak nitelendirilen çoğunlukla Roman halkının yaşadığı ve henüz dönüşüme uğramayan alan üzerinde olumsuz

yönde etki ettiği tespit edilmiştir. Yapılan kelime bulutlarında Şen Mahalle alanında yaşayan Roman halkının mahalleyle bütünleştiği, mahalleyle olan aidiyet ve bağlılığın yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılan konut alanlarında yer duygusu unsuruna önem verilmediği ortaya çıkmıştır. Mahallede yaşayan bireyler kültürlerini ve kimliklerini yansıtan Sarıgöl Mahallesinin kentsel dönüşümüne uğramadan önceki halinde yaşamayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Yapılan konutların insanları yansıtmadığı, kentsel dönüşüm projesinin rantsal bir amaçla yapıldığı ve var olan yoksulluğu arttırarak yerinden edilmeye neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Yer Duygusu, Sarıgöl Mahallesi.



ABSTRACT

THE EFFECTTS OF URBAN TRANSFORMATION ON THE SENSE OF PLACE İN SARIGÖL DİSTRİCT (GAZİOSMANPAŞA-İSTANBUL)

In the 21st century, global and local economic crises have significantly affected the way of intervention in urban space and planning processes. After the 2000s, with the acceleration of neoliberal policies, cities began to undergo rapid transformation under the hegemony of global capital. Especially with the change of the current political power in our country in 2002, the competencies given to the Housing Development Administration (TOKİ), which was established in 1984 to meet the housing needs of low- and middle-income citizens, were increased. With the authorization given to TOKİ, big cities such as Istanbul have been transformed into construction sites with mega (huge) projects.

In recent years, especially the slum areas where poor and disadvantaged groups live, have been rapidly transformed under the name of urban transformation project with the cooperation of TOKİ and private construction companies. These transformations, which are made by ignoring people's feelings and values towards the place they live in, are rent-oriented and bring gentrification with them. These places, where people have lived for years and claimed to be ours, and where the neighborhood culture, in which they feel peaceful, happy and safe, is rooted, are disappearing with urban transformation projects. This shows that in urban transformation projects, the "sense of place" element, which emerges as a result of human and space interaction, is not paid attention to.

In the context of the effects of urban transformation on the sense of place, in this study, the current situation of Sarıgöl Mahallesi (İstanbul-Gaziosmanpaşa), which started to undergo urban transformation with the Disaster Transformation Law No. 6306 after 2012, was examined.

Mixed method research was used in the study. In order to support the quantitative data obtained in the study, interviews were conducted with the people living in the neighborhood.

The data obtained in line with the purpose of the study were analyzed in two parts. In the first part, the data obtained from the area, which is included in the urban transformation project but has not been transformed yet, which is defined as the lively neighborhood where mostly Roman people live, has been examined. In the second part, in order to verify and support the data obtained in the first part, the data obtained from the surveys and interviews with the

beneficiaries living in the mass housing in the area where the urban transformation project is finished, were damaged.

It has been determined that the urban transformation project in the Sarigöl neighborhood has a negative impact on the area, which is defined as Şen neighborhood, where mostly the Roman people live and which has not been transformed yet. In the word clouds, it was determined that the Roman people living in the Şen neighborhood area integrated with the neighborhood and that the belonging and commitment to the neighborhood was high. It has been revealed that the sense of place element is not given importance in the mass housing areas built together with the urban transformation. It has been revealed that individuals living in the neighborhood prefer to live in the old version of Sarigöl neighborhood. Furthermore it has been revealed that the houses built do not reflect the people, that the urban transformation project is carried out with a profit motive and that it increases the existing poverty and causes displacement.

Keywords: Urban Transformation, Sense of Place, Sarigöl District.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları	4
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Çalışmanın Temel Araştırma Soruları.....	7
1.4. Araştırmanın Yöntem ve Deseni.....	7
1.5. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	8
1.6. Verilerin Toplanması ve Analizi	9
1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi.....	9
1.8. Araştırmanın Kısıtlılıkları.....	10
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Kent	12
2.2. Kentleşme.....	13
2.3. Kentlileşme.....	13
2.4. Kentsel Dönüşüm.....	14
2.5. Kentsel Dönüşümün Amacı	15
2.6. Kentsel Dönüşümün Uygulama Yöntemleri	16
2.6.1. Kentsel Yenileme – Yenilenme (Renovation-Renewal)	16

2.6.2. Kentsel Yeniden Geliştirme/Canlandırma (Redevelopment/Revitalization)	17
2.6.3. Kentsel Düzenleme (İmprovement).....	18
2.6.4. Kentsel Koruma(Conservation).....	18
2.6.5. Kentsel Temizleme (Clearance).....	18
2.6.6. Soylulaştırma (Gentrification).....	18
2.7. Kentsel Dönüşümün Boyutları.....	19
2.7.1. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu	19
2.7.2. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu	21
2.7.3. Kentsel Dönüşümün Yasal Boyutu.....	21
2.7.4. Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu	22
2.8. Dünyada Kentsel Dönüşüm Süreci	22
2.9. Türkiye’de Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Süreci.....	25
2.9.1. Cumhuriyet Dönemi (1923-1948)	26
2.9.2. Göç ve Hızlı Kentleşme Dönemi (1948-1960)	27
2.9.3. Planlı Kalkınma Dönemi (1960-1980)	28
2.9.4. Neoliberal Kentleşme Dönemi (1980-2000)	29
2.9.5. AKP’nin İktidara Gelişi ve TOKİ’nin Yükseliş Dönemi (2000 ve Sonrası)..	31
2.10. Mekân ve Yer Kavramı	33
2.11. Mekân ve İnsan İlişkisi Bağlamında Yer Duygusu	35
2.11.1. Yer Kimliği	36
2.11.2 Yer Bağlılığı.....	37
2.11.3. Yer Bağımlılığı	37
2.12. Yer Duygusunu Etkileyen Faktörler	37
3. SARIGÖLDE (İSTANBUL-GAZİOSMANPAŞA) KENTSEL DÖNÜŞÜM	39
3.1. Gaziosmanpaşa’da Kentsel Gelişim	39
3.2. Gaziosmanpaşa’da Kentsel Dönüşüm Projeleri	42

3.3. Sarıgöl Mahallesi Kentsel Dönüşüm.....	46
4. BULGULAR	49
4.1. Demografik Bulgular	49
4.2. Mahallede Yer Duygusunu Belirleyen Unsurlarla İlgili Bulgular.....	54
4.3. Konut ve Yer Duygusu İlişkisi İle İlgili Bulgular	64
4.4. Kentsel Dönüşümün Yer Duygusu Üzerindeki Etkisiyle İlgili Elde Edilen Bulgular	67
4.5. Yer Duygusu Ölçeğiyle Elde Edilen Bulgular.....	71
5. SONUÇ	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	85

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. 1. Araştırmanın amaçları	6
Tablo 2. 1. 1844 – 1933 yılları arasındaki kentsel dönüşüm politikaları	23
Tablo 2. 2. 1950’den günümüze dünyadaki kentsel dönüşüm süreci	24
Tablo 3. 1. Gaziosmanpaşa’da kentsel dönüşüm projeleri	43
Tablo 4.1. Katılımcıların cinsiyet durumu.....	49
Tablo 4. 2. Katılımcıların yaş oranları.....	50
Tablo 4. 3. Katılımcıların eğitim durumu	51
Tablo 4. 4. Katılımcıların meslek durumu.....	53
Tablo 4. 5. Katılımcıların aylık gelir durumu.....	54
Tablo 4. 6. Sarıgöl Mahallesi’ni seviyor musunuz?	62
Tablo 4. 7. Sarıgöl Mahallesi’nde sevdiğiniz yer/yerler var mı?.....	62
Tablo 4. 8. Sarıgöl Mahallesi’nde duygusal bağınızın olduğu, yerler var mı?	63
Tablo 4. 9. Kendinizi mahallenizde güvende hissediyor musunuz?.....	64
Tablo 4. 10. Yaşadığınız konutta kendinizi güvende hissediyor musunuz?.....	65
Tablo 4. 11. Yaşadığınız konut doğal afetlere karşı güvenli mi?	65
Tablo 4. 12. Nasıl bir konutta yaşamak isterdiniz?	66
Tablo 4. 13. Evinizin kentsel dönüşümüne girmesini ister miydiniz?.....	69
Tablo 4. 14. Kentsel dönüşümle birlikte Sarıgöl Mahallesi’nin değişim durumu	69
Tablo 4. 15. Sarıgöl Mahallesi’nin kentsel dönüşümden sonraki durumu	70
Tablo 4. 16. Kentsel dönüşümün yer kimliği üzerindeki etkileri	71
Tablo 4. 17. Kentsel dönüşümün yer bağlılığı üzerindeki etkileri	72
Tablo 4. 18. Kentsel dönüşümün yer bağımlılığı üzerindeki etkileri	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. 1. Çalışma alanının lokasyon haritası	5
Şekil 1. 2. Eş zamanlı paralel desen araştırmasının akış şeması	8
Şekil 1. 3. Sarıgöl Mahallesi ile ilgili medyaya yansıyan haberler	11
Şekil 2. 1. Türkiye'nin kentsel gelişim ve dönüşüm süreci (kent, mekân ve iktidar ilişkisi) ..	33
Şekil 3. 1. 1960'lı yıllarda Gaziosmanpaşa'dan görüntüler	39
Şekil 3. 2. Osmanlı Döneminde Gaziosmanpaşa'da yapılan çeşmeler ve su kemerleri	40
Şekil 3. 3. Gaziosmanpaşa'nın yıllara göre nüfusu	41
Şekil 3. 4. Gaziosmanpaşa ilçesinin mahalle haritası	42
Şekil 3. 5. Gaziosmanpaşa'da kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerler	45
Şekil 3. 6. Sarıgöl Mahallesi Şen Mahalle olarak adlandırılan roman mahallesi	46
Şekil 3. 7. Sarıgöl Mahallesi kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerler	47
Şekil 3. 8. Sarıgöl Kent Konutları (1. ve 2. Etap)	47
Şekil 3. 9. Ahes Misal İstanbul Konutları	48
Şekil 4. 1. Sarıgöl Mahallesi verilerin topladığı alanlar	49
Şekil 4. 2. Katılımcıların doğum yerleri	55
Şekil 4. 3. Katılımcıların mahallede yaşama süreleri	55
Şekil 4. 4. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelenler	56
Şekil 4. 5. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen renkler	57
Şekil 4. 6. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen sesler	58
Şekil 4.7. Sarıgöl Mahallesi ses belirleyicileri	59
Şekil 4. 8. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde ilk hissedilen duygular	60
Şekil 4. 9. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen bina-heykel-park gibi yerler	61
Şekil 4. 10. Katılımcıların mülkiyet durumu	64
Şekil 4. 11. Katılımcıların yaşadığı konut biçimi	64
Şekil 4. 12. Şen Mahalle alanında katılımcıların yaşadığı konutlar	66
Şekil 4. 13. Sarıgöl Mahallesi kentsel dönüşümle sırasıyla yapılan konutlar	67
Şekil 4.14. Sarıgöl Mahallesi kentsel dönüşüm denilince akla ilk gelenler	68

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

TOKİ :	Toplu Konut İdaresi
ANAP:	Anavatan Partisi
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TEM:	Trans - Avrupa Kuzey - Güney Otoyolu Projesi
₺:	Türk Lirası
KİPTAŞ:	İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze dünyada yaşanan olaylar beraberinde birçok değişime neden olmuştur. 18. yy'da Avrupa'da başlayan daha sonra tüm dünyayı etkisi altına alan sanayi devrimi bu olayların başında gelmektedir. İnsanlık tarihi açısından dünyada bir kırılma noktası olan sanayi devrimi kentlerde büyük değişimlere neden olmuştur. Buharlı makinaların icadıyla birlikte kentlerde kurulan fabrikaların işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla kırdan kentlere büyük nüfus akınları şeklinde bir göç harekâtı gerçekleşmiştir.

Kentlerde büyük nüfus artışına sebep olan bu göçler, kent merkezlerinde ve kentlerde kurulan fabrikaların etrafında düzensiz, hızlı ve çarpık yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1800'lerin ortasından 1945'lere kadar, kentlerde meydana gelen fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı birçok ülke kentsel yenileme (urban renewal) projesi başlatarak müdahalede bulunmuştur. Kentsel yenileme projeleri kamusal alanların artırılması, kent merkezlerinde geniş bulvar ve caddelerin açılması, çevre ve trafiğin iyileştirilmesi, kent merkezi ve çevresindeki aşırı kalabalığı azaltması amacıyla yapılmıştır (Akkar, 2006).

20. yy'ın başında yaşanan İkinci Dünya Savaşı, başta Avrupa kentleri olmak üzere birçok kentin yıkımına sebep olmuştur. Yıkılan kentlerin inşa edilmesi amacıyla yeniden kentsel dönüşüm çalışmalarına başlanılmıştır.

Fordist üretim tarzı ile Keynesçi refah devlet anlayışıyla inşa edilen bu kentlerin en önemli özelliği toplumsal ve ekonomik yönden devletin görkemini açık bir şekilde simgeleyen görkemli yapıların inşa edilmesidir. 1970' lere gelindiğinde devletin toplumsal ve ekonomik yönden yetersiz kalması, işsizlik ve enflasyonun artması, yeni politikaların varlığını zorunlu kılmıştır.

Keynesçi refah devletin sorunlarına karşı 1970'lerin ikinci yarısından sonraki postmodern dönemde ortaya çıkan neoliberalizm bu politikaların başında gelmektedir. Devletin müdahalesinden bağımsız serbest piyasa ekonomisine dayalı bir politika olan neoliberalizm ile kentler küresel sermayenin etkisi altında kalarak metalaştırılmıştır.

Bir yandan kırdan kente yapılan göçler bir yandan da kent merkezlerinde devam eden kentsel yenilenme ve dönüşüm çalışmaları kent çepellerinde (kenarlarında) toplumsal ve ekonomik yönden dezavantajlı yoksul ve sorunlu bölgelerin oluşmasına neden olmuştur.

Dünyada farklı isimlerle anılan bu bölgelere; Amerika'da de getto, Fransa'da banliyö (banlieue), İtalya' da dış mahalleler (quarteri periferici) ya da yoksul mahalleler (quarteri degrerati), İsveç'te sorunlu bölgeler (problemomrade), Brezilya'da teneke mahalleler (favela),

Arjantin’de sefalet mahalleleri (villa miseria) Türkiye’de ise gecekondulaşma mahalleleri denilmektedir (Wacquant, 2015).

Türkiye’de 1950-1980 yılları arasında sanayileşmenin büyük kentlerde ivme kazanması ve yaşanan ekonomik gelişmelere paralel olarak büyük kentlere doğru göçler artmıştır. Artan bu göç hareketleriyle kentler hızlı, sağlıklı ve kontrolsüz bir şekilde büyüyerek gecekondulaşmaya neden olmuştur. Özellikle başta İstanbul olmak üzere Ankara ve İzmir bu kentlerin başında gelmektedir.

1980 askeri darbesinden sonra 1983’te yapılan genel seçimlerle ANAP partisinin kazanması ve Turgut Özal’ın başbakan seçilmesiyle birlikte gecekondulaşma bölgelerine yönelik çıkarılan af yasalarıyla üç dört kata kadar inşaat hakkının tanınması altyapı hizmetlerinden yoksun yapıların oluşmasına neden olmuştur.

2000’li yıllardan sonra neoliberal politikaların ivme kazanmasıyla kentler küresel hegemonyanın etkisi altında kalarak hızla dönüşüme uğramaya başlamıştır. Küresel ve yerel ölçekte yaşanan ekonomik krizler kentsel mekân müdahale biçimini ve planlama süreçlerini önemli biçimde etkilemiştir.

Ülkemizde 2002 yılında mevcut siyasi iktidarın değişmesi ve yerine AKP iktidarının gelmesiyle birlikte yapılan yasal düzenlemelerle Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na (TOKİ) verilen yetkiler arttırılmıştır (Yılmaz, 2016).

Bu dönemde, 1984 yılında dar ve orta gelire sahip insanların konut ihtiyacını gidermek amacıyla kurulan TOKİ’nin faaliyetlerinde değişikliğe gidildiği görülmektedir (Bahçeci, 2017). AKP hükümeti döneminde Toplu Konut İdaresi başkanlığına verilen yetkilerin genişlemesiyle İstanbul gibi büyük kentler mega(devasa) projelerle birer inşaat sahasına dönüştürülmüştür.

Son yıllarda özellikle yoksul ve dezavantajlı grupların yaşadığı gecekondulaşma bölgeleri TOKİ ve özel inşaat firmalarının iş birliğiyle kentsel dönüşüm projesi adı altında hızla dönüşüme uğramaktadır. İnsanların yaşadıkları yere karşı duygu ve değerleri yok sayılarak yapılan bu dönüşümler rant odaklı olup beraberinde soylulaştırmaya (gentrification) neden olmaktadır.

İnsan ve mekân etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan “yer duygusu” unsuruna yapılan kentsel dönüşüm projelerinde, dikkat edilmediği görülmektedir. Yıllardır insanların yaşayıp bizim diyerek sahip çıktığı, içinde kendini huzurlu, mutlu ve güvenli hissettiği mahalle kültürünün kök saldığı bu mekânlar kentsel dönüşüm projeleriyle yok olmaktadır.

Yerinde kentsel dönüşüm projesi ile yapılan konutlarda yer duygusu unsuruna dikkat edilmediği için toplu konut alanlarında yaşayan insanlarda yersizleşme duygusu ortaya çıkmaktadır. Yersizleşme duygusuyla birlikte insanlar kendilerini bu alanlara ait hissetmeyerek terk etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla yerinde kentsel dönüşüm ile başlayan bu projeler yerinden edilmeye neden olmaktadır. Bu durum ülkemizde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projelerinde yer duygusu unsurunun önemini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada 2005 yılından itibaren gündeme gelen ve 2012 yılından sonra 6306 sayılı Afet Dönüşüm Yasası ile kentsel dönüşüme uğramaya başlayan Sarıgöl Mahallesi'nin (İstanbul- Gaziosmanpaşa) mevcut durumu kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkisi açısından incelenmiştir.

Sarıgöl Mahallesi İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. 1950'lerden itibaren kentlerde fabrikaların kurulması ve buna paralel olarak kırdan kente göç hareketlerinin başlamasıyla ilk önce Karadenizlilerin gelmesi, daha sonra 1960'lardan itibaren Bulgar göçmenlerle birlikte Edirne Trakya tarafından gelen Romanların yerleşimiyle ve son olarak 1990'lı yıllarda doğudaki terör olayları nedeniyle gelen Kürtlerin yerleşmesiyle oluşmuş kozmopolit bir mahalledir.

Sarıgöl Mahallesi iç ve dış göçlerle kente gelenlerin çeperde ilk yerleştikleri bir alan iken 2000'li yılların sonrası dönemde kent merkezine yakınlığı nedeniyle toplumsal ve mekânsal açıdan değişim dinamikleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Sarıgöl Mahallesinde kentsel dönüşüm projesi sınırları içerisinde yer alan bölgede ağırlıklı olarak Roman halkının yaşaması, toplumsal ve mekânsal yönden bu değişim dinamiklerinden en çok etkilenen grubun Romanlar olduğunu göstermektedir. Yaşamlarının her aşamasında sosyal ve ekonomik açıdan dışlanmaya maruz kalan Romanlar, şimdilerde ise istemedikleri kentsel dönüşüm projeleri sonucunda yer duygusundan yoksun yapılan konutlara yerleşmek zorunda bırakılıyorlar ya da yıllardır yaşadıkları, güçlü bağlar kurdukları ve sevdikleri mahallelerini terk etmek zorunda kalıyorlar.

Sarıgöl Mahallesinde kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla;

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, alan ve sınırları, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları belirtilmiştir. Çalışma alanı olan Sarıgöl Mahallesi hakkında bilgilendirmeler

yapılmıştır. Araştırmanın yöntemi ve deseni detaylı olarak açıklanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma soruları belirtilmiştir.

İkinci bölümünde, kentsel dönüşüm ve yer duygusu kavramları detaylı olarak açıklanmıştır. Kentsel dönüşümün amaçları, yöntemleri ve boyutları hakkında bilgi verilmiştir. Dünyadaki ve Türkiye’deki kentsel dönüşüm süreci ve politikaları tarihsel olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümünde, Gaziosmanpaşa’nın tarihsel ve kentsel gelişimine değinilmiştir. Gaziosmanpaşa’da ve Sarıgöl Mahallesi’nde yapılan kentsel dönüşüm projeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölümünde, Sarıgöl mahallesi’nde kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkileri ele alınmıştır. kentsel dönüşüm projesi alanı içerisinde henüz dönüşmemiş ve dönüşümü tamamlanmış alanda saha araştırması yapılarak ilk aşamada insanların mahalleye karşı olan duygu ve tutumları zihinsel ve duyuşal unsurlarla açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada ise kentsel dönüşümün mahallede mevcut olan yer duygusu üzerindeki etkisi açıklanmıştır.

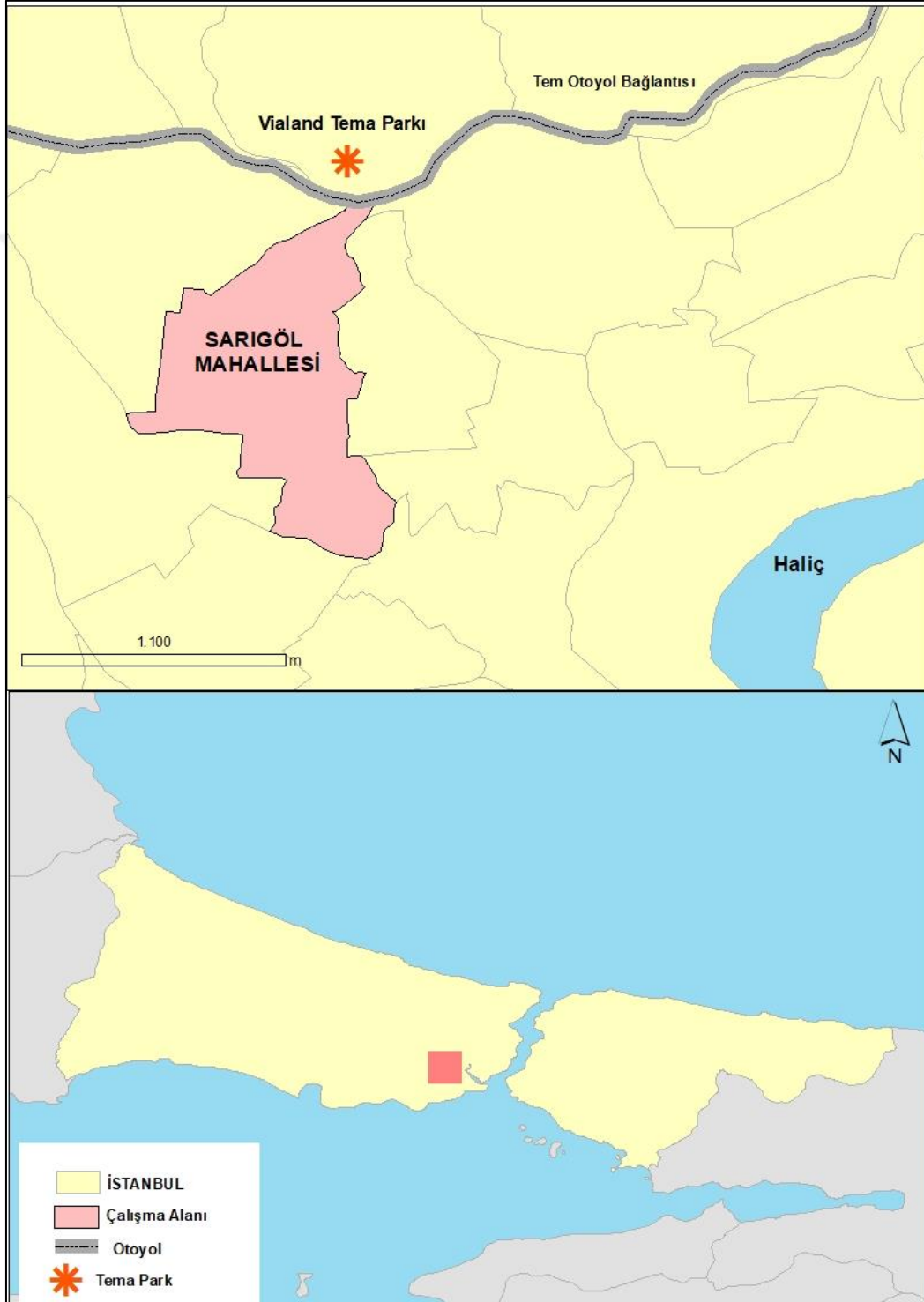
Araştırmanın beşinci ve son bölümünde ise, çalışma kapsamında ortaya çıkan genel sonuçlardan bahsedilmiştir.

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışmanın alanını İstanbul’un Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı Sarıgöl Mahallesi oluşturmaktadır. Sarıgöl Mahallesi 1950’li yıllardan itibaren özellikle Doğu Karadeniz’den gelen göçmenler, daha sonra 1960’lardan itibaren Bulgaristan’dan göç eden Türk ve Roman göçmenler ile ve son olarak 1990’lı yıllarda ülkemizin doğusunda meydana gelen terör olayları nedeniyle gelen Kürtlerin yerleşmesiyle oluşmuş **kozmopolit** bir mahalledir. Günümüzde mahalle içinde “Şen Mahalle” alanı olarak da adlandırılan ve yoğun olarak gecekonduların bulunduğu bu alanda ağırlıklı olarak Roman halkı yaşamaktadır. Sarıgöl Mahallesi genellikle düşük gelire sahip, yoksul ve dezavantajlı insanların yaşadığı, yasa dışı işlerin yürütüldüğü ve suç oranlarının yüksek olduğu ayrıca sağlıklı şehirleşmenin olmadığı bir mahalleyi oluşturmaktadır. 2021 yılı itibarıyla TÜİK verilerine göre Sarıgöl Mahallesi’nde 25,254 kişi yaşamaktadır.

Sarıgöl Mahallesi’nin coğrafi konumuna bakıldığında ise; Kuzeyinden Yeşilpınar (Vialand Tema Park Alanı) Mahallesi, Batı ve Güneybatısında-Bağlarbaşı, Gaziosmanpaşa

merkez Mahallesi, Doğudan ise Yıldıztabya Mahallesi ile çevrilmiş konumdadır. Sarıgöl Mahallesi yüzölçümü bakımından geniş bir alanı oluşturmaktadır. Mahallede özellikle gecekonduların yoğun olduğu ve kentsel dönüşüm bölgesi ilan edilen alan Kuzey-Güney yönlü bir vadi boyunca uzanmaktadır. Mahallenin en kuzeyinde ıslah edilmiş bir dere yatağı bulunmaktadır. Engelibeli bir yapıya sahip olan Sarıgöl Mahallesinde yerleşmeler son dönemlerde dikey yönde bir gelişme göstermiştir (Hardal, 2014).



Şekil 1. 1. Çalışma alanının lokasyon haritası

1.2. Araştırmanın Amacı

Kentsel dönüşüm projeleri bozulmaya veya çökmeye başlayan kentsel alanların ekonomik, fiziksel, çevresel ve toplumsal koşullarını iyileştirmeye yönelik kalıcı çözümler sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Ancak özellikle yoksul ve dezavantajlı grupların yaşadığı, mekânsal aidiyet ve bağlılığın yüksek olduğu gecekondu bölgelerinde uygulanan kentsel dönüşüm projeleri sonucunda yapılan toplu konut alanlarına yerleşen hak sahipleri bu yeni yaşam alanlarına uyum sağlamada ve alışmada birçok güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu durum yapılan kentsel dönüşüm projelerinde insan ve mekân etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan “**yer duygusu**” unsuruna, dikkat edilmediğini göstermektedir. İnsanların yaşadıkları yere karşı duygu ve değerleri yok sayılarak yapılan bu dönüşümler sonucunda insanlar kendileriyle özdeşleştikleri, kendilerini bir parçası olarak hissettiği, sevdikleri ve yıllardır yaşadıkları mahallelerini terk etmek zorunda kalmaktadır.

Bu bağlamda “Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul) Kentsel Dönüşümün Yer Duygusuna Etkileri” adlı bu çalışmanın temel amacı kentsel dönüşüm projelerinin insanların yere ilişkin algı ve tutumlarını nasıl etkilediğini Davranışsal Coğrafya bağlamında ifade etmektir. Çalışmanın temel amacı ile ilişkili olan diğer alt amaçlar Tablo 1.1’de belirtilmiştir (Tablo 1.1).

Tablo 1. 1. Araştırmanın amaçları

ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI	
AMAÇ 1 Çalışma alanında kentsel dönüşüm projesi içerisinde yer alan ancak henüz dönüşüme uğramamış alanda kentsel dönüşümün yer duygusuna etkilerini belirlemek.	✓ Henüz dönüşüme başlanmamış alanda duygusal ve zihinsel unsurlarla insanların mahalleye ve kentsel dönüşüm projesine yönelik algı ve tutumlarını belirlemek ✓ Jorgensen ve Stedman (2001) tarafından geliştirilen “Yer Duygusu Ölçeğini ” kullanarak dönüşüme başlanmamış alanda kentsel dönüşüm projesinin insanların mahalleye karşı olan duygusunu nasıl etkilediğini belirlemek.
AMAÇ 2 Çalışma alanında kentsel dönüşümü tamamlanmış alanda kentsel dönüşümün yer duygusuna etkilerini belirlemek.	✓ Toplu konut alanına yerleşen hak sahiplerinin daha önce yaşadıkları mahalle ortamı ile şimdiki yaşadıkları toplu konut alanına yönelik algı ve tutumlarının belirlemek

1.3. Çalışmanın Temel Araştırma Soruları

Belirtilen amaçlar doğrultusunda araştırmanın temel soruları şunlardır;

1. Araştırma alanında yaşayan bireylerin sosyo-ekonomik seviyesi nedir?
2. Çalışma alanında yaşayan bireylerin sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı olmaları yer duygusunu nasıl etkilemiştir?
3. Mahallenin sahip olduğu kimlik, mahallede yaşayan bireyleri yansıtmakta mıdır?
4. Çalışma alanında yer duygusunun oluşmasında etkili olan faktörler nelerdir?
5. Araştırma alanında yer duygusunun belirleyicileri nelerdir?
6. Kentsel dönüşüm projesi çalışma alanında yaşayan bireylerin yer duygusunu nasıl etkilemiştir?
7. Kentsel dönüşüm projesi sonucunda yapılan konutlar hak sahiplerini sosyal ve ekonomik yönden yansıtmakta mıdır?
8. Kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki sonuçları nelerdir?

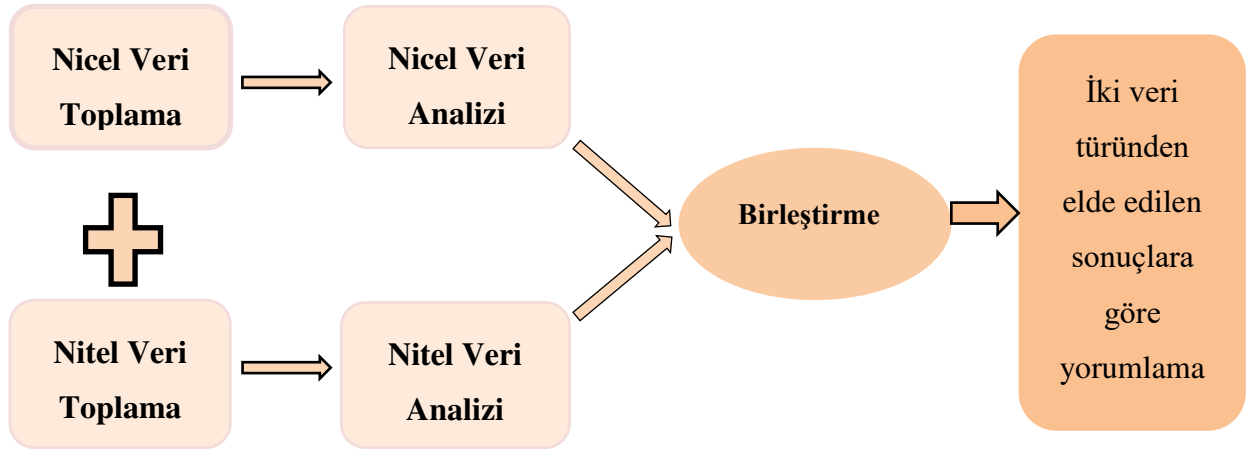
1.4. Araştırmanın Yöntem ve Deseni

Çalışmada araştırmanın tutarlılığını arttırmak ve nicel verileri nitel verilerle desteklemek amacıyla karma yöntem araştırması tekniği kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması tekniği, araştırmacının araştırma problemini anlamak için hem nicel (kapalı uçlu) hem de nitel (açık uçlu) verileri topladığı ve daha sonra topladığı verileri birbiriyle bütünleştirip sonuçlar çıkardığı, sağlık, sosyal ve davranış bilimleri alanında kullanılan bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2003).

Çalışmada karma yöntem araştırmasına ait bir desen olan eş zamanlı paralel desen kullanılmıştır. Eş zamanlı paralel desen, karma yöntem araştırmalarında en çok kullanılan desendir (Şekil 1.2). Amacı, eş zamanlı ya da asenkron olarak toplanan nitel ve nicel verileri karşılaştırma yapıp analiz etmektir (Creswell vd., 2018; Akt. Toraman, 2021).

Karma yöntem araştırmalarının beş gerekçesi bulunmaktadır. Bunlar; veri çeşitlemesi/üçgenleme (triangulation), tamamlayıcılık (complementarity), geliştirme (development), başlatma (initiation) ve genişletmedir (expansion). Bu çalışmada karma yöntemin kullanılmasında veri çeşitlenmesi/üçgenleme (triangulation) gerekçe gösterilmiştir. Veri çeşitlemesi (triangulation), nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların karşılaştırılmasını esas alır. Bu gerekçenin temelinde, bir konuya ilişkin benzerlik veya

farklılık gösteren nitel ve nicel verilerin karşılaştırılması ile daha geçerli bir tartışmanın elde edilmesi yatar (Greene vd., 1998; Akt. Toraman, 2021).



Şekil 1. 2. Eş zamanlı paralel desen araştırmasının akış şeması

1.5. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nicel veri toplama aracı olarak anket, nitel veri toplama aracı olarak ise görüşmeler yapılmıştır. Anket formu toplam 42 sorudan oluşmaktadır. Ankette açık uçlu sorulara yer verilerek kentsel dönüşüm projesi alanında yaşayan bireylerin yere ilişkin algı ve tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Kentsel dönüşüme başlanmamış Şen Mahalle alanında her haneden bir kişi olmak üzere 105 haneyle anket ve görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte kentsel dönüşüm projesi tamamlanmış alanda konutlarda yaşayan 20 hak sahibiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplamda ise 125 kişiyle anket ve görüşmeler yapılmıştır.

Kentsel dönüşüme başlanmamış alanda yapılan anketin birinci bölümünde; cinsiyet durumu, eğitim durumu, meslek, aylık ortalama gelir gibi kişisel ve sosyo-ekonomik durumunu öğrenmeye yönelik demografik sorular sorulmuştur. İkinci bölümünde proje alanı içerisinde yaşan bireylere yaşadıkları mahalleye ilişkin açık uçlu sorular sorularak mahalleye ilgili algı ve tutumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Dördüncü bölümde konut ile yer duygusu arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Son bölümde ise Jorgensen ve Stedman (2001) tarafından geliştirilen “Yer Duygusu Ölçeği” uygulanmıştır.

Kentsel dönüşümü tamamlanmış alanda yapılan görüşme formunda ise toplu konut alanında yaşayan hak sahiplerinin yaşamlarında ne gibi değişimlerin olduğunu, TOKİ ve özel inşaat firmalarının işbirliğiyle yapılan konut alanın yer kimliğini, yer bağlılığını ve yer bağımlılığını nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla bir takım sorular sorulmuştur.

Çalışma alanında yapılan anket ve görüşmeler katılımcıların yaşadıkları konutlara yakın bir alanda ortalama 30 ve 50 dakika arasında değişen süreler içerisinde gerçekleşmiştir.

1.6. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma alanına ait veriler 2022 Nisan ve Haziran ayında toplanmıştır. Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasında ulaşılan veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) Statistics 26 programı aracılığı ile analiz edilmiştir. SPSS ile analizi yapılan verilerin her biri için tanımlayıcı istatistiki analizler kullanılmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar yüzde (%) ve frekans (f) şeklinde hesaplanmıştır.

Şen Mahalle alanında yaşayan katılımcılara yaşadıkları mahalleye ilişkin zihinsel algı ve tutumlarını belirlemeye yönelik açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara verdikleri yanıtlar Word Clouds programı aracılığıyla kelime bulutlarına dönüştürülmüştür. Hazırlanan kelime bulutları sayesinde katılımcıların yaşadıkları yere ilişkin zihinsel algı ve tutumlarının görüntüsüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

Dönüşümü tamamlanmış toplu konut alanında yapılan görüşmeler Microsoft Word 2010 programına aktarılarak katılımcıların genel olarak bahsettiği, dile getirdiği ve üzerinde durduğu ortak düşünce ve görüşler bütüncül bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Gaziosmanpaşa ilçesinde ve Sarıgöl Mahallesinde kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerlerin konumlarını göstermek için ArcMap 10.8 ve Google Earth Pro uygulamaları kullanılmıştır.

1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evreni Sarıgöl mahallesinde yapımı devam eden kentsel dönüşüm projesi alanını ve bu alanda yaşayan bireyleri kapsamaktadır. Çalışma sadece kentsel dönüşüm projesi alanının kapsadığı için Sarıgöl mahallesinin geri kalan diğer kısımları çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir.

Araştırmada karma yöntem araştırmasına ait bir örneklem olan eşzamanlı karma yöntem örneklem kullanılmıştır. Eş zamanlı karma yöntem örnekleme, bir karma yöntem çalışmasında olasılıklı ve amaçlı örnekleme stratejilerinin aynı anda kullanımı ile birimlerin seçilmesidir. Eşzamanlı karma yöntem örnekleme mevcut literatürde en zor rastlanan örnekleme türü olarak görülmektedir (Creswell vd., 2003).

Kentsel dönüşüm projesi içerisinde yer alan ancak dönüşüme başlanmamış Şen Mahalle’de olasılıklı/rastgele örneklem seçimi uygulanmıştır. Bu alandan elde edilen

bulguları doğrulamak ve desteklemek amacıyla dönüşümü tamamlanmış alanda amaçlı örneklem seçimi uygulanarak toplu konutlarda oturan daha önce mahallede yaşamış sadece hak sahipleriyle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma alanından kentsel dönüşüm projesi içerisinde yer alan ancak dönüşüme başlanmamış Şen Mahalle alanında yaklaşık olarak iki yüz konut bulunmaktadır. Bu konutlarda yaşayan 105 haneyle anket ve görüşmeler yapılmıştır. Bundan dolayı bu alanda yapılan anket için gerekli örneklem büyüklüğüne ulaşıldığı kabul edilmiştir. Dönüşümü tamamlanmış toplu konut alanında ise hak sahiplerinin zamanla buradan taşınmalarına bağlı olarak sayılarının az olması nedeniyle sadece 20 kişiye ulaşılmıştır ve dolayısıyla bu alanda sadece 20 kişiyle görüşmeler yapılmıştır.

1.8. Araştırmanın Kısıtlılıkları

İstanbul asayişî tarafından sürekli olarak denetlenen ve medyada suç haberlerinde sık sık adı geçen Sarıgöl Mahallesi İstanbul’da suç oranlarının yüksek olduğu alanlardan biridir. Bu durum mahalle üzerinde olumsuz bir algı oluşmasına, suçla ilişkili olarak damgalanmasına ve mahallenin dışlanmasına neden olmuştur. Suçla ilişkili olarak damgalanmış olması, içinde birçok etnik grup barındırması ve sahip olduğu görüntü nedeniyle verileri toplamada birçok güçlüklerle karşılaşmamıza neden olmuştur. Mahalleye saha çalışmaları için ilk gittiğimizde polis olduğumuz veya kentsel dönüşüm nedeniyle geldiğimiz sanılarak mahalleden çıkmamız gerektiği söylenilmiştir. Daha sonraki süreçlerde ise güvenlik problemi nedeniyle mahallenin ileri gelenleriyle birlikte arazi çalışmalarına devam edilmiştir.

Medyada ve çeşitli internet sitelerinde Sarıgöl Mahallesi ile ilgili yer alan haber ve bilgiler ise şu şekildedir;

“Pompalı tüfekle mahalleyi bastılar” (Habertürk, 2022).

“İstanbul’un öbür yüzlerinden sokak ortasında aleni bir biçimde uyuşturucu satışı teklifinde bulunabilir sokak sakinleri size. Polis otosunun ancak baskınlarda uğradığı yer Gaziosmanpaşa’nın bir mahallesi” (Ekşi Sözlük, 2022).

“Mecbur değilseniz ve niyetiniz uyuşturucu almak değilse -ki her çeşidi vardır. hatta iklimle elverişli olanlar bahçelerde ziraat edilir, tazedir yani!- gitmeniz, girmeniz tavsiye edilmez!!!” (Ekşi Sözlük, 2022).

“Mahalle, adı dere, şen mahalle diye de bilinir. Uyuşturucu almak için Ferrarilerin bile geldiğini kendi gözlerimle gördüm.” (Ekşi Sözlük, 2022).

Google Türkiye'nin en tehlikeli mahalleleri

Yaklaşık 221.000 sonuç bulundu (0,36 saniye)

İŞTE TÜRKİYE'NİN EN TEHLİKELİ MAHALLELERİ

- Çiğcin (Ankara) Polisin kolay kolay giremediği söylenen bir semt. ...
- Yüreğir (Adana) ...
- Çilek Mahallesi (Mersin) ...
- Kadifekale (İzmir) ...
- Sarıgöl Mahallesi (İstanbul) ...
- Kore Mahallesi (Tekirdağ) ...
- Dolapdere (İstanbul) ...
- Çömlekçi (Trabzon)

Daha fazla öge... • 29 Haz 2019

<https://www.denizlikenthaber.com> • GÜNCEL

İŞTE TÜRKİYE'NİN EN TEHLİKELİ MAHALLELERİ - GÜNCEL

Kaynak: Denizli Kent Haber [Erişim:14.12.2022, <https://www.denizlikenthaber.com/iste-turkiye-nin-en-tehlikeli-mahalleleri/15642/>]

Gophaber.com **Sarıgöl'de Uyuşturucu Denetimi**

Kaynak: Gophaber.com [Erişim:14.12.2022, <https://www.gophaber.com/sarigolde-uyusturucu-denetimi-20338-haberi>]

CNN TÜRK **GAZİOSMANPAŞA'DA GECEKONDUYA OPERASYON**

Kaynak: Cnntürk.com [Erişim:14.12.2022, <https://www.cnnturk.com/turkiye/istanbulda-uyusturucu-saticilarina-yonelik-helikopter-destekli-operasyon?page=1>]

İstanbul'da büyük operasyon!

Sözcü

Gaziosmanpaşa'da, uyuşturucu satıcılarına yönelik helikopter destekli operasyon yapıldı. Önceden belirlenen adreslere eşzamanlı baskın düzenlendi.

Kaynak: Sözcü [Erişim:14.12.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2014/gunun-icinden/istanbulda-buyuk-operasyon-610634/>]

18 kurşunla korkunç infaz!

Sözcü

Uyuşturucu ticareti yapan iki grup arasında yaşanan silahlı kavgada 1 kişi 18 yerinden vurularak öldürüldü.

Kaynak: Sözcü [Erişim:14.12.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/18-kursunla-korkunc-infaz-1001044/>]

Şekil 1. 3. Sarıgöl Mahallesi ile ilgili medyaya yansıyan haberler

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kent

Dinamik bir kavram niteliğinde olan kent kavramı tarihin hemen her döneminde farklı anlamlara sahip olmuştur. Tarihsel gelişim süreci içinde kentin kavramsal gelişimi sürekli değişim göstermiştir. Geçmiş dönemlerde polis, cite ve medine gibi birbirine yakın anlamları olan kavramlarla tanımlanan kent, daha sonraki dönemlerde ville, bourg, city ve urban kavramlarıyla tanımlanmıştır (Topal, 2004). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğü ise kent kavramını Farsça bir kelime olan şehir olarak tanımlamıştır (TDK, 2022). Birçok disiplinin ortak konusu olan kent kavramıyla ilgili evrensel bir tanımlama yapmak oldukça zordur. Kent kavramıyla ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları kentin fiziksel yönünü bazıları ise ekonomik ve sosyal yönünü ön plana çıkarmıştır (Beyazlı, 2005). Aşağıda bu kent tanımlarının bazıları üzerinde durulmuştur.

Ekonomik ve siyasi örgütlenme üzerinden kenti kavramsallaştıran Weber (2002), bir yerleşim biriminin kent olabilmesi için pazar yerinin olmasını, savunma amaçlı kalesinin olmasını, bağımsız hukuk sistemi ve mahkemesinin olmasını ve son olarak seçimle gelmiş bir otoritenin olması gerektiğini belirtmiştir (Weber, 2002; Akt. Pustu, 2006).

Kenti sermaye birikim süreci içinde irdeleyen Harvey (1982), kent sistemini, kapitalist üretimin bitmek bilmeyen yüksek kazanç arayışının bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda Harvey yaklaşımında kenti, kapitalist üretim koşullarının devamlılığını sağlayan bir araç görmektedir. Harvey'e göre kentler kapitalizmin sermayeleridir. Kenti oluşturan üretim araçlarının kapitalizmin emirlerine göre şekillendiğini ifade etmektedir (Harvey, 1982; Akt. Bıçkı, 2006).

Kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yönünü ön plana çıkaran Keleş (1998), kenti sosyal hayatın mesleklere, farklı kültür gruplarına, iş bölümüne göre organize edildiği, kurumsallaşmasının hız kazandığı, karmaşık insan ilişkilerinin yoğun olduğu yerleşme merkezi olarak tanımlamıştır (Keleş, 1998).

Kent ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında ise üç temel özelliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar; fiziki olarak yerleşmenin büyüklüğü, demografik olarak nüfusun yoğunluğu ve farklı insan gruplarını barındırması açısından heterojen yapıda olması kentlerin önemli özelliklerini oluşturmaktadır (Pustu, 2006). Bu özellikler çerçevesinde gelişen kent beraberinde kentleşme olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

2.2. Kentleşme

Kentleşme dar anlamıyla, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfus miktarını artması olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2002). Dar anlamda yapılan kentleşme tanımında sadece nüfus artışına bağlı oluşan bir kentleşmeden bahsedilmiştir. Nüfus artışı kentleşmeyi sağlayan önemli ve belirleyici bir ögedir. Ancak nüfus artışı tek başına kentleşme olgusu için yeterli değildir (Yıldırım, 2004).

Keleş (1995) ekonomik, toplumsal ve kültürel süreçleri içine alarak geniş anlamda kentleşmeyi, “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye paralel olarak kent sayısının artış göstermesi ve bugünkü kentlerin büyümesini sağlayan, toplumda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişime yol açan bir nüfus birikimi süreci” olarak tanımlamıştır (Keleş, 1995).

Aynı şekilde kentleşmenin bir süreç içinde gerçekleştiğini ifade eden Ulusoy ve Vural (2001), demografik yönüyle kentleşmeyi, nüfusun kırsal alandan kentsel alana göç etmesini ekonomik yönüyle kentleşmeyi, tarım ve hayvancılıkla ilgilenen nüfusun başta sanayi sektörü olmak üzere tarım dışı sektörlerde çalışmaya başlamasını ve sosyo-kültürel yönüyle kentleşmeyi ise kente yaşayan nüfusun kente özgü davranış biçimlerini benimsemeye başlaması şeklinde ifade etmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001). Bu son tanımlar kentleşmeyi daha geniş bir boyutta ele almaktadır.

Son iki yüzyılın önemli olgularından biri olan kentleşmeyle kentlerin sayıları ve nüfusları artmıştır. Teknolojik gelişmelerle üretim biçimde meydana gelen değişimler kırsal alanda yaşayan nüfusun topraktan kopup ayrılmasına neden olmuştur (Es ve Ateş, 2004). Bu durum, kentleşmenin gelecekteki yıllarda ülkelerin ekonomik ve toplumsal yapılarının belirlenmesinde daha fazla etkili olacağını göstermektedir.

2.3. Kentlileşme

Kentleşme akımının sonucunda kentlerde yaşamaya başlayan insanların kent ile bütünleşme sürecini ifade eden kentlileşme, kentlerde yaşamaya başlayan insanların değer yargılarında, ilişkilerinde ve davranışlarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan meydana gelen değişim sürecini ifade etmektedir (Keleş, 1980).

Ekonomik açıdan kentlileşme kentlerde yaşamaya başlayan kişilerin geçimini kent ortamında ve kente özgü işlerde çalışarak sağlamasını, sosyal olarak kentlileşme kişinin kente özgü davranış biçimlerini sergilemesini, kültürel olarak kentlileşme ise kent yaşayan

toplumun kente özgü değer ve normları benimsemesini ifade etmektedir (Bal, 2002). Kentleşme, kentlileşmenin sosyolojik boyutudur.

2.4. Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm kavramı dünyada ilk defa sanayi devriminden sonra Avrupa’da özellikle İngiltere’de kırdan kente yapılan göçler sonucunda bozulan kent mekânını yenilemek amacıyla ortaya çıkmıştır. Dünyada kentsel dönüşüm uygulamalarını önemli kılan bir diğer olay ise 20. yy’da yaşanan İkinci Dünya Savaşıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa’da birçok kent tahribe uğramıştır (Akalin, 2016). Tahribe uğrayan kent merkezini yenilemek amacıyla birçok ülke kentsel dönüşüm çalışmalarına başlamıştır (Köse, 2021). Bu durum dünyada yaşanan savaş, afet gibi beşeri veya doğal faktörlerin kentlerin dönüşmesinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir (Ayik ve Enterili, 2020).

Geçmişten günümüze önemli bir olgu olan kentsel dönüşüm kavramıyla ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm ile ilgili farklı tanımların yapılmasının en büyük nedeni, kapsam ve amaç bakımından kentsel dönüşüm sürecinin, ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal koşullarına göre değişim göstermesinden kaynaklanmaktadır (Aydınlı ve Kaya, 2013).

Kentsel dönüşümün sistematik bir yaklaşımla yapılması gerektiğini söyleyen Lichfield (1992) kentsel dönüşüm kavramı, “yaşanan kentsel bozulma süreçlerini ve nedenlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümde elde edilecek sonuçlar üzerinde bir uzlaşma durumu” şeklinde tanımlamıştır (Lichfield, 1992). Dannison (1993) ise kentsel dönüşüm kavramını “kentsel bozulma alanlarındaki sorunlara koordineli bir şekilde çözüm üretmek amacıyla ortaya konulan yöntem” olarak tanımlamıştır (Dannison, 1993; Akt. Türkmen, 2018).

Roberts ve Sykes (2000) kentsel dönüşümü, “çözüm odaklı kapsamlı ve bütünleşik bir vizyon ile eylemsel olarak kentsel sorunlarda kalıcı bir iyileşme sağlamak amacıyla alanın ekonomik, fiziksel sosyal ve çevresel koşullarını iyileştirmesini sağlamak” olarak tanımlamıştır (Roberts ve Sykes, 2000).

Thomas kentsel dönüşüm kavramını, “kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak tanımlamıştır” (Thomas, 2003; 43; Akt. Yaman, 2016).

Johnson'a (2005) göre, kentsel dönüşüm, eskimiş ya da bozulmuş cadde, bina, sokak veya altyapıya sahip kentin az gelişmiş ya da gelişmekte olan özel alanlarını geliştirme amacı güden bir süreç olarak tanımlamıştır (Johnson, 2005; Akt. Acar vd., 2014: 20).

Türk dil kurumu kentsel dönüşüm kavramını, kentte imara uygun olmayan ruhsatsız yapıların yıkılıp yeniden yapılması şeklinde tanımlamıştır (TDK, 2022). Türk dil kurumu sadece imara uygunsuzluk unsurunu göz önünde bulundurarak bir tanımlama yapmıştır. Ancak dünyadaki örneklerle bakıldığında sadece imara uygunsuzluğu değil birçok etkeni göz önünde bulundurmıştır.

En genel tanımıyla Kentsel dönüşümü, kentteki sorunlu alanları sosyal, ekonomik ve mekânsal açıdan yaşanılabilir hale getirmek amacıyla yeniden yapma, iyileştirme ve canlandırma için projelerin yapılıp uygulanması olarak tanımlamak mümkündür.

2.5. Kentsel Dönüşümün Amacı

Roberts(2000), kentsel dönüşümün beş temel amaca hizmet etmek üzere ortaya çıktığını söylemiştir (Roberts ve Sykes, 2000)

Bu amaçlardan birincisi kentteki toplumsal bozulmalar ile fiziksel bozulmalar arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Kentsel alanların çöküntü haline gelmesinde en önemli nedenlerde birisi olan kentte yaşanan toplumsal bozulmalardır. Kentsel dönüşüm projeleri, temelde toplumsal bozulmanın nedenlerini araştırır ve bu bozulmayı önleyecek önerilerde bulunarak, kentsel çöküntü ve bozulma problemlerine çözüm bulmayı amaçlamaktadır.

İkinci amaç ise, kent dokusunu oluşturan birçok ögenin fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap vermektir". Bir başka deyişle, kentsel dönüşüm projeleri kentin hızla büyüyen, değişen ve bozulan dokusunda ortaya çıkan yeni fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel ve altyapısal ihtiyaçlarına göre, kent parçalarının yeniden geliştirilmesi amacını taşır.

Üçüncü amaç, kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı başarılı bir ekonomik kalkınma modeli ortaya koymaktır. Fiziksel ve toplumsal bozulmanın yanı sıra, kentsel alanların çöküntü bölgeleri haline gelmelerinin en önemli nedenlerinden birisi, bu alanların ekonomik canlılıklarını yitirmesidir. Kentsel dönüşüm projeleri fiziksel ve toplumsal çöküntü alanları haline gelen kent parçalarında ekonomik canlılığı yeniden getirecek stratejileri geliştirmeyi ve böylece kentsel refah ve yaşam kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır.

Kentsel dönüşümün dördüncü amacı kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejiler belirlemektir. Günümüzde

sürdürebilirlik hedefi ile bağlantılı olarak, kentlerde daha önce kullanılmış ve atıl olan alanların tekrar kullanımını sağlayan ve kentsel büyümenin ve yayılmanın sınırlandırılmasına yönelik kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesidir.

Son olarak kentsel dönüşümün beşinci amacı ise Toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikaların şekillendirme ihtiyacını karşılamak için sivil toplum örgütlerini ve toplum farklı kesimlerini planlamaya katılımını sağlamaktır.

2.6. Kentsel Dönüşümün Uygulama Yöntemleri

Kentsel dönüşümüne uğrayacak alanlar sosyal ve mekânsal kriterlere göre farklı dönemlerde farklı müdahale yöntemlerini ortaya çıkıştır (Zengin, 2021). Dünyada farklı dönemlerde ülkelerin ihtiyaçlarına göre uygulanan ve tanımlanan kentsel dönüşüm yöntemleri ülkemizde kentsel dönüşüm kavramı altında kent yapısının yenilenmesi için yapılan uygulama yöntemlerinin tamamını kapsayan genel bir kavram olarak görülmektedir (Hardal, 2019). Bunun en önemli nedeni ise bu uygulama yöntemlerinin Türkçe 'ye çevrilmesinde uzman kişi ve kurumların oluşturduğu bir dil birliğinin olmamasından kaynaklanmaktadır (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

Ülkemizde alanın niteliğine bakılmaksızın gecekondulara yönelik yapılan geniş çaplı projeler ile tarihi kent merkezlerine yönelik iyileştirmeyi amaçlayan projeler de kentsel dönüşüm olarak ifade edilmektedir (Hardal, 2019). Kentsel dönüşüm kavramının bozulmuş kent yapısını yenileme mi? yoksa yıkıp yeniden inşa etme mi? şeklinde tartışılmaktadır. Bu durum kentsel dönüşüm adı altında uygulanan yöntemlerin amaca yönelik net bir şekilde ifade edilmediğini göstermektedir. Türkiye’de her iki boyutta da uygulamalar olduğu görülmektedir.

Farklı dönemlerde alanın niteliklerine göre uygulanan kentsel dönüşüm yöntemleri şunlardır:

2.6.1. Kentsel Yenileme – Yenilenme (Renovation-Renewal)

Kentsel yenileme, zaman içinde farklı nedenlerden dolayı eskimiş, bozulmuş, köhneleşmiş ya da çeşitli nedenlerden dolayı terkedilmiş alanların günün sosyal ekonomik ve fiziksel koşullarına göre yenilenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Özden, 2001). Kentsel yenilmeyi geniş bir bakış açısıyla tanımlayan ve toplum tabanlı kamu sektörü öncülüğünde yürütülen bir süreç olduğunu söyleyen Kocabaş (2006) ise yoksul mahallelerde yaşayan insanların koşullarının iyileştirilmesi olarak tanımlamaktadır.

Keleş (2012) kentsel yenilemenin amaçlarını şu şekilde açıklamaktadır;

- Yoksulluk alanlarını temizlemek.
- Kent merkezi ile kentin diğer alanları arasında ekonomik farklılıkları gidermek.
- Yerel yönetimlerin maddi olanaklarını arttırmak.

Ülkemizde kentsel yenileme yöntemiyle yapılan kentsel dönüşüm projelerine bakıldığında ise yapılan tanımların aksine uygulamaların gerçekleştiği, yapılan kentsel dönüşüm projelerinin rant değeri üzerinden yapıldığı görülmektedir (Engincan, 2015). Potansiyel rantın yüksek olduğu gecekondu alanları ve gecekondu önleme bölgeleri kentsel dönüşüm alanı ilan edilmektedir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan sabit bir geliri bulunmayan, yoksul, enformel sektörlerde ve düzensiz işlerde çalışan insanlar TOKİ tarafından yapılan lüks toplu konut alanlarına yerleştirmeye çalışılıyor. Bu durum dar gelirli insanların barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan toplu konut alanlarının kent yoksullarına bir çare olmak yerine daha ağır bir şekilde yoksulluğun yeniden üretildiği alanların doğmasına neden olmaktadır (Can ve Çicek, 2012). Kentsel yenileme yaşanan konutun ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi konusunda kaçınılmaz bir durum olduğunu söyleyen Kılıç (2010), kentsel yenilenmenin sosyal ve ekonomik boyutunun iyi hesaplanması gerektiğini, konutların fiziksel olarak iyileştirilmesinin yanında bölgede yaşayan kişilerinde sosyal ve ekonomik açıdan da yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Kılıç, 2010).

2.6.2. Kentsel Yeniden Geliştirme/Canlandırma (Redevelopment/Revitalization)

Kentsel geliştirme ve canlandırma yöntemi diğer kentsel dönüşüm yöntemlerine göre kamu ve özel sektörün yanında pek çok gönüllü kuruluşun katılımıyla gerçekleşmektedir. Kentsel yeniden geliştirme sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel açılardan bir çöküntü süreci yaşayan kent alanlarının, çöküntüye neden olan faktörleri ve geri kalmışlığı ortadan kaldırmaya yönelik kentin potansiyelini ve sorunlarını gözeterak kenti değişen koşullara göre tekrar hayata döndürülmesi ve canlandırılmasıdır (Özden, 2001).

Keleş (1998) ise kentsel yeniden geliştirmeyi ekonomik yönden ömrü bitmiş olan ve gelir seviyesi düşük insanların yaşadığı alanların yıkılıp yeniden tasarlanması şeklinde ifade etmektedir (Keleş, 1998). Daha sonra ki dönememelerde başka bir eserinde Keleş (2012), daha önce inşa edilmiş ve eskimiş olan bir alanı mevcut planlar doğrultusunda elden geçirme ve geliştirme şeklinde tanımlamıştır (Keleş, 2012).

2.6.3. Kentsel Düzenleme (Improvement)

Bir kentin, bir kasabanın tümünün veya bir yerleşim yerinin bir bölümünün kendiliğinden gelişmesine engel olmak, bu gelişmeye toplum yararına biçim vermek amacıyla, yerleşim yerinin işlevleriyle toprak kullanımı arasında bir ilişki kurmayı  ng ren, geleceğ  dönük kamusal bir eylem türüdür (G r n ve Kara, 2010) .

2.6.4. Kentsel Koruma(Conservation)

Kentsel koruma, kentte toplumun geçmişteki kültürel değ rlerini sosyal ve ekonomik koşullarını yansıtan fiziksel yapısını, yaşanan değişim ve gelişimler nedeniyle yok olmasını engellemek ve  ağdaş yaşamla b t nleştirilmek amacıyla ekonomik ve işlevsel koşullarla topluma yararlı bir biçimde düzenlenmek şeklinde tanımlanmaktadır (Tiesdell ve ark, 1996; Akt. Polat ve Dostoğ lu, 2007)

2.6.5. Kentsel Temizleme (Clearance)

Düşük gelire sahip insanların yaşadığı ve çöküntüye uğramış alanların tümüyle yıkılıp yeni bir dokuyla inşa edilmesidir. Ancak arazi fiyatının yüksek olması, yasal nedenlerden ve arazi sahiplerinin çıkardığı problemlerden dolayı çok tercih edilmemektedir. İngiltere günümüzde kentsel yenilenmenin olamayacağı koşullarda tercih edilmektedir. Amerika’da ise 1970’lerden sonra yüksek bir maliyet gerektirdiğı için uygulamadan kaldırılmıştır ( zden, 2008) İstanbul’da gerçekleşen K         kentsel dönüşüm projesi bu yönteme örnek verilebilir (S zer, 2014; Akt. Yaman ve şahinbaş, 2017).

2.6.6. Soylulaştırma (Gentrification)

Soylulaştırma (gentrification) kavramı İngilizce kökenli “aydın tabaka” ve “orta sınıf” anlamına gelen “gentry” sözcüğünden gelmektedir ( zden, 2016). Soylulaştırma kavramı ilk defa 1964 yılında sosyolog Ruth Glass tarafından, Londra’nın işçi mahallelerinde yer alan konutların orta ve üst sınıfa mensup kişiler tarafından satın alınıp yıkılmaları ve yerlerine lüks konutların yapılması sonucunda bölgenin sosyal karakterinin değişmesiyle ilgili kullanılmıştır (Ergün, 2004). Geçmişten günümüze soylulaştırma süreci farklı etkenler üzerinden tartışılıp açıklanmaya çalışılmıştır. Üretimle ilişkili olarak ekonomik etkenler üzerinden, tüketimle ilişkili olarak kültürel etkenler üzerinden tartışılmıştır. Ekonomik kuramlar soylulaştırmayı rant ve emlak yaratan sermaye akışı üzerinden açıklarken kültür temelli kuramlar ise tam tersine sanayi sonrasında üst ve orta sınıfın değişen sosyal tercihleriyle açıklamıştır (Lees vd., 2008; Smith, 1979; Ley, 1994; Akt. Kayasu ve Yetişkul,2013).

2.7. Kentsel Dönüşümün Boyutları

Kentsel dönüşümün, sosyal, ekonomik, yasal ve yönetsel ile fiziksel (planlama ve tasarım) boyutu olmak üzere dört boyutu bulunmaktadır (Özden, 2016). Kentsel dönüşüm projelerinde sadece mekânın fiziki boyutu değil diğer boyutların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu unsurların göz önünde bulundurulması birey mekân arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir.

2.7.1. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu

Kentsel dönüşümde en önemli faktörlerden biri, dönüşümü gerçekleştirilecek alanda yaşayan yerel halktır. Yerel halkın gelmiş olduğu yer, kültürel özellikleri, eğitim durumu, gelenek ve görenekleri, bilinçlilik düzeyi, alandaki memnuniyeti, mülk sahipliği olma durumu ve kullanıcı türünün çeşitliliği ile dönüşüme uğrayacak alanda yaşayan halkın ekonomik durumu gibi yerel ve toplumsal veriler kentsel dönüşümün sosyal boyutunu oluşturmaktadır (Özden, 2016).

➤ Geline Yer, Kültürel Özellikler, Eğitim, Gelenek ve Görenekler

Kentsel dönüşümde en önemli unsurlardan biri, dönüşümü yapılacak alanda yaşayan toplumun geldiği yer ve bu yere bağlı olarak edindiği alışkanlıklar, adetler, gelenek ve göreneklerdir. Eğer kentsel dönüşümün uygulanacağı alanda yaşayan bireylerin büyük çoğunluğu dışardan gelerek bu alana yerleşmiş ise, doğal olarak geldikleri yerin örf adet ve gelenekleri yaşanılan ortamda toplumda baskın olacaktır. Genelde belli bir alandan gelenler aynı yere yerleşerek gruplar oluşturmaktadır. Ancak farklı alanlardan gelip bir alana yerleşenler ise kozmopolit bir ortam oluşturmaktadır. Bu tür kozmopolitan alanlarda ise farklı özelliklere rastlanmaktadır. Bunların yanında bir diğer önemli nokta da yaşanılan alana ne zaman gelindiğidir. Eğer kentsel dönüşümün gerçekleşeceği alanda yaşayan insanlar uzun süre buralarda yaşıyorlar ise buralarda yıllar boyunca yaşamının kazandırmış olduğu alandan mutlu olma ve sahiplenme duygusunun var olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Aynı zamanda toplumun eğitim durumunu da bu kategori içinde ele almak mümkündür. Eğitim seviyesinin yüksek olduğu yerleşmelerde hem kentsel dönüşüm uygulamaları yapmak hem de dönüşen alanı yaşatmaya çalışmak daha kolaydır.

➤ Bilinçlilik Düzeyi

Kentsel dönüşüm uygulamalarında halkın yaklaşımını belirlemede önemli bir diğer faktör halkın bilinçlilik düzeyidir. Dönüşümün gerçekleşeceği alanda yaşayan halkın dönüşüme

karşı çıkması ve dönüşüme şüpheyile yaklaşması doğal olarak kabul edilmelidir. Eğer alanda yaşayan halkın başka alanlara kaydırılması gibi kararlar söz konusu ise daha ciddi sorunlar yaşanacaktır. Bu durumda yapılması gereken toplumu yenileme konusunda bilinçlendirmek, ikna etmek ve projeyi sahiplendirmektir.

➤ Yaşanılan Alandan Duyulan Memnuniyet

Kentsel dönüşüm uygulamalarında dikkat edilmesi gereken bir diğer faktör insanların yaşadığı alandan memnun olma durumudur. Eğer insanlar yaşadığı alandan memnun değilse kentsel dönüşüm uygulamaları bu memnuniyetsizliğin nedenini araştırmak, belirlemek ve buna çözüm üretmek durumundadır.

➤ Mülk Sahipliği ve Kullanıcı Türünün Çeşitliliği

Kentsel dönüşüm alanı içinde yer alan yapı ve arsaların mülkiyet durumları uygulamanın gerçekleşmesinde önemli verileri oluşturmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleşeceği alanın kamunun elinde olması kolaylık sağlarken, özel mülkiyetin elinde olması yasal süreçte bir takım sorunları beraberinde getirmektedir. Yine aynı şekilde kentsel dönüşümün gerçekleşeceği alanda yaşayan bireylerin mülk sahibi olmaları kentsel dönüşüm uygulamalarında kolaylık sağlarken, kiracı olmaları ise yasal süreci etkilemektedir.

➤ Ekonomik Durum

Kentsel dönüşümün gerçekleşeceği alanda yaşayan insanların ekonomik durumu uygulamanın sürecini etkilemektedir. Yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları ne yazık ki her zaman devlet tarafından karşılanmamaktadır. Bu yüzden alanda yaşayan bireylerin ekonomik durumu ne kadar iyi ise dönüşüm uygulaması o derece kolay olmaktadır. Olumsuz ekonomik koşulların ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu alanlarda gerçekleşecek dönüşüm çalışmalarında ise kamu ve özel sektör bu alanlarda yaşayan bireylere ekonomik yönden kolaylıklar sağlamak durumundadır.

Kentsel dönüşümün sosyal boyutunu oluşturan bu yerel ve toplumsal veriler irdelendikten sonra bir takım toplumsal stratejilerin saptanması gerekmektedir. Bunun için ise yapılması gerekenler:

- Toplumun tanımlanması
- Toplumsal ihtiyaçların belirlenmesi
- Toplumsal grupların özel ihtiyaçlarının belirlenmesi
- İhtiyaçları karşılayacak araçların belirlenmesi

- Yerel temsilcilerin seçilmesi
- Toplumun teşvik edilmesi
- Etkin dönüşüm ortaklıklarını kurmak
- Sosyal yapının iyileştirilmesini ve sosyal yapının tümüyle değiştirilmesini sağlamak.

2.7.2. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu

Kentsel dönüşüm uygulamaları büyük bir maliyete sahip olup ciddi bir bütçe ayırımını gerektirmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamalarına başlamadan önce kar maliyet analizlerinin yapılması ve doğru kararların alınması oldukça önemlidir (Serenli, 2013). Özellikle maliyetin kesin hesabının yapmak ve elde edilecek rantın da projeksiyonunu ortaya koymak bir zorunluluktur (Özden, 2016).

Kentsel dönüşümün uygulamalarıyla birlikte yaşanan ekonomik gelişme beraberinde konut fiyatlarının artmasına yaşam koşullarının pahalılaşmasına neden olmaktadır. Bu süreç sosyal yapının değişmesini etkileyerek insanların yerinden edilmesine ya da bu bölgelerden ayrılmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda bu durum dönüşümün yapıldığı bölgelere yakın alanlarda kira artışına da neden olmaktadır (Yaman, 2022).

Kentsel dönüşümün ekonomik boyutu kişilerin gelir ve iş olanaklarını kapsamakla birlikte bu alanlarda yaşayan kişilerin istihdam olanaklarını, aynı zamanda halkın eğitim ve beceri düzeyini arttırmayı hedeflemektedir (Gür, 2014).

2.7.3. Kentsel Dönüşümün Yasal Boyutu

Kentsel dönüşümde en fazla problemin ortaya çıktığı durum dönüşümün yasal boyutudur. Kentsel dönüşüm projeleri yasalarla düzenlenmemişse, hayata geçirmek zor ve imkansız hale gelmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili her ülkenin doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili yasaları bulunmaktadır (Özden, 2016).

Kentsel dönüşüm uygulamaları için yapılan çalışmalar yasal dayanaklara göre yapılırken alanda yaşayan kişilerin yerleşme hakkı, mülkiyet hakkı, konut hakkı ile bireysel hak ve özgürlükleri korunmalıdır. Bu hakların korunabilmesi için yasaları düzenleyen ve tasarlayanlar işlemi uygulayacak idareye çeşitli yetkiler vermektedir. Bu yetkiler ile yapılacak tüm uygulamalar gerekçeleri ile anlatılmalıdır.

Genel olarak kentsel dönüşümün yasal yönetsel boyutu, yasal çerçeveye ve bu süreçte yer alan aktörlere göre biçimlenmektedir. Kentsel dönüşümün bu boyutu karar

mekanizmalarının yapısını, yerel yönetimin konumunu, bölge halkı ile ilişkileri ve halkın katılımını kapsamaktadır (Gür, 2014).

2.7.4. Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu

Kentsel dönüşümün bir diğer boyutu, planlama, mühendislik ile mimari ve tasarım uygulamalarını kapsayan fiziksel boyuttur. Planlama, belirli bir sıraya göre, üst ölçek planlarından referans alarak kentsel dönüşüm alanlarının tespit edilmesini ve kent içindeki konumlarına göre sosyal ve ekonomik anlamda getirilerinin belirlenmesini sağlamaktadır (Kandaloğlu, 2012). Planlama kentsel dönüşüm politikalarının uygulama aracı olarak kentsel dönüşümü somuta indirgeyen bir olgudur.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında kente mekansal anlamda bir artı değer katmak ve mekanın fiziksel açıdan sorunlarını gidermek amacıyla mimarlık, mühendislik ve kentsel tasarım projeleri sağlanılır. Özellikle sosyal boyuttan çok mekansal boyutun öne çıktığı kentsel dönüşüm uygulamaları için tasarım izlenecek en önemli yoldur (Özden, 2016).

2.8. Dünyada Kentsel Dönüşüm Süreci

Tarih boyunca dünyada yaşanan olaylar kentlerde sürekli olarak bir değişim ve dönüşüme neden olmuştur. 18. yy'da Avrupa'da başlayan daha sonra tüm dünyayı etkisi altına alan sanayi devrimi bu olayların başında gelmektedir. İnsanlık tarihi açısından dünyada bir kırılma noktası olan sanayi devrimi kentlerde büyük değişimlere neden olmuştur. Buharlı makinaların icadıyla birlikte kentlerde kurulan fabrikaların işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla kırdan kentlere büyük nüfus akınları şeklinde bir göç hareketi gerçekleşmiştir (Öcal ve İhtiyaroğlu, 2020). Artan göçle birlikte hızlı ve kontrolsüz bir şekilde büyüyen sanayi kentlerinde düzensiz ve çarpık bir yapılaşma ile alt yapı ve sosyal hizmetlerin yetersiz kaldığı alanlar ortaya çıkmıştır (Akkar, 2006). Kentsel yenilemeyi zorunlu hale getiren ve özellikle işçi sınıfının yaşadığı bu alanları iyileştirmek amacıyla 1840'lı yıllarda doğanın tekrardan kentle bütünleşmesi ve kentin görüntüsünü bozan, sağlık koşullarına uygun olmayan fabrika ve sefalet yuvarlarını ortadan kaldırmak amacıyla "park kent" (park movement) ortaya çıkmıştır. Bu amaçla kentlerde geniş yeşil alanlarda oluşan kent parkları yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde hala var olan İngiltere'deki Birkenhead ve Victoria Parkları ile ABD'de bulunan Central Parkı bu anlayış doğrultusunda yapılmıştır (Loures, Santos ve Panagopoulus, 2007; Akt, Yılmaz, 2002). Ancak bu dönemde yapılan birçok kanun ve uygulamalar kentlerde oluşan sorunlara kalıcı çözüm olmamıştır. 1800 'lere gelindiğinde ise Baron Haussmann öncülüğünde radikal müdahalelerle Paris'teki kentsel dönüşüm

uygulamalarıyla kentlerdeki sefalet yuvaları yıkılmaya, kanalizasyon sistemleri iyileştirilmeye, geniş caddeler açılmaya ve kamu binaları yenilenmeye başlanmıştır (Akkar, 2006).

1990'lara gelindiğinde ise birçok düşünür ve mimar kentlere olan müdahalelere ütöpik, reformist yaklaşımlarla "Güzel Kent (City Beautiful)", "Ebenezer Howard, Bahçe Kent (Garden City)", "Berlage, "Amsterdam Planlaması", "Tony Garnier, Endüstriyel Kent (Cité Industriel) ve Pratik Kent (City Efficient)" "Camillo Sitte'ci Yaklaşım" ile uygulamalarla çözüm üretmeye çalışmıştır. (Tekeli, 2010; Ersoy, 2007; Harvey, 2008; Akt, Aktaş Polat, 2015).

Tüm bu uygulamalar dikkate alındığında gelişmiş dünya ülkelerinin kentsel dönüşüm anlayışında 1840'lardan ikinci Dünya Savaşına kadar olan süreçte kentlerin yeşil alanlarla ve doğayla bütünleştirilmesi ile güzel ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulması düşüncesi yer almıştır (Tablo 2.1.).

Tablo 2. 1. 1844 – 1933 yılları arasındaki kentsel dönüşüm politikaları

Park Hareketi	1844	Birkenhead Park(Liverpol)	✓	Dağının kentle bütünleştirilmesi
	1845	Victoria Parkı (Londra)		
	1863	Central Parkı (New York)		
Kamusal Mekânları Artırmaya Yönelik Kentsel Yenileme	1850 ve 1860	Haussmann Kentsel Yenileme Projesi (Paris)	✓	Ceddeler ve geniş bulvarlar
		Güzel Kent Hareketi (Kuzey Amerika)	✓	Caddeler ve geniş bulvarlar Belediye ve mahkeme binaları ile kütüphane ve müzeler
Bahçe Kent Hareketi	1898	Ebenezer Howard (İngiltere)	✓	Yeni bir kentleşme fikri
Modernist Hareket	1933	CIAM Atina Sözleşmesi	✓	Barınma, dinlenme, ulaşım ve çalışma işlevleri hakkında yeni uygulamalar

Kaynak : (LeGates ve Stout (1998); Carr vd., (1992)'den alıntıl原因 Akkar (2006), Gökğür (2005) ve Çınar (2000)'dan uyarlayan ve aktaran. Kanlı, vd., 2017))

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok kent mekânı yıkım ve tahribata uğramıştır. Ancak savaşın yıkıcı etkileri sadece fiziki mekânla sınırlı kalmamıştır, toplumsal ve ekonomik yapıyı da derinden etkilemiştir. Bundan sonraki süreçte kentlerde ekonomik, çevresel, fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları ve müdahale biçimleri çeşitlilik göstermiştir (Akkar, 2006). 1950 yılından günümüze kadarki olan süreçte dünyadaki kentsel dönüşümün süreci Tablo 2.2 de verilmiştir.

Tablo 2. 2. 1950’den günümüze dünyadaki kentsel dönüşüm süreci

	1950’ Yeniden İnşa	1960’lar Canlandırma	1970’ler Yenileme	1980’ler Yeniden Geliştirme	1990’lar Yeniden Üretim
Temel Strateji ve Yönetim	Kentlerin eskimiş alanlarını master planı ile yeniden inşa etme ve büyütme	1950’lerin devamı; banliyöleşme ve kent çeperinde büyüme canlandırma konusunda ilk girişimler	Mahalle odaklı yerinde yenileme aynı zamanda dış çeperde devam eden büyüme	Şehir dışı Büyük projeler ve yeniden geliştirme	Daha kapsamlı uygulama biçimlerine doğru bir ilerleyişi bütünleşik çözümler
Ana Aktörler ve Paydaşlar	Yerel ve merkezi yönetim ile özel sektör	Kamu ve özel sektör arasındaki ilişkiyi dengelemeye yönelik yaklaşımlar	Özel sektörün temel aktör olması ve yerel yönetimlerle desantralizasyon	Özel sektör ve kurumlarına vurgu; ortaklıkların gelişimi	Ortaklık anlayışının egemen olması
Uygulamanın Mekânsal Boyutu	Yerel ve merkezi düzeyin ön plana çıkması	Bölgesel düzeyde gelişen uygulamalar	Önce yerel ve bölgesel daha sonra yerel odaklı	1980 başında bölgesel ölçekte daha sonra yerel ölçekte yoğunlaşma	Stratejik bakış açısıyla bölgesel uygulamaların gelişimi
Ekonomi k Odak	Az miktarda özel sektörün dâhil olduğu kamu sektörü yatırımları	Etkisini arttıran ve büyüyen özel sektör yatırımı	Kamu kaynaklarının kısıtlanması özel yatırımların büyümesi	Kamu finansman desteğiyle özel sektörün öne çıkması	Kamu, özel sektör ile gönüllü finansmanlar arasında artan denge
Sosyal İçerik	Konut ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal refahın artması	Toplum tabanlı uygulamalar ve yetkinin artması	Devlet desteğiyle toplumun kendi işini kendi yapması	Toplum rolünün ön plana çıkması
Fiziksel Vurgu	Kentin iç bölgelerinin iyileştirilmesi ve çeperin genişlemesi	Mevcut alanların canlandırılmasına devam edilmesi	Köhneleşmiş kent alanının iyileştirilmesi	Yeniden geliştirmeyle prestij projelerin hazırlanması	Önceki döneme göre tutarlılığın artması ve kültürel mirasın korunması
Çevre Yaklaşımı	Peyzaj ve yapılandırma	Seçici gelişmeler	Yeni müdahale biçimleriyle çevresel iyileştirme	Geniş bir açıyla çevresel yaklaşımlar	Kapsamlı fikir ve düşünce yapısıyla çevresel sürdürülebilirliği ele almak

Kaynak: (After Stohr (1989) ve Lichfield (1992), Akt. Roberts ve Sykes, 2000))

Zaman içinde kentsel dönüşüm sürecinin politik ve ekonomik yapısı, ulusal gelişimden, küresel bütünleşme hedefine yönelerek, kentsel planlama sürecini de değiştirmiştir. Bu nedenle, dünyadaki kentsel dönüşüm yaklaşımları farklı dönemlere ve sistematik temellere göre dört grupta incelenebilir (Gürler, 2003).

Modernizm ve Kentsel Yenileme (1910-1940): Birinci Dünya Savaşı sonrasında kentler, Fordist ekonomi sistemi doğrultusunda gelişme göstermiş, 1910’larda tek merkezli ideal kent planlama, 1920’lerde tarihi miras kaygısı taşımayan yenileme uygulamaları, 1930’larda işlevsel olarak bölgeleme ve koruma kavramları öne çıkmıştır.

Endüstriyel Gelişme ve Kentsel Rehabilitasyon (1940-1960): İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentler, kapitalist ekonomi sistemi doğrultusunda gelişme göstermiş, sermaye birikimine ve bölgesel endüstriye bağlı kentsel gelişim nedeniyle, merkez dışına taşınarak boşalan kent içi endüstri alanlarının rehabilitasyonu ve sosyal konut programları önem kazanmıştır.

Postmodernizm ve Kentsel Yeniden Canlandırma (1960-1980): Bu dönemde kentler Post-Fordist ekonomi sistemi doğrultusunda gelişme göstermiş, 1960'larda MİA ve çevresindeki çöküntü bölgelerinin yıkılıp yeniden yapılmasıyla, bölgede servis sektörünün veya idari merkezin gelişimi, 1970'lerde yıpranmış kentsel alanların turizm endüstrisi ile iyileştirilmiştir.

Endüstri Sonrası Gelişim ve Kentsel Rönesans (1980-Günümüz): Bu dönemde kentler küresel ekonomik yeniden yapılanma süreci doğrultusunda gelişmiştir. Kentlerdeki yaşam koşullarının mevcut ve yeni yasal dayanaklarla geliştirilmesi, kentlerin şimdiki ve gelecekteki rollerinin tanımlanması, kentsel sorunlarla ilgili idari ve teknik yöntemlerin oluşturulması gibi temel ilkeleri içeren kentsel rönesans hareketiyle (Çubuk, 1992), 1980'lerde kent içi endüstriyel alanları, 1990'larda tarihi ve kültürel nitelikli alanları yeniden geliştirme programları öne çıkmıştır. Yerel yönetimler parçacıl projelerle kentsel dönüşümü yönlendirmeye başlamış, dönüşümün amacı kamu yararından, ticarileşme ve maksimum kar elde etme amacına kaymıştı eskisi gibi müdahaleler öne çıkmıştır.

2.9. Türkiye’de Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Süreci

Kentleşme her ülkede veya toplumda farklı koşullarda ve hızda gerçekleşmektedir. Her ülkenin yapısının aynı olmaması, toplumların farklı süreçlerden geçmesi, kentleşme olgusunun ülkeden ülkeye değiştiğini ve her ülkenin yaşadığı koşullara göre değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (İrdem ve Enger, 2021). İmparatorluktan Cumhuriyet Yöntemine geçen Türkiye’de de kentleşme farklı süreçlerde gelişmiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye’deki kentsel gelişim ve dönüşüm süreci şehirlerdeki kentleşme sürecine paralel olarak gelişmiştir. Bu çalışmada konunun anlam ve bütünlüğüne göre Türkiye’deki kentsel gelişim ve dönüşüm süreci 1923-1948 arası Cumhuriyet Dönemi, 1948-1960 arası göç ve hızlı kentleşme dönemi, 1960-1980 arası planlı kalkınma dönemi, 1980-2000 arası neoliberal kentleşme dönemi ile 2000 ve sonrası AKP’nin İktidara Gelişi ve TOKİ’nin Yükseliş Dönemi olmak üzere beş dönemde ele alınmıştır.

2.9.1. Cumhuriyet Dönemi (1923-1948)

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanıyla modern bir ulus devleti olan Türkiye'nin kurulmuş olması, ulusal ekonominin inşası için kalıcı adımların atılmış olması ve Türkiye'nin mevcut sınırlarının bu tarihte kesin çizilmiş olması 1923 yılı kentleşme sürecinde başlangıç yılı olarak alınmaktadır (Ataay, 2001). Bu dönemde Birinci Dünya Savaşı'nda tahribe uğrayan kent mekânı ve kötü olan ekonomiyi düzeltmeye yönelik devletçi bakış açısıyla politikalar gerçekleştirilmiştir (Yurt, 2020).

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'nin kentsel gelişiminde iki önemli olay etkili olmuştur. Bunlardan ilki Ankara'nın başkent seçilmesi, ikincisi ise mübadele göçleridir (Sarı, 2010). Cumhuriyet'in ilanıyla Ankara'nın başkent seçilmesi, ülkede demir yollarının geliştirilmeye çalışılması ve ülkenin ekonomisi açısından fabrikaların kurulmaya başlanması önemli mekânsal düzenleme stratejilerinin doğmasını sağlamıştır. Başkent seçilen Ankara'nın modern çağdaş bir görüntüyü kazanabilmesi için 1928 yılında 1351 sayılı yasa ile "Ankara Şehri İmar Müdürlüğü" kurulmuştur. Ülkenin geri kalan diğer yerlerini Cumhuriyet'in öngördüğü modernite ile planlı bir şekilde geliştirmek ve düzenlemek için ise 1930 ile 1935 yılları arasında çeşitli yasalar çıkartılmıştır (Tekeli, 2009).

Bunlar:

- 1390 yılında çıkarılan 1580 sayılı "Belediye Kanunu"
- 1930 yılında çıkarılan 1593 sayılı "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu"
- 1933 yılında çıkarılan 2290 sayılı "Yapı Ve Yollar Kanunu"
- 1933 yılında çıkarılan 2033 sayılı "Belediye Bankası Kuruluş Kanunu"
- 1934 yılında çıkarılan 2722 sayılı "Belediye İstimlak Kanunu "
- 1935 yılında çıkarılan 2763 sayılı "Belediyeler ve İmar Heyetinin Kuruluşuna ilişkin Kanun "

Çıkarılan yasalar çerçevesinde kentleri planlamak amacıyla kadrolar oluşturulmaya başlanmıştır. Ancak yeni kurulan ülkede bu konuda uzman yetişmiş kişiler olmadığı için yabancı şehir planlamacılarına ihtiyaç duyulmuştur (Hardal, 2019). Örneğin, Adana, Ceyhan, Gaziantep İzmir ve Mersin imar planları için Hermann Jansen; İstanbul planı için Hermann Ergötz; Trabzon imar planı ve Erzurum yöresel imar planı için Donat Alfred Agache; İstanbul için Henri Post çalışmalar yapmıştır (Anaç, 2004).

Cumhuriyet Dönemi'nde kentsel gelişimi etkileyen bir diğer unsur ise Mübadele göçleridir. 1923-1929 yılları arasında Bulgaristan ve Yugoslavya'dan 500 binden fazla göçmen gelmiştir (Say,1998). Gelen göçmenler ise “Mübadele İskân ve İmar Vekâleti' nin çalışmaları sonucunda belirlenen illere yerleştirilmişlerdir (Sezik. 2017).

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından 1950 yılına kadar geçen dönemde kentleşmeye ilişkin daha çok yasal çerçevede kent planlamaları imar faaliyetleri ile yeni kanun ve politikalar geliştirilmiştir. Uygulama sürecinde olan politikalara henüz yeni başlamışken, yaşanan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Türkiye yeni bir ekonomik bunalım ve durgunluk sürecine girmiştir (Sarı, 2010). Türkiye’de bu dönemde hızlı bir kentleşme hareketine ve kırdan kente doğru gerçekleşen yoğun bir iç göçe rastlanmamıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Türkiye’de yoğun bir iç göç yaşanmıştır.

2.9.2. Göç ve Hızlı Kentleşme Dönemi (1948-1960)

1950 yılından önce fazla bir gelişim göstermeyen kentleşme olgusu 1950’ den sonra Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri olmuştur (Yurt, 2020). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyada ön plana çıkan ve Türkiye’de de etkili olan demokrasi, insan hakları ve refah devleti anlayışı ülkenin siyasi ve ekonomik politikalarında önemli değişikliklere yol açmıştır (Nasır, 2002). Değişen siyasi ve ekonomik politikalarla kırdan kente yoğun bir göç hareketi başlamıştır (Hardal, 2019).

Büyük toprak sahipleri ve ticaret burjuvazisi ittifakından gücünü alan dönemin iktidarı kentleşmeyi hızlandırmıştır. Modernleşmeyle birlikte tarımda makinelerin kullanılması, düşük faizli kredilerin verilmesi ve tarım reformunun uygulanmaya başlanması kırsal alanda iş gücü fazlalığına neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda kırdan işsiz kalan nüfusun kente doğru göç etmesine neden olmuştur (Batmaz ve Edem, 2016). Gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyle paralel ilerleyen kentleşme olgusu Türkiye’de tarımda makinelerin kullanılmasıyla birlikte kırdan kente doğru nüfusun göç etmesiyle başlamıştır (Çiftçi ve Yılmaz, 2011). Bu durum kentsel mekânın örgütlenmesinde ciddi değişimlere neden olmuştur (Özaydın vd., 2010).

Bu dönemde hızlı kentleşmenin yarattığı en büyük problem kent çeperlerinde altyapı hizmetinden yoksun gecekondu alanlarının oluşmaya başlamasıdır. İnsanların gelir seviyesine göre yeterli sayıda konutun yapılmaması kentlerde moderniteye uygun alanların yanında gecekondu alanlarının oluşmasına neden olmuştur (Tekeli, 1998). Bu durum ise kentlerde mekânsal farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Siyasi iktidarın yasal olarak bu gecekondualarda yaşayan insanlara konut sağlayamaması demokratik süreç içinde varlığını

koruyabilmek ve güvence altına alabilmek için seçmen olarak gecekondulaşan alanlarında yaşayan insanları bir güç olarak görmesini sağlamıştır (Çifti ve Yılmaz,2011).

Bu dönem ülkedeki nüfusun artışında dışarıdan mübadele göçleriyle gelen göçmenlerin de payı vardır. 1950'den sonra Bulgaristan'dan, 1954 yılında ise Yugoslavya'dan birçok Türk kökenli göçmen Türkiye'ye gelmiştir (Sertkaya ve Doğan, 2019). Bu dönemde Türkiye'nin nüfusu Balkanlardan gelen göçmenlerle yüzde 8 oranında artmıştır (Yılmaz, 2022). Balkanlardan Türkiye'ye gelen göçmelerin büyük bir kısmı İstanbul'a yerleştirilmiştir (Sinan ve Kapan, 2019). Çalışma alanını oluşturan Sarıgöl Mahallesinin içinde bulunduğu Taşlıtarla semti de bu dönemde balkanlardan gelen göçmenlerin yerleştiği alanlardan birini oluşturmaktadır. (Doğanay, 1996). Bu durum kentsel gelişimi etkileyen, alt yapı hizmetlerinden yoksun gecekondulaşan alanlarının çoğalmasına neden olmuştur.

Kentleşmenin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde, kırsal alandan kentlere doğru yoğun bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu göçler sonucunda iktidarın göç eden kişilere ekonomik gelirine göre yeterli sayıda konut sağlayamaması, düzensiz işlerde ve dar gelire sahip kişilerin hazine toprakları üzerinde gecekondular yapmalarına neden olmuştur.

2.9.3. Planlı Kalkınma Dönemi (1960-1980)

1960 yılında yaşanan askeri darbeye siyasal rejimin değişmesiyle anayasal süreçlerdeki değişiklikler sonucunda yürürlüğe giren 1961 Anayasasıyla devletin niteliklerinde sosyal ve ekonomik açıdan önemli değişiklikler olmuştur. Bu dönemde 1961 anayasası çerçevesinde refah devlet anlayışıyla ülkedeki kaynakların akılcı yollarla kullanımını sağlamak ve ülkenin sosyo-ekonomik açıdan kalkınmasını sağlamak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla Türkiye ilerleyen zamanlar için planlı bir döneme geçiş yapmıştır. Bu dönemde kırsal alanda küçük üreticiliğin sürdürülmesi ve Almanya'ya yapılan işçi göçleriyle Türkiye'deki hızlı kentleşme süreci bir ölçüde yavaşlamış olsa da etkisi bu dönemde devam etmiştir (Tekeli, 1998).

Kentleşmenin sonucunda sorunların devam ettiği ve hissedildiği bu dönemde gecekondulaşma sorununa Devlet Planlama Teşkilatı'nın kalkınma planlarıyla çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Buna göre bu dönemi kapsayan beş yıllık kalkınma planlarının ilk dört planında gecekondulaşma olgusuna yönelik politikalar şu şekildedir (Genç, 2014):

- 1963-1967 yılları arasındaki beş yıllık kalkınmanın birinci planında gecekondulaşma

bölgelerinin yıkılması yerine ıslah edilmesi, iyileştirilmesi, temizlenmesi ve önlenmeye çalışılması yönünde politikalar yer almaktadır. Bu dönemde çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Kanunuyla bu politikalara yasal bir çerçeve oluşturulmuştur (Karasu, 2009). Bu dönemde çıkarılan önemli bir diğer yasa ise 1965 yılında orta sınıflar için çıkarılan Kat Mülkiyeti Yasasıdır. Küçük kapitalist konut üreticileri bu yasayla yap-sat anlayışıyla devletin boş arsalarında ya da gecekondu yoğunluğunun az olduğu bölgelerde apartmanlaşma süreci başlatmıştır (Türkün, 2013).

- 1967-1972 yılları arasındaki beş yıllık kalkınmanın ikinci planında ise gecekondu yapımını önlemeye yönelik konut yapımında gecekondu sahiplerinden faydalanılmaya çalışılmış ancak istenilen başarı sağlanamamıştır.
- 1973-1977 yılları arasındaki beş yıllık kalkınmanın üçüncü planında ise gecekonduların ekonomik büyüme ile çözüme kavuşacağı düşüncesi hakim olmuştur.
- 1978-1983 yılları arasındaki beş yıllık kalkınmanın dördüncü planında gecekondu bölgelerinin altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi düşüncesi hakim olmuş ancak başarılı olmamıştır.

Türkiye’de bu dönemde yoksul ve dar gelirli ailelerin barınma ihtiyaçlarını iyileştirmeye yönelik uygulanan politikaların başarılı olmaması ve kırdan kente göçlerin devam etmesiyle büyük kentlerin çeperlerinde gecekondu kuşakları oluşmaya devam etmiştir (DPT, 1973 ve 1979; Akt. Çoban, 2012). Ayrıca birer baskı grubuna dönüşen gecekonducular bu dönemde gecekondu sektörünün patronluğunu ve mafyalığını yaratmaya başlamışlardır (Genç, 2014).

2.9.4. Neoliberal Kentleşme Dönemi (1980-2000)

1980 yılı ve sonrası dönem, Türkiye’de birçok açıdan değişim ve dönüşümün olduğu bir dönemdir. Ülkenin içinde bulunduğu siyasal, sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak gerçekleşen kentleşme olgusu bu dönemde farklı bir boyut kazanmıştır (Çiftçi ve Yılmaz, 2011). 1980’li yıllarda üst üste çıkarılan imar aflarıyla Türkiye’deki kentler hızla yasa dışı bir mekâna dönüşmüştür (Özden, 2016). Özellikle 1983 tarihli “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Yasasının Bir Maddesinin Değiştirmemesi Hakkındaki Kanun” ve daha birçok kanunla imara uygun olmayan yapılar ve gecekondular affedilmiştir (Genç, 2014). Küreselleşmeyle birlikte neoliberal politikaların

hakim olduğu bu dönemde sadece mekân değil toplumsal yapı ve tüketim ilişkiler de değişim göstermiştir. Bu dönemde sanayi toplumundan bilgi toplumuna bir geçişin olması, fordist üretim tarzı yerine esnek üretim tarzının benimsenmesi, ulus devlet anlayışı yerine küresel dünya anlayışının hâkim olması ve modernist düşünce yapısının yerine postmodernist düşünce yapısının benimsenmeye başlanması Türkiye’deki kentleşme olgusunu etkilemiştir (Tekeli, 2013).

Bu dönemi piyasa merkezli bir kentsel gelişim dönemi olarak nitelendiren devletin kamusal alandan elini çekmesiyle liberal serbest piyasa ekonomisine dayalı kentsel politikaları uygulanmaya başlandığını söylemektedir (Şengül, 2009). Türkiye’de liberal ekonomik politikalarının benimsenmeye başlanmasıyla, sermaye birikiminin odak noktası olan kentler metropolitenleşme sürecinde ilgi odağı haline gelmeye başlamıştır (Yenice, 2014). 1988 yılında İstanbul Ataköy’de ilk alışveriş merkezi olan Galleria’nın açılması daha sonraki süreçte yine alışveriş merkezlerinin ve ofis yapılarının açılması küreselleşmenin hızla kentsel mekânda görünür hale geldiğini göstermektedir. Hem toplumsal yapıda hem de mekânsal yapıda ayrışmanın olduğu bu dönemde fakirliğin ve zenginliğin kurallarını belirleyen devlet aktörü yerine küreselleşmeyle birlikte özel sektöre bırakmıştır (Özden, 2016).

Konut fiyatlarının ve talebinin artması ile arsa ihtiyacından doğan sorunların çözümü için devlet kentsel ranttan pay biçen aktörlerle birlikte politikalar uygulamaya başlamıştır (Makul ve Sarı, 2015). Özel sermayenin kentsel mekânda güç kazanması ise ayrışmalara neden olmuştur. Ayrışmayı, bütünleşmenin bir bedeli olduğunu söyleyen Castells (1996), kent yönetiminin ve belediyelerin küresel pazar ile bütünleşme gayreti içinde olmalarının bedelini yerel mekânda gelir eşitsizliği, sosyal kutuplaşma ve kentsel gerilimle ödediğini söylemektedir (Castells 1996; Akt. Özden, 2016).

Kırsal nüfusun kentsel nüfusu geçtiğı bu dönemde İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük kentlerin nüfusları kendi iç dinamikleriyle ve gelen göçlerle artmıştır. Ayrıca 1990 yıllarında ülkenin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşanan terör olayları nedeniyle, ülkenin güney kıyıları ile batı kesimlerinde ise turizmin gelişmesiyle kentsel nüfus miktarı bu bölgelerde artmıştır (Işık, 2005). Türkiye’nin bu dönemde yaşadığı hızlı kentleşme olayı kentlerde birçok sorun ortaya çıkarmıştır. Altyapı hizmetleri ile eğitim ve sağlık imkânlarının yetersiz olduğu mahalleye aidiyetinin ise yüksek olduğu gecekondu mekânları oluşmuştur (Hardal, 2019). 1984 yılında Türkiye’nin yaşadığı hızlı kentleşme nedeniyle oluşan konut sorunlarının çözülmesi ve dar gelirli ailelerin konut ihtiyacının karşılanması amacıyla toplu

konut fonu adı altında TOKİ kurulmuştur (Yılmaz, 2016). Bu amaçlar doğrultusunda bu dönemde Türkiye’de hazırlanan ve uygulanan ilk kentsel dönüşüm projeleri ise Ankara Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği projeleridir (Genç, 2008). Bu dönemde ülkemizde 1999’da yaşanan Marmara depremiyle çok sayıda can kayıplarının yaşanması ve siyasi iktidarın değişmesiyle TOKİ’ye verilen yetkiler arttırılmıştır. Kuruluş amacı dışına çıkan ve bir şirket haline gelen TOKİ daha sonraki dönemde kentsel dönüşümde önemli bir aktör haline gelmiştir.

2.9.5. AKP’nin İktidara Gelişi ve TOKİ’nin Yükseliş Dönemi (2000 ve Sonrası)

2000 yılından sonraki dönemde kentsel politikalara yön veren en önemli unsurlardan birisi deprem olmuştur. 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi yasa dışı, güvensiz ve sağlıksız kent mekânının dönüşümünde gerekçe olarak gösterilmiş ve kent yöneticilerinin söylemlerinde yer almaya başlamıştır (Özden, 2015). Özellikle bu dönemde merkezde yer alan eski yerleşim yerleri ile gecekondu bölgeleri deprem sonrasında kentsel bir ölçeğe taşınmış ve kentsel dönüşüm kavramı üzerinden dönüşüme uğramaya başlamıştır. Kentsel dönüşüm kavramı üzerinden konut üretimine odaklanan ve ekonomiyi tekeline alan uluslararası kapitalist sınıf konutun tüketebilme kapasitesini göz önünde bulundurarak konut alanlarını çeşitli ticaret ve alışveriş merkezleriyle birleştirmiştir (Koca, 2015).

2002 yılında ülkenin yönetimini alan ve kentlerde kendi siyasetini yürütmeye çalışan AKP iktidarı dönemi TOKİ ile kentsel dönüşüm kavramının öne çıktığı bir dönemdir (Ulusoy, 2020). Bu Dönemde AKP iktidarı 2003 yılında yayımladığı Acil Eylem Planıyla konut seferberliğine vurgu yaparak kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçmesinde TOKİ’nin aktif bir rol almasını sağlamıştır (Kaya, 2010). Yatırım ve kâr ortaklıklarıyla bir şirket haline gelen ve aynı zamanda kuruluş amacının dışına çıkan TOKİ, bu dönemde yasal düzenlemelerle kentsel mekânın üretimini elinde bulundurmaya başlamıştır (Yılmaz, 2010). Bu durum 12.05.2004 tarihinde kabul edilen 5162 sayılı kanun ile yasal çerçeveye oturtulmuştur (Özden, 2010). Bu dönemde çıkarılan ve kentsel dönüşüm kavramının yasal düzenlemelere konu olmasını sağlayan aynı zamanda TOKİ’nin, belediyelerin ve merkezi yönetimlerin kentsel dönüşüm açısından yetkilerini arttıran diğer bazı kanunlar ve yasalar ise şunlardır (Koçak ve Tolanlar, 2008; Özden, 2010; Yolcu, 2021):

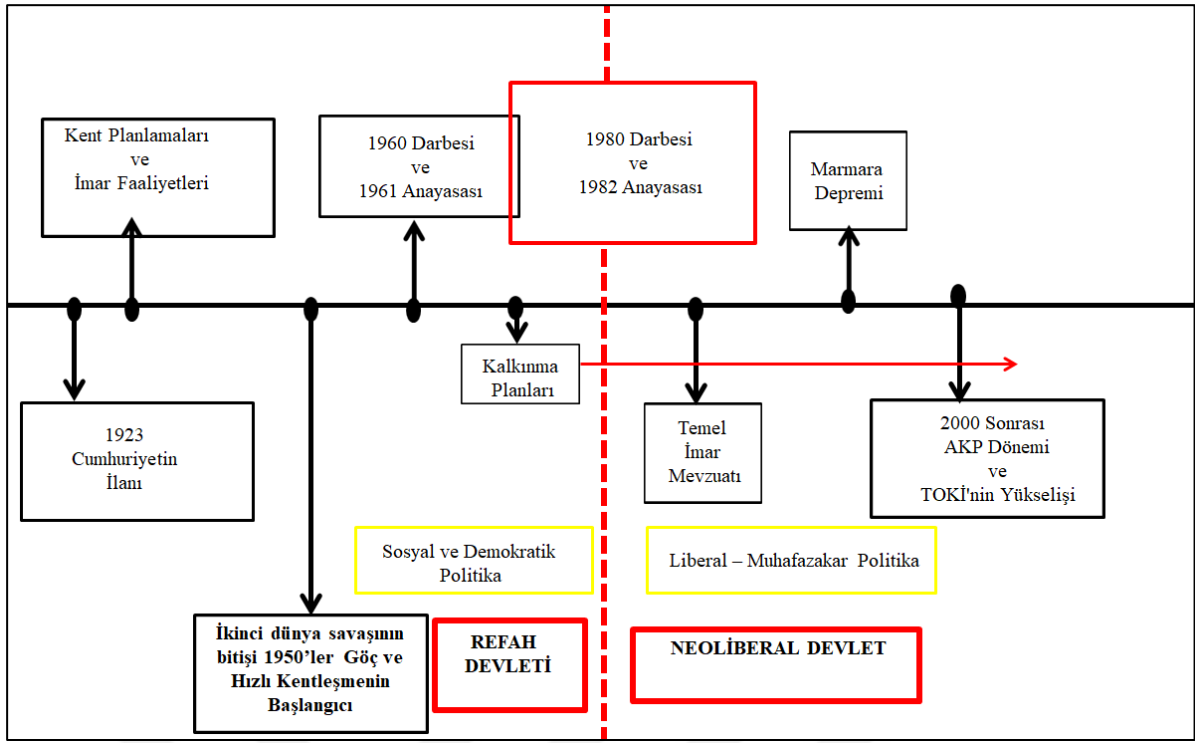
- 2004 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu
- 2004 yılında çıkarılan 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu

- 2005 Çıkarılan 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun

Bu yasalardan sonra çıkarılan bir diğerk önemli yasa ise 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Taşıyan Alanların Dönüştürülmesine ilişkin olan yasadır. Bu yasayla afet riski altında bulunan kent alanları ile kent dışında olan risk taşıyan yapıların olduğu arsa ve arazilerde güvenli aynı zamanda sağılıklı bir kentsel yaşam ortamı kurmak için bu alanların dönüştürülmesine ilişkin mevzuatı kapsamaktadır (Yolcu, 2021). Bu yasayla yerel yönetimlerin yetkileri tamamen evre ve şehircilik Bakanlığı ile TOKİ'ye verilmiştir. Bu durum sonucunda ise TOKİ'nin büyük kentlerdeki önlenemeyen yükselişi başlamış oluyor (Yılmaz, 2010).

Bu dönemde devletin sahip olduğu hazine arazileri özel girişimlere ya da kamu ve özel girişimcilerin ortaklığıyla yatırımlara açılmıştır. Bunun sonucunda İstanbul'un arazileri ve kentsel mekanları birçok değişime sahne olmaya başlamıştır. Özellikle hazine toprakları üzerine kurulmuş olan gecekondular deprem riski adı altında TOKİ ve özel firmaların (KİPTAş vb.) iş birliğiyle kentsel dönüşüm projeleri adı altında küresel kent yaratma ve rant amacıyla hızla yıkılmaya başlanmıştır (Uzunçarşılı, Baysal, 2010). Çalışma alanını oluşturan Gaziosmanpaşa'da bulunan ve bir gecekondulu mahallesi olan Sarıgöl Mahallesi de bu dönemde 2012 yılında yayınlanan 6306 sayılı Afet Dönüşüm Yasası ile 2013 yılında kentsel dönüşüme uğramaya başlamıştır.

AKP iktidarının kentsel mekâna olan müdahaleleri ve günümüzde halen devam eden bu projeler, yerinden edilmeye, sosyal dışlanmalara, kimliksizleştirmeye, mekânsal ve toplumsal ayrışmalara neden olmaktadır (zden, 2010). Türkiye'nin kent mekan ve iktidar ilişkisi çerçevesinde geçirmiş olduğu ve halen devam eden kentsel gelişim ve dönüşüm süreci ise şekil 2.1'de verilmiştir (şekil 2.1).



Şekil 2. 1. Türkiye'nin kentsel gelişim ve dönüşüm süreci (kent, mekân ve iktidar ilişkisi)

Kaynak: (Özden, 2010 Değiştirilerek.)

2.10. Mekân ve Yer Kavramı

Mekan ve yer kavramı, coğrafya, şehir planlaması, çevre çalışmaları ve sosyoloji disiplinlerinin merkezinde yer almıştır. Aynı zamanda literatürde bu kavramlar üzerine birçok tartışma yapılmıştır. Mekân ve yer kavramları çok anlamlı ve polemik konusu olmasına rağmen, onları birbirinden ayıran belirli özellikler bulunmaktadır. Birbirlerine bağımlıdırlar ancak birbirlerinin yerine geçemezler ve aralarındaki farklar, birden çok uzamı (nesneyi) aynı anda nasıl algıladığımızı, kavradığımızı ve tasarladığımızı açıklar (Duarte, 2018;1).

Latince kökeni “spatium” olan ve İngilizcede “space” olarak geçen mekân kavramı, Ortaçağdan beri kullanılan bir terimdir. İlk anlamı uzantı, mesafe ve uzaklık şeklinde olmuştur (Agnew, 2005; Akt, Bilgili, 2016).

İlkçağ felsefesinin önemli filozoflarından Platon (M.Ö. 427-347) mekan kavramını varlık (idealar âlemi) ve oluş kavramları üzerinden açıklamıştır. Mekânda oluş'un meydana geldiğini söyleyen Platon (M.Ö. 427-347) mekanı, şekilsiz her biçimi almaya hazır olan, herhangi bir özelliği olmayan, içinde nesneler bulunan aynı zamanda değişim kabul etmeyen ve içinde boşluk olmayan şekilde tanımlamıştır. Boş bir mekan fikrini kabul etmeyen Aristoteles ise mekan kavramını form ve madde kavramları üzerinden açıklamıştır (Kahveci, 2017).

Aristocu mekan anlayışı yerine daha anlaşılır bir form sunan ortaçağ filozoflarından olan Descartes ise kartezyen mekan anlayışıyla mekanın ölçülebilirliğiyle yükseklik, genişlik ve derinlik şeklinde üç boyutlu olarak tanımlamıştır. Newton ise mekanı “Mekân kendi içinde bir varlık olması anlamında, kendini işgal eden nesnelerden ve olaylardan bağımsız, bu nesneleri ve olayları içeren ve onlardan ayrı güçlere sahip olması bakımından kendine mutlak” şeklinde tanımlamıştır. Mekanın duyuşsal ve algısal deneyime giren cisimlerden önce var olduğunu söyleyen Kant (1724-1804) ise mekân duyu organlarıyla algılanamayan ancak sezgisel olarak anlaşılan şekilde tanımlamıştır (Bozdoğan ve Benek, 2021).

Bu döneme kadar mekan kavramı determinist bir yaklaşımla açıklanmaya çalışılmıştır mekan doğal düzen anlamında mutlak olduğu kabul edilmiştir. Toplumsal örüntülerde meydana gelen değişimler doğal çevreyle açıklanmıştır. Mekân belirlenmiş doğal yasalar dâhilinde düşünüldüğü için mekâna yönelik inceleme gözlem, ölçüm ve hesaplamalar evrensel yasaların oluşmasını sağlamıştır (Bozdoğan ve Benek, 2021).

1950 ve 1960’lı yıllarda ise coğrafya içerisinde egemen olan pozitivist anlayış mekânı ve mekan dışında konumladıkları insanı sayılara indirgeyerek tanımlamaya çalışmışlardır. Mekânı sadece boşluk ve maddenin içerisinde konumlanan bir form olarak sunmuşlardır. Bu durum 20. yüzyıla kadar mekan kavramının tanımlanmasında mutlak ve hesaplanabilen bir anlayışın hakim olduğunu göstermektedir.

Ancak özellikle 20. Yüzyılın ortasından itibaren gelişen bilimsel ve coğrafi düşünceye bağlı olarak mekan ve yer kavramları paradigmatik yaklaşımlara bağlı olarak önemli ölçüde farklılaşmıştır. Bu dönemde Coğrafya disiplinde geniş çapta tartışmaya konu olmaya başlayan mekan ve yer kavramları Richard Harsthorne (1959), Fred E Lukermann (1964), David Harvey (1969), Henri Lefebvre (1974), Yi-fu Tuan (1974), Edward Relph (1976) ve Doreen Massey (2005) gibi düşünürler tarafından açıklanmaya çalışılmıştır (Timalsina, 2021).

Tanınmış coğrafyacı Yi-Fu Tuan (1974) “Space and Place” kitabında yer ve topophili kavramlarını vurgulamış ve mekanla karşılaştırarak anlamını geliştirmiştir. Aynı zamanda insanların mekân hakkında nasıl hissedip düşündüklerini, eve, mahalleye ve millete nasıl bağlılık oluşturdıklarını ve mekân ve yer hakkındaki duyguların zaman duygusundan nasıl etkilendiğini ele almıştır.

Relph ise “Place and Placelessness” (1976)’ kitabında yer kavramını alandan ya da bölgeden ayırır. Yer kavramının öznelliğe ve deneyime ait bir anlayış gerektirdiğini ve yerlerin eyleme, pratiğe dayalı bilgilerle kavrandığını açıklamıştır (Relph, 1976; Akt. Usta, 2020).

Cresswell (2004), yer kavramını insanların ilişki kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekanlar ve anlamlı konumlar şeklinde tanımlamıştır. Yer kavramını, fiziksellikten, konumdan, topraktan başka bir şey olduğunu ve mekanın bir alana, hacme sahip olduğunu, yerlerin ise bunların arasındaki mekanlar olduğu açıklamıştır (Cresswell, 2004; Akt. Tuncer Gürkaş ve Balkur, 2012).

Mekanı algılanan, yaşanılan ve tasarlanan olarak ele alan Lefebvre, (2000) Herhangi bir üretimin, mekansal üretimden bağımsız olarak gerçekleşmediğini, her toplumun kendi mekanını ürettiğini, ve her toplum mekanını kendisine mal ederek orada yaşamaya devam ettiğini dolayısıyla toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi aynı zamanda toplumsal mekanın da üretimini sağladığını söylemektedir (Lefebvre, 2020; Akt. Kardeş, 2019).

2.11. Mekân ve İnsan İlişkisi Bağlamında Yer Duygusu

Yer duygusu kavramı literatürde birçok farklı kavram ve terimle açıklanmış aynı zamanda birçok araştırmacı tarafından da çalışılmıştır. İnsan ve mekan arasındaki ilişkiyi açıklayan yer duygusu kavramı başta çevre psikolojisi, coğrafya, mimarlık gibi bir çok disiplin açıklamaya çalışmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde yer duygusu kavramı latince “yerin ruhu” anlamına gelen “genius loci” teriminden geldiği bilinmektedir (Jackson,1994; Levis,1979, Akt Beidler ve Morrison). Ancak yerin kendi kendine tasarlanamayacağından dolayı Tuan (1979), insanların sahip olduğu duyular aracılığıyla yerlerin ruhunun ortaya çıktığını söyleyerek yerin ruhu kavramı ile insan duygusu arasındaki ilişkiye dikkat çekerek bu duruma açıklık getirmiştir (Tuan, 1979).

Yer duygusu kavramı ilk olarak 1960’ların hümanist coğrafyacıları olan Edward Relph (1976) ile Yi-Fu Tuan’nın (1979) yer üzerine yazdığı çalışmalarıyla gündeme gelmiştir (Wilkie, 2003). Tuan yer duygusu kavramını “yer sevgisi” topophilia kavramı üzerinden insan ve yer arasında gelişen olumlu duygu olarak tanımlamıştır.

Yer duygusu kavramına yönelik bir diğer girişim ise çevre psikolojisi alanında çalışmalar yapan Fritz Steele’den (1981) gelmiştir. Stelle, 1980’lerde daha kapsayıcı bir

tanımla yer duygusunu “bir kişinin içinde bulunduğu duyguların belirli bir ortamla birleşmesiyle ortaya çıkan deneyim” olarak tanımlamıştır (Cross, 2001). Hay (1988), hem niteliksel hem de niceliksel yöntemlere dayanarak, yer duygusunu 'bireysel temelli, ancak grup bilgili, yerelleştirilmiş, dünyayla ilişki kurmanın, yalnızca alanı kişisel yere dönüştürmenin kişisel araçları' olarak tanımlar (Hay, 1988).

Stedman ise “kişisel deneyime” dikkat çekerek gidilip görülmeyen alanlara karşı gelişen anlam veya düşünceleri yer duygusu olarak görmemektedir. Ayrıca Stedman yer duygusu kavramını yer kimliği, yer bağlılığı ve yer bağımlılığı olmak üzere üç boyutta incelemiştir (Stedman, 2003). Bu çalışmada da yer duygusu kavramı Jorgensen ve Stedman’ın (2001) incelediği gibi yer kimliği, yer bağlılığı ve yer bağımlılığı olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır.

2.11.1. Yer Kimliği

Yeni biriyle tanıştığımızda sıklıkla bize sorulan ilk sorulardan biri "Nerelisin?" sorusu olduğu yaygın bir deneyimdir. Birisi bize nereli olduğumuzu sorsa nasıl cevap veririz? Verdiğimiz bu cevap ne kadar basit olur? Bu soruyu ne kadar tutarlı bir şekilde yanıtlama eğiliminde oluruz? Birden fazla cevabımız varsa vermeyi seçtiğimiz cevabı hangi faktörler etkiler? Bu soruya verdiğimiz yanıtlar hakkında kendimizi ne kadar güçlü hissediyoruz bu bir gurur kaynağı mı yoksa bir utanç kaynağı mı? ya da bu soru hakkında tarafsız mıyız? Varsa cevabımız bu bizimle ilgili neyi oratya çıkarmaktadır? Görünüşte basit olan bu sorular aslında kimliğin, kimlik araştırmalarında genellikle gözden kaçan bir yönü olan yer kimliğimizi ortaya çıkarmaktadır.

Tarihte yer kimliği kavramını ilk kullanan Prohansky (1978) bu kavramı, bireyin bilinçli veya bilinçdışı tercihleri, inançları, duyguları, hedefleri, değerleri ve davranışsal eğilimleri ile becerileri yoluyla fiziksel çevre ile kendi kişiliğini oluşturması şeklinde tanımlamıştır” (Prohansky, 1978; Akt. Jorgensen ve Stedman, 2001).

İnsanlar içinde yaşadıkları mekanlarla tıpkı diğer neselerle kurdukları ilişki gibi bir ilişki kurmakta başlanmakta ve kimliklerini onlarda oluşturmaktadır. Buna göre kısacası yer kimliği bireyi temsil eden ve tanımlayan kültürel, sınıfsal, ve etnik bileşenlerin mekânla bütünleşip anlam kazanmasıyla oluşan kimliği ifade etmektedir.

2.11.2 Yer Bağılılığı

Jorgensen ve Stedman (2001), yer bağılılığını, bireyin mekânsal bir ortam ile olan duygusal ilişkisi ve mekanı diğer ortamlardan ayırmasına neden olan duygu şeklinde tanımlamaktadır (Jorgensen ve Stedman, 2001). Low ve Altman (1992) ise geniş tanımıyla yer bağılılığını, bireyler ve onların önemli yerleri arasındaki bağı karakterize eden çok yönlü bir kavram olarak tanımlamaktadır (Low e Altman, 1992).

Brown ve perkins (2003) yer bağılılığını, insanlar ve onların kimliklerine katkıda bulunan ve aynı zamanda başka psikolojik yararlar sağlayan fiziksel ve sosyal ortamlar arasındaki olumlu ilişkiler şeklinde tanımlamıştır (Brown ve Perkins, 2003).

2.11.3. Yer Bağımlılığı

Yer ve insan arasındaki etkileşimin kuramsallaştırılmış bir bileşeni de yer bağımlılığıdır. Jorgensen ve Stedman (2001), yer bağımlılığını, mekânsal bir ortamın diğer ortamlara göre algılanan fiziksel özelliklerin davranışsal avantajı olarak belirtmiştir.

Yer bağımlılığı, bir yere işlevsel bağıllık olarak tanımlanır. İnsanların yerle olan bağlarının davranışsal yönünü yakalar. Bir yerle fonksiyonel bağlantı, yerin bireylere amaca ulaşmayı destekleyen kaynaklar ve tesisler sağladığı değerlendirmesinden doğar. Fiziksel ortamın, bireyin amaçlanan kullanımını desteklemek için koşullar sağlama derecesini yansıtır. Yani yerin sahip olduğu fiziksel özelliklere bağlı olarak bireyin bir yere aşırı bağlı olmasını ifade etmektedir.

2.12. Yer Duygusunu Etkileyen Faktörler

Yer duygusunu etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar; kültürel ve etnik faktörler, kişisel faktörler, sosyal faktörler, yaşanılan yere bağlı olarak zaman faktörü ve fiziksel faktörlerdir.

➤ Kültürel ve Etnik Faktörler

Kültürel faktörleri oluşturan örf, adet, inanç, davranış, duygu ve düşünce biçimi gibi unsurlar bireyin kendi kimliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla insanların yaşadıkları mekanlar kültürleri ve etnik faktörleri çerçevesinde şekillenmektedir. Kültürel ve etnik faktörlerin dikkate alınmadığı kentsel dönüşümler süreç içerisinde yer duygusunu olumsuz yönde etkileyecektir.

➤ **Kişisel Faktörler**

Yer, cinsiyet, sınıf, etnik ve kültüre dayalı farklı gruplardaki kimlik farklılıkları ve rekabetleri yansıtır (Hashemnezhad vd., 2013). Toplumun tanımlanması, toplumsal ihtiyaçların belirlenmesi ve toplumsal grupların özel ihtiyaçlarının belirlenmesi bu noktada önemli olmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarında kişisel faktörleri göz önünde bulundurmak bireylerin beklentilerine, tercihlerine ve yaşam biçimlerine imkân sağlamaktadır.

➤ **Sosyal Faktörler**

Özellikle yer duygusunda sosyal etkileşimin önemi asla göz ardı edilmemelidir. Kimi araştırmacılara göre insanların ve sosyal ağların katılımı ile kültüre dayanan yer bağlılığı fiziksel yerle aynı veya daha fazla önem taşıdığını söylemektedir. Kentsel dönüşüm çalışmalarında var olan sosyal bağın dikkate alınmaması deneyimlerin oluşmadığı mekânlar yaratmaktadır (Özkan, 2017).

➤ **Zaman Faktörü**

Bir yerde uzun ya da kısa süre yaşama yer duygusunu etkilemektedir. Birçok araştırmacı bir yerde uzun süre yaşamanın yer duygusunu arttırdığını söylemektedir (Göregenli, vd., 2014). Bu durum mekan algısının belirli bir yerde geçirilen zamana ve bulunulan coğrafyaya göre değiştiğini göstermektedir (Timalsina, 2021).

Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla insanların uzun süredir yaşadıkları alanlar yıkılmaktadır. Bu durum ise yer duygusunu olumsuz yönde etkileyerek kesintiye uğratmaktadır.

➤ **Fiziksel Faktörler**

Yer duygusu ile ilgili yapılan birçok çalışma fiziksel özelliklerin yer duygusu üzerindeki etkisine değinmiştir. Örneğin Lewicka (2010) yer duygusunu etkileyen fiziksel unsurları konut tipi, bina boyutu ve evin bahçesi şeklinde ele almıştır. Hashemnezhad vd. (2013), , çevrenin fiziksel özelliklerinin sadece farklı yerler arasında ayırım yapmaya yol açmadığını, aynı zamanda insanların algıladıkları anlam üzerinde de etkili olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Yaşanılan alanın boyutu, ölçeği, bileşenleri, çeşitliliği, dokusu, dekorasyonu, rengi, kokusu, gürültüsü, sıcaklığı, canlılığı gibi fiziksel parametreler yer duygusu üzerinde etkili olmaktadır.

3. SARIGÖLDE (İSTANBUL-GAZİOSMANPAŞA) KENTSEL DÖNÜŞÜM

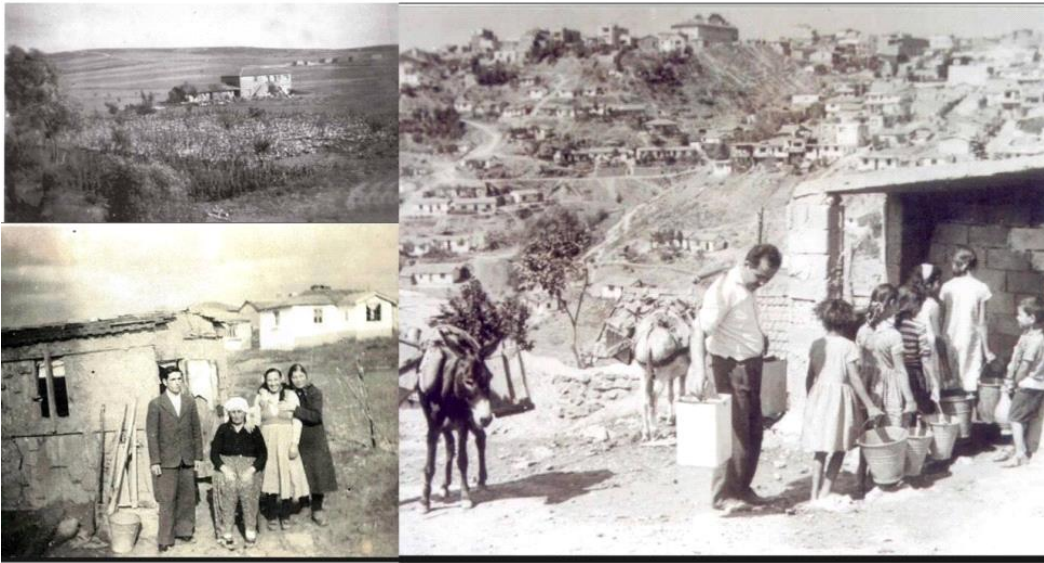
3.1. Gaziosmanpaşa’da Kentsel Gelişim

Taşlıtarla bu, fakir fukara yatağı. Çalışan insanların kaynaştığı, yaşama savaşı yaptığı yer. Büyük şehrin varoşu. Yarın gene geleceğiz. İşten dönenleri görmek kabil olursa konuşmak, dertlerini dinlemek için.

Orhan KEMAL

İstanbul’dan Çizgiler, 1960’lı yıllar

Osmanlı döneminde Eyüp kazasına bağlı 12 su yolu köyünden biri olan bugünkü Gaziosmanpaşa’ya Küçükköy deniliyordu. Cumhuriyet Dönemi’nde ise topraklarının taşlı olması nedeniyle Taşlıtarla denilmeye başlanmıştır. Taşlıtarla isminin hangi tarihte verildiği bilinmemekle birlikte 1960’lı yıllardan sonra devlet evraklarında geçmeye başlamıştır. Taşlıtarla henüz yerleşimin yaygın olmadığı dönemde askeri eğitim amaçlı kullanılan bir sahaydı. 1950’lere kadar 35-40 hanelik bir yerleşim alanı olan Taşlıtarla 1950’lerden sonra göçmenlerin yerleştirilmesiyle birlikte büyük bir yerleşim yeri haline gelmeye başlamıştır. 1958 yılına kadar Eyüp’ün Rami bucağına bağlı Göktepe isminde bir köy iken aşırı yapılaşma ve göç sonucunda Eyüp ilçesinden ayrılmıştır. 1963 yılında ise Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa’nın ismine ithafen bu bölgeye Gaziosmanpaşa ismi verilerek ilçe halini almıştır (Karahasanoğlu, 2013).



Şekil 3. 1. 1960’lı yıllarda Gaziosmanpaşa’da görüntüler

Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)

Orhan Kemal İstanbul'dan Çizgiler adlı kitabının ikinci bölümünde Taşlıtarla hakkında birçok bilgiye yer vermiştir. 1960'lı yılların Gaziosmanpaşa'sında birçok sorunun olduğunu dile getirmektedir. Taşlıtarlayı Amerika'nın ünlü Texas eyaletine benzeterek suçla ilişkili derme çatma teneke evlerinin ve altyapı eksikliğinin olduğundan şu sözlerle bahsetmektedir.

“Taşlıtarlaya ne zaman gelsem Amerika'nın ünlü Texas'ını hatırlarım. Hani Amerika'nın ilk kuruluş yıllarında kocaman tabancalı kovboyların Texas'ını filmlerde görmüştüzdür sıra sıra tahta barakalardan ibaret küçük bir kasaba işinde gücünde sakin insanlar birden bire kasırğa gibi atlılar dalar kasabaya ortalığı darmadağın ederler silahlar patlar adamlar vurulur.”

Osmanlı Döneminde önemli bir yapı unsuru olan çeşmelere ve su kemerlerine büyük önem verilmiştir. Saraya koyun yetiştirmek amacıyla Saye ocağı olarak kullanılan Gaziosmanpaşa'nın su kaynakları açısından önemli bir konumda olması aynı zamanda su yolu köylerinden biri olması bölgede su kemerleri ve çeşmelerin var olmasını sağlamıştır. Bölgenin sokak isimlerine baktığımızda birçoğunun suyla ilişkili isimlere sahip olması bölgenin su kaynakları açısından zengin olduğunu göstermektedir. Gaziosmanpaşa'nın yaşadığı dönüşümler nedeniyle günümüzde bu tarihi yapılara bölgede rastlamak pek mümkün değildir (Karahasanoğlu, 2013).

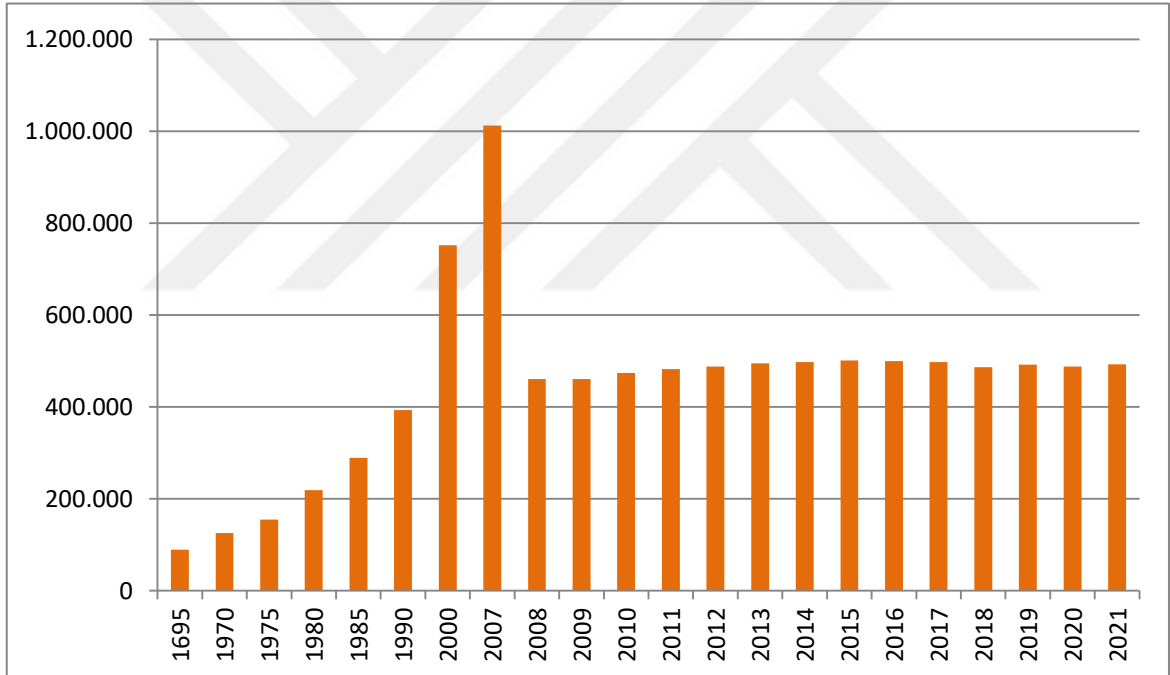


Şekil 3. 2. Osmanlı Döneminde Gaziosmanpaşa'da yapılan çeşmeler ve su kemerleri

Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)

1950'lerden sonra sanayinin büyük kentlerde yoğunlaşması ve buna paralel olarak kırdan kente yaşanan iç göçlerle birlikte Gaziosmanpaşa hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Özellikle 1950 yılından sonraki dönemde Balkanlardan gelen göçmenlerin bölgeye yerleştirilmesi düzensiz kentleşmeye neden olmuştur (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2021). 1960'lı yıllarda sanayinin Rami bölgesinde yoğunlaşması kentleşmeyi etkileyen bir diğer faktördür.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) elde edilen nüfus verilerine bakıldığında nüfusun Gaziosmanpaşa'da yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir (Şekil 3.3). Kentleşmeyi sağlayan önemli unsurlardan biri olan nüfusun hızla artarak 2007 yılında 1 milyonu aştığı görülmektedir. Gaziosmanpaşa 2008 yılına kadar Türkiye'nin en kalabalık ilçesi iken 2008 yılında TBMM'de çıkarılan 5747 kanun tasarısıyla Arnavutköy, Sultangazi ve Gaziosmanpaşa olmak üzere üç ilçeye bölünmüştür (Döker, 2012).

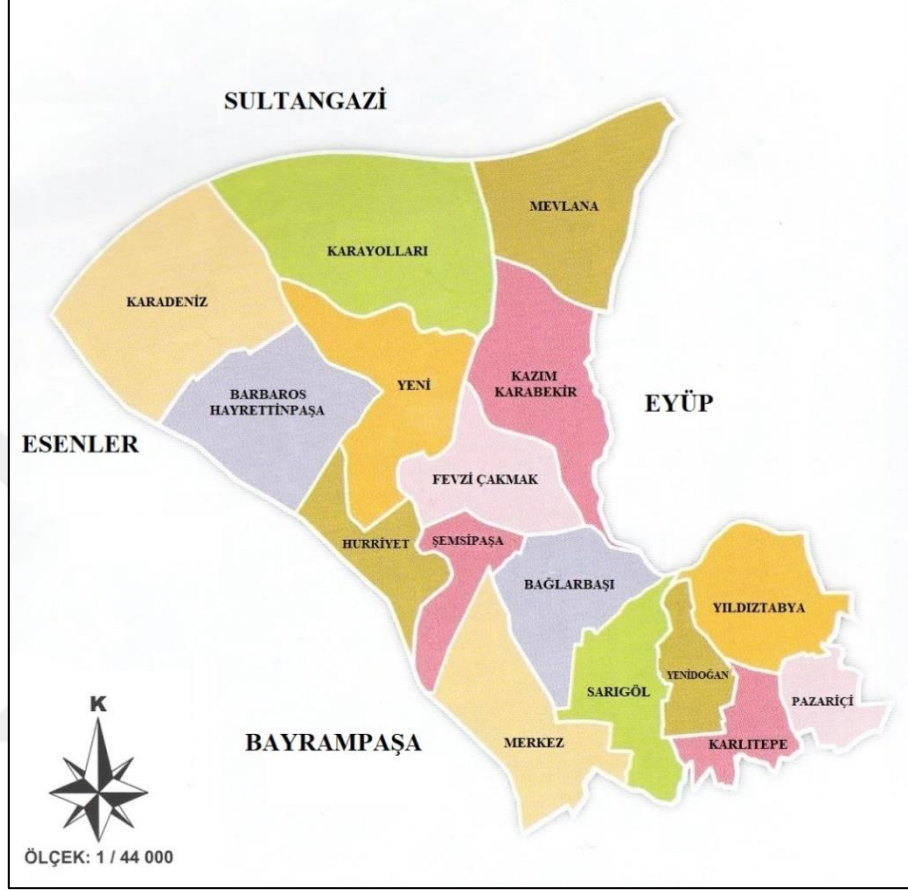


Şekil 3. 3. Gaziosmanpaşa'nın yıllara göre nüfusu.

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022)

Kent gelişimi açısından önemli bir faktör olan ulaşım Gaziosmanpaşa ilçesinin kentsel gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. 1988 yılında İstanbul'un her iki yakasını bağlayan Fatih Sultan Mehmet köprüsünün açılması ve kentin kuzeybatısındaki TEM (Trans - Avrupa Kuzey - Güney Otoyolu Projesi) otoyol bağlantısının oluşması konut alanlarının ve sanayi tesislerinin bu bölgelerde yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Son olarak 2013 yılında Gaziosmanpaşa'nın kuzeybatısında kent imajı ve rekreasyon alanı için bir eğlence alanı olan

İstanbul Tema Parkı'nın (VİALAND) açılması ilçenin çekiciliğini arttırarak kentsel gelişimini etkilemiştir. Günümüzde 1173 hektarlık bir alana sahip olana Gaziosmanpaşa ilçesi, 16 mahalleden oluşmaktadır. Kuzeyden Sultangazi, batıdan Esenler ve Bayrampaşa, doğu ve güneyden Eyüp ilçesiyle komşudur. (Şekil 3.4.)



Şekil 3. 4. Gaziosmanpaşa ilçesinin mahalle haritası

Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)

Ülkemizde 1999 yılında yaşanan Marmara depreminin ardından 2005'te gündeme gelen ve 2012 yılında çıkarılan 6306 Afet Dönüşüm Yasası ile son yıllarda Gaziosmanpaşa ilçesinin 432 hektarlık alanında kentsel dönüşüm çalışmaları yürütülmektedir (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022).

3.2. Gaziosmanpaşa'da Kentsel Dönüşüm Projeleri

Gaziosmanpaşa'da kentsel dönüşüm fikri, 2004 yılında yerel seçimlerde AKP'nin belediye başkanı adayı olarak gösterdiği Dr. Erhan Erol'un seçim vaatleri arasında yer almasıyla ortaya çıkmıştır (Güldüler, 2010). 2008 yılında 5747 kanun tasarısıyla ilçenin bölünmesi sonrasında sınırlı alanda arsanın kalmış olması, birçok çarpık ve kaçak yapının olması, mülkiyet hakkı sorunları, belediye genelinde eğitim ve sağlık kurumlarının yetersiz

olması, özellikle çalışma alanı olan Sarıgöl (Şen mahalle) mahallesinde güvenlik probleminin olması nedeniyle ilçenin birçok yerinde kentsel dönüşüm çalışmaları başlatılmıştır. Bu doğrultuda Sarıgöl, Bağlarbaşı, Pazariçi, Yenidoğan ve Yıldıztabya mahalleleri 5393 sayılı kanunun 73. Maddesi gereğince 2005 yılında "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" olarak ilan edilmiştir.

Günümüzde ise İstanbul'un en büyük kentsel dönüşüm çalışmalarının yürütüldüğü ilçe konumunda bulunan Gaziosmanpaşa'nın yaklaşık olarak yüz ölçümünün yüzde 36,82'si kentsel dönüşüme tabi tutulmuştur (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022).

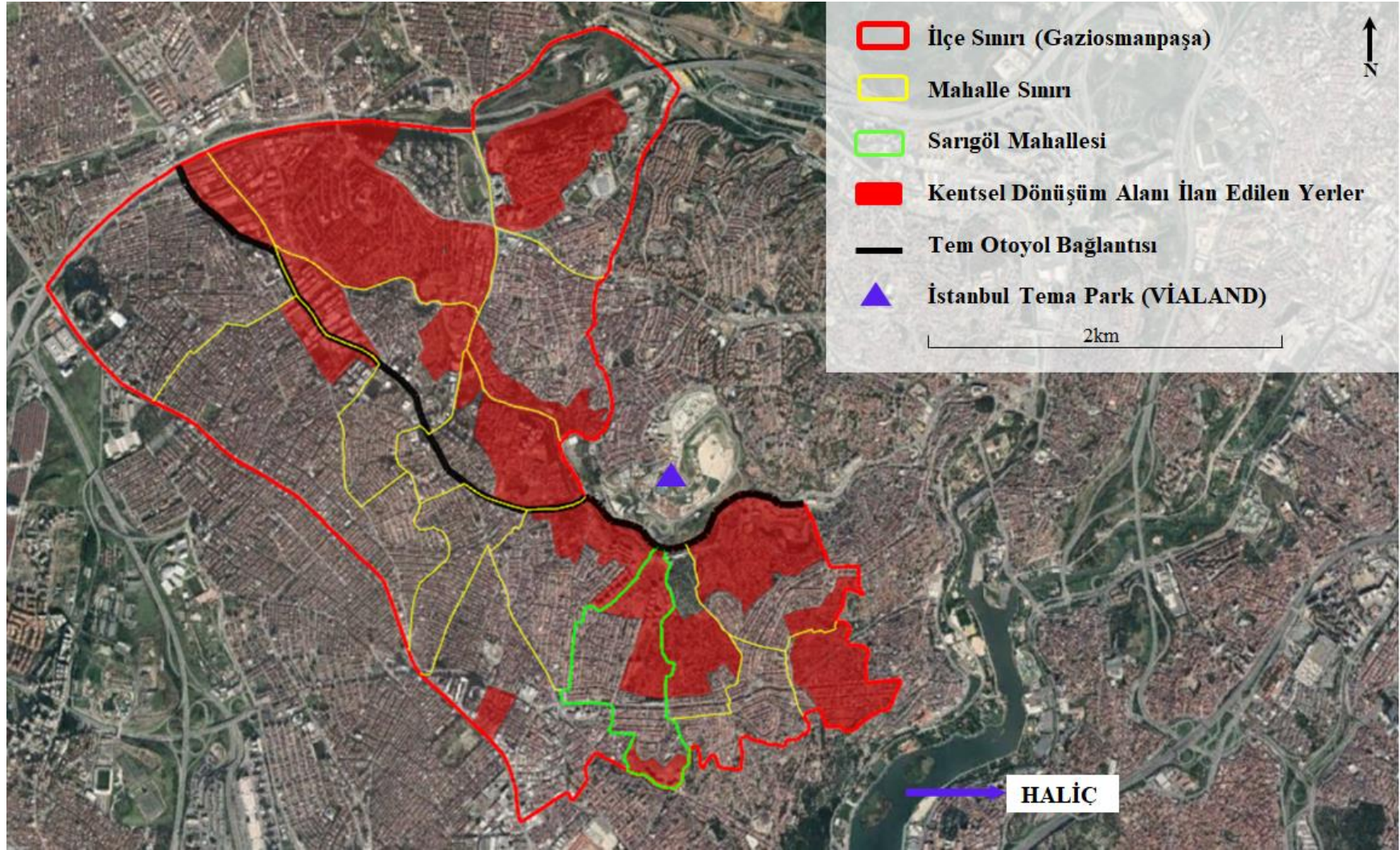
Tablo 3. 1. Gaziosmanpaşa'da kentsel dönüşüm projeleri

KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARI	PROJENİN İLANI	PROJENİN DURUMU
Merkez Mahallesi Riskli Alanı ➤ 1. Bölge	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararı ile 2019 yılında iptal edilmiştir.
Pazariçi Mahallesi Riskli Alanı ➤ 3. ve 4. Bölge	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2016 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	Hak sahipleriyle anlaşma süreci devam etmekte olup Projenin yapımı 2019 yılında TOKİ idaresince yürütüleceği kararı alınmıştır.
Yıldıztabya mahallesi riskli alanı ➤ 5. ve 6A- 6C Bölgesi ➤ 6B Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 6B bölgesi 2013 5 ve 6A bölgeleri 2016 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	5. ve 6A-6C bölgesi 2018 yılı itibariyle proje ruhsat aşamasında olup İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve KİPTAŞ (İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş) ortaklığıyla yürütülmektedir. 6B bölgesinde ise hak sahipleriyle anlaşma süreci devam etmekte olup projenin yapımı 2019 yılında TOKİ idaresince yürütülmektedir.
Yenidoğan Mahallesi Riskli Alanı ➤ 6D Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir	Bu alanın bir kısmı yıkılmakla birlikte mülkiyet davaları gerekçeyle henüz herhangi bir işlem yapılmamıştır.
Bağlarbaşı Mahallesi Riskli Alanı ➤ 7A Bölgesi ➤ 7B Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir	TOKİ idaresince 7A Kentsel Dönüşüm Projesi'nin ihalesi 2020 tarihinde yapılmıştır. 7B bölgesinin ihalesi ise 2019 tarihinde yapılmıştır.
Barbaros Hayrettin Paşa-Karadeniz-Karayolları Mahalleleri Riskli Alanı ➤ 10A Bölgesi ➤ 10B Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir	2016 yılında karayolları mahallesinde kalan kısmının iptaline karar verilmiştir. Diğer mahallere yönelik hukuki süreç devam etmektedir.

Tabo 3.1 (devamı). Gaziosmanpaşa’da kentsel dönüşüm projeleri

Yeni Mahalle Riskli Alanı ➤ 9A Bölgesi ➤ 9B Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir	9A bölgesinde hak sahipleriyle anlaşma süreci devam etmekte olup Projenin yapımı 2019 yılında TOKİ idaresince yürütüleceği kararı alınmıştır. 9B bölgesinde ise arazi ve hak sahipliği tespit çalışmaları yapılmakta olup henüz kentsel dönüşüme başlanmamıştır.
Karayolları Mahallesi Riskli Alanı ➤ 10C Bölgesi	2012 yılında iptaline karar verilen alan tekrar 2016 yılında 6306 afet yasası ile riskli alan ilan edilmiştir	Arazi ve hak sahipliği tespit çalışmaları yapılmakla birlikte anlaşma süreci devam etmektedir.
Mevlana Mahallesi Riskli Alanı ➤ 11A Bölgesi ➤ 11B Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2016 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	2017 yılı itibariyle alanın iptaline karar verildiğinden mahkeme süreci bitene kadar kentsel dönüşüm çalışması yapılmayacaktır.
Bağlarbaşı Mahallesi Ek Bölgesi Riskli Alanı ➤ 13. Bölge	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2015 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	2017 yılında iptaline verilen karar 2019 tarihi itibariyle alınan karar ile tekrar imar faaliyetlerinin yapılmasının önü açılmıştır.
3 Nolu Gecekondu Önleme Bölgesi	2008 yılı itibariyle TOKİ tarafında gecekondu önleme bölgesi ilan edilmiştir	2008 yılında başlatılan kentsel dönüşüm çalışmaları sonucunda 2018 yılında kura işlemleri tamamlanan alanın 2020 yılı itibariyle tapu teslim töreni yapılmıştır.
Fevzi Çakmak Mahallesi Riskli Alanı ➤ 8A Bölgesi ➤ 8B Bölgesi ➤ 8C Bölgesi	8A bölgesi 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile riskli alan ilan edilmiştir. 8C bölgesi ise 2019 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	2016 yılı itibariyle 8A bölgesi iptal edilmiştir. 8C bölgesi yapım aşamasında olup 8B bölgesi ise tamamlanmıştır.
Sarıgöl Merkez Mahallesi Riskli Alanı ➤ 2. Bölge	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	2018 yılı itibariyle bölgenin kentsel dönüşümü İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve KİPTAŞ ortaklığıyla yürütülmekte olup inşaat süreci devam etmektedir.
Sarıgöl Mahallesi Riskli Alanı ➤ 12A Bölgesi ➤ 12B Bölgesi 1.Etap ➤ 12C Bölgesi ➤ 1511 Ada Bölgesi	2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı afet dönüşüm yasası ile 2013 yılında riskli alan ilan edilmiştir. 12C bölgesi ise 2015 yılında riskli alan ilan edilmiştir.	12B TOKİ ve Ekşioğlu inşaat tarafından yapılan ve Birinci etabı biten projenin 2020 yılı itibariyle hak sahiplerinin konut kura çekimi yapılmıştır. 12c ve 1511 ada bölgesi TOKİ ve özel inşaat firmalarının iş birliğiyle 2022 yılı itibariyle yıkımı yapılmış ve kentsel dönüşümü başlamıştır.

Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)



Şekil 3. 5. Gaziosmanpaşa’da kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerler

Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)

3.3. Sarıgöl Mahallesi Kentsel Dönüşüm

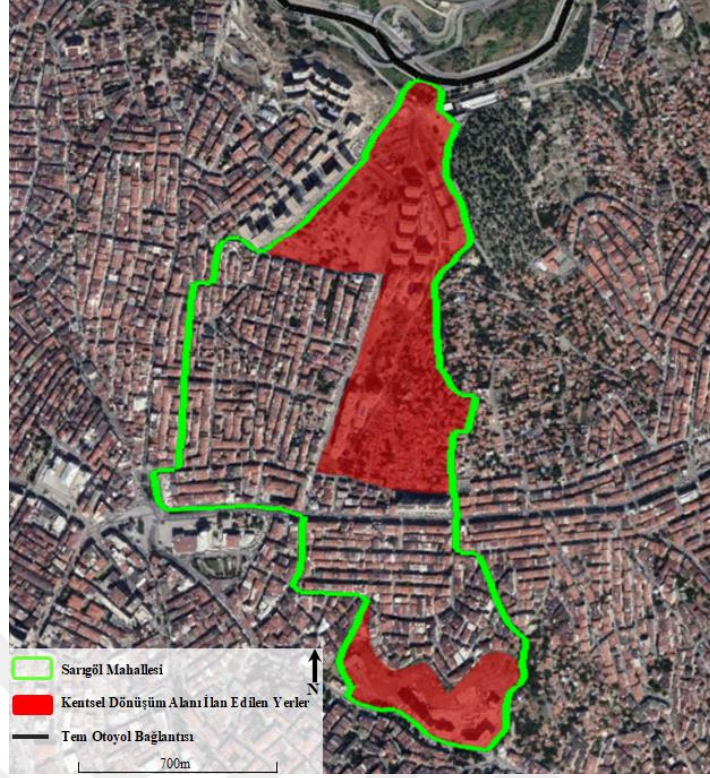
Sarıgöl Mahallesi 1950’li yıllardan itibaren Doğu Karadeniz’den gelen göçmenler ile daha sonra 1960’lardan itibaren Bulgaristan’dan göç eden Türk ve Roman göçmenlerin gelmesiyle ve son olarak 1990’lı yıllarda ülkemizin doğusunda meydana gelen terör olayları nedeniyle gelen Kürtlerin yerleşmesiyle oluşmuş kozmopolit bir mahalledir (Saha görüşmeleri, 2022). İlçenin ilk yerleşim alanlarından biri olan ve günümüzde çoğunlukla Roman halkının yaşadığı Şen mahalle olarak adlandırılan Sarıgöl Mahallesi, mahalleye yerleşenler tarafından yapılan tek katlı evlerin bulunduğu bir gecekondu bölgesidir.



Şekil 3. 6. Sarıgöl Mahallesinde Şen Mahalle olarak adlandırılan roman mahallesi

Kaynak: (Saha Çalışması, 2022)

Yoksul ve dezavantajlı insanların yaşadığı Sarıgöl mahallesinde kentsel dönüşüm fikri 2005 yılından itibaren gündeme gelmeye başlamıştır. 2011 yılına kadar birkaç evin yıkımı şeklinde gerçekleşen kentsel dönüşüm çalışmaları, 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı “Afet Dönüşüm Yasası” ile mahallenin birçok noktasında aktif bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır (Hardal ve Kılıç, 2019). Deprem kaygısı gerekçe gösterilerek kentsel dönüşüme uğratılan Sarıgöl Mahallesi yapılan analizler sonucunda jeolojik yapısı nedeniyle İstanbul’un diğer bölgelerine nazaran deprem riskinin az olduğu bir bölgede ve aktif fay hatlarına uzak bir konumda yer aldığı ortaya çıkmıştır. (Akkoyun, 2007). Bu durumun mevcut siyasetin kentsel dönüşümde afet yasasını bir bahane olarak öne sürdüğünü göstermektedir. Ancak konutların eski olması, merkezi iş alanına yakın olması, çok katlı binaların yapımına uygun olması afetten ziyade başka faktörlerin de devreye girdiğini düşündürmektedir.



Şekil 3. 7. Sarıgöl Mahallesinde kentsel dönüşüm alanı ilan edilen yerler

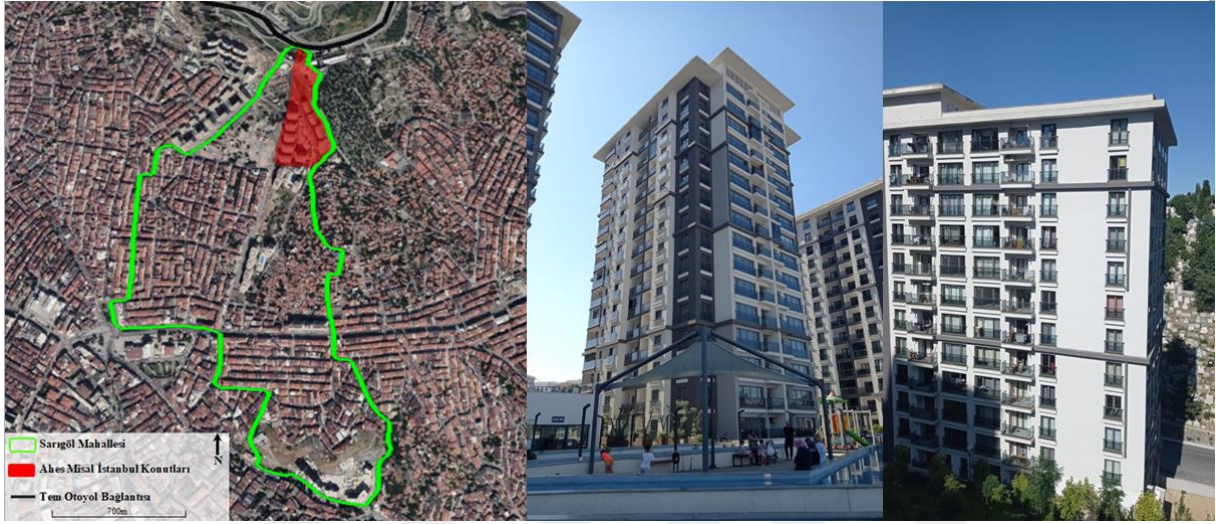
Kaynak: (Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022)

2012 yılında dönemin Belediye Başkanı Erhan EROL yaptığı açıklamalarda mahallede yaşayan Romanların yaşam tarzlarına uygun yapıların inşa edileceğini dile getirmiştir (Cumhuriyet, 2014). Sarıgöl mahallesinde kentsel dönüşümün ilk projesi olan Sarıgöl Kent Konutları İki etap şeklinde TOKİ ve Acar inşaat firması tarafından 2013 yılında yapımına başlanmış ve 2018 yılında tamamlanmıştır. 725 konuttan oluşan Sarıgöl Kent Konutları 16 kat yüksekliğinde 9 blok şeklinde inşa edilmiştir.



Şekil 3. 8. Sarıgöl Kent Konutları (1. ve 2. Etap)

Sarıgöl mahallesinde Kentsel dönüşümün ikinci aşamasında yapılan bir diğer proje ise Ahes Misal İstanbul Konutları projesidir. TOKİ ve Ekşioğlu inşaat tarafından 2017 yılında yapımına başlanan proje 2020 yılında tamamlanmıştır. 796 konuttan oluşan Ahes Misal İstanbul Konutları 20 kat yüksekliğinde 10 blok şeklinde inşa edilmiştir. Dönemin belediye başkanının söylediklerine ters bir şekilde inşa edilen konutlar yapılan kentsel dönüşümün rantsal odaklı bir dönüşüm olduğunu göstermektedir.



Şekil 3. 9. Ahes Misal İstanbul Konutları

Kentsel dönüşüm projelerinin amacı mekânsal ve toplumsal eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olmalıdır (Güneş, 2014). Yoksul ve dezavantajlı insanların yaşadığı bir gecekondu bölgesi olan proje alanına kapalı kapılı lüks konutların inşa edildiği görülmektedir. Bu durum dar gelirli gruplara yönelik yapılması gereken projenin daha çok üst gelir grubuna hitap ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda soylulaştırmayı beraberinde getirerek eskiden gecekondualarda yaşayan insanların mahalleyi terk etmelerine neden olmaktadır. Harvey (2003), dönüşüm ve soylulaştırma şeklinde kentsel mekânlarda meydana gelen değişimlerin piyasa ve toprak rantına dayalı olarak gerçekleştiğini, kentsel mekânı yeni kalıplara dönüştürdüğü şeklinde eleştirmektedir (Harvey, 2003; Akt. Kılıç,2010).

İnsanların yaşadıkları yere karşı duygu ve değerleri yok sayılarak yapılan bu dönüşümler soylulaştırmayı beraberinde getirmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Sarıgöl mahallesi içerisinde bir gecekondu bölgesi olan ve Roman halkının yoğun olarak yaşadığı aynı zamanda şen mahalle olarak bilinen henüz kentsel dönüşümüne başlanmamış alanda yaptığımız saha çalışmasında 105 haneyle anket ve görüşmeler yapılmıştır. Kentsel dönüşümü tamamlanmış alanda ise daha önce mahallede yaşayan ve yerinde kentsel dönüşümle yapılan toplu konutlara yerleşen 20 hak sahibiyle odak grup görüşmesi yapılmıştır.



Şekil 4. 1. Sarıgöl Mahallesiinde verilerin toplandığı alanlar

Buna göre ankete katılanların %52,3'ü kadınlardan, %45,7'si ise erkeklerden oluşmaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Katılımcıların cinsiyet durumu

Cinsiyet	Frekans	Oran (%)
Kadın	57	54,3
Erkek	48	45,7
Toplam	105	100,0

Ankete katılanların yaş oranlarına bakıldığında %32,4'ü; 18-30 yaş aralığında, %41,0'ı; 31-60 yaş aralığında, % 26,7'si; ise 61 yaş ve üzerindeki kişilerden oluşmaktadır (Tablo 4.2). Buna göre ankete katılanlar arasında 61 yaş ve üzerindeki kişiler en az orana sahiptir. Çalışma alanında yapılan görüşmelerde mahallede yaşayan birçok yaşlı bireyin kentsel dönüşümle birlikte mahalleden gitmek zorunda kaldıkları ortaya çıkmıştır. Mahallede yaşayan ve kentsel dönüşümle birlikte ailesinin de mahalleden gitmek zorunda kaldığını söyleyen katılımcılardan biri bu durumu şu şekilde dile getirmektedir;

“Eskiden mahallemiz çok güzeldi herkes birbirini tanıyordu mahallede tam anlamıyla bir aile bağı vardı ama şuan ne bağ kaldı ne aile. Kentsel dönüşümle birçok insanın evi yıkıldı mahalleyi terk etmek zorunda kaldılar bir kısmı konutlara yerleşti ama yaşlılar yaşayamazdı orda hapisane gibi konutlar yapmışlar onlarda haliyle başka yerlere gittiler benim ailem de gitti yarın bir gün evimizde yıkılacak mecburen gittiler” (K5, Erkek, 35).

Tablo 4. 2. Katılımcıların yaş oranları

Yaş Oranları	Frekans	Oran (%)
18-30	34	32,4
31-60	43	41,0
≥ 61	28	26,7
Toplam	105	100,0

Gecekondu bölgeleri kentsel alanda sosyal, ekonomik ve toplumsal ayrışmanın olduğu, alt sınıf grubun yaşadığı aynı zamanda eğitim seviyesinin en düşük olduğu alanlardır. Hiyerarşik bir sistem ve eşitsizliğin baskın gücü altında oluşan sınıflar arası farklılıklar, en alt sınıfta yer alan grubu en üst sınıfta yer alan egemen grubun yaşayış tarzına göre tasarlanmış alandan uzaklaştırdığı gibi eğitim alanından da hızla uzaklaştırmaktadır (Gezgin, 2016). Çalışma alanında ankete katılanların eğitim seviyelerine bakıldığında % 33,3'ünün okuryazar olmadığı, %38,1'inin ilkokul mezunu olduğu, %15,2'sinin ortaokul mezunu olduğu, %9,5'inin lise mezunu olduğu, %3,8'inin üniversite mezunu olduğu, lisansüstü mezunların ise olmadığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4.3). Bir gecekondu bölgesi olan ve kimlikleri üzerinden dışlanmaya maruz bırakılan Roman halkının yoğun olarak yaşadığı Şen Mahalle sosyal ve ekonomik

yönden dezavantajlı bir konumdadır. Her ne kadar ülkemizde eğitim ücretsiz olsa da okul masrafları ve okula kayıt paraları Şen Mahallede yaşayan ekonomik seviyesi düşük olan aileler için büyük bir yük oluşturmaktadır. Mahallede yaşayan ve iki çocuk babası olan bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmektedir;

“Biz de istiyoruz çocuklarımız okusun mahalledeki bu ortamdan uzaklaşsın kötü işlere bulaşmasınlar ama maalesef artık okumakta çok zor ve masraflı. Okumak için para gerekiyor durumumuz yetmiyor” (K11. Erkek,33).

Tablo 4. 3. Katılımcıların eğitim durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Oran (%)
Okuryazar Değil	35	33,3
İlkokul	40	38,1
Ortaokul	16	15,2
Lise	10	9,5
Üniversite	4	3,8
Lisansüstü	0	0,0
Toplam	105	100,0

Lefebvre “insanlar yaptıkları şeylerden ibarettir ve ne iseler ona dönüşürler” sözüyle insanların geçimini sağladıkları uğraşın kimlikleri üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir (Lefebvre, 1958 Akt; Gezgin, 2016). İnsanların sahip olduğu meslek sosyal ve ekonomik statülerini, yaşam tarzlarını, toplumdaki yerini belirlemesinin yanında aynı zamanda kişinin kimliğinden de izler taşıyan önemli bir göstergedir (Kars ve Özkul, 2021).

Sarıgöl mahallesinde ankete katılanların meslek durumlarına bakıldığında ise %5,7’si emekli, %19,0’ı işçi, %11,4’ü öğrenci, %16,2’si serbest meslek, %32,4’ü; ev hanımı, %13,3’ünün ise herhangi bir mesleğinin olmadığı görülmektedir (Tablo 4.4). Formel iş olanaklarının sınırlı olduğu Şen Mahallede insanlar günlük geçimini sağladıkları sosyal güvencenin olmadığı geçici ve düzensiz işlerde düşük ücret karşılığında gününbirlik işlerde çalışmaktadır. Mahallede yaşayan ve pazarda ikinci el kıyafet satan bir roman vatandaşı mahalledeki istihdam durumunu şu şekilde dile getirmektedir;

“Ben bugün pazarda ikinci el kıyafet satıyorum, yarın başka bir iş yaparım. İnsanlar bana giymedikleri ikinci el kıyafetlerini veriyorlar ben de ne yapayım iş yok güç yok mecbur bunları bugün getirip satmak zorundayım. Çok şükür mahalledeki kötü ortama girmedim ya böyle işlerde çalışacaksın ya da gidip onlarla takılıp mecbur gidip yasadışı işler yapıp uyuşturucu satacaksın” (K28. Erkek,29).

İş imkânlarının yetersiz olduğu ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu gecekondu bölgelerinden sosyal devletin elini çekmesi, burada yaşayan bireyleri yasal olmayan yasadışı işlere zorlamaktadır (Waquant, 2015). Bu yasa dışı işlerin başında ise en kolay yollardan yapılabilen uyuşturucu ticareti gelmektedir. Mahallenin kentsel dönüşüme uğramasıyla ve mahalleye yeni insanların gelmesiyle birlikte uyuşturucudan sabıkalı olan bir birey bu durumu şu şekilde dile getirmektedir;

“Bir işe giriyoruz hemen kötü muameleye maruz kalıyoruz ve dışlanıyoruz. Eskiden buraya uyuşturucu bölgesi deniliyordu kentsel dönüşümle bunun ortadan kaldırılacağı zannediliyordu ama bakın mahalleye yeni insanlar geldi ve şimdi uyuşturucu satışından daha kötü işler de oluyor mahallede” (K15. Erkek, 23).

Mahallede yaşayan ve müzik işleriyle uğraşan bir diğer katılımcı ise mahallenin kentsel dönüşüme uğramasıyla birçok Roman vatandaşının mahalleyi terk ettiğini yeni gelen kişilerin ise müzik sesinden rahatsız olduğunu artık eskisi gibi iş yapamadığını şu şekilde dile getirmektedir;

“Kentsel dönüşümden önce buranın tamamı Romandı herkes Romandı her hafta bir düğüne gidip çalardık söyledik şimdi ne mi oldu insanlarımızın evi yıkıldı birçoğu gitti mahalleyi terk etti. Yeni insanlar geldi mahalleye onlarda sürekli müzikten rahatsız oluyorlar artık düğünleri bile özgürce yapamıyoruz eski Sarıgöl’ün havası kalmadı. Buraya niçin Şen Mahalle deniliyor biliyor musun? Her hafta burada bir düğün olur herkes gider düğüne şimdi ne düğün kaldı ne dernek bize de buradan gitmek kaldı” (K32. Erkek, 33).

Tablo 4. 4. Katılımcıların meslek durumu

Meslek Durumu	Frekans	Oran (%)
Emekli	6	5,7
Memur	0	0,0
İşçi	20	19,0
Öğrenci	12	11,4
Serbest Meslek	17	16,2
Ev Hanımı	34	32,4
Yok	14	13,3
Özel Sektör	2	1,9
Diğer	0	0,0
Toplam	105	100,0

İnsanların gelir seviyesinin düşük olması ya da adaletsiz ve düzensiz bir gelire sahip olmaları yoksulluğa neden olmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve düzensizlik yoksulluk, ilişkisiyle birlikte sosyal dışlanma sorununu ortaya çıkarmıştır (Karataşoğlu ve İslamoğlu, 201). Yoksulluk riskinin yüksek olduğu gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların adaletli ve düzenli bir gelire sahip olamamaları sosyal, ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda dışlanmalarına neden olmaktadır. Bir gecekondu bölgesi olan Sarıgöl mahallesinde katılımcıların aylık gelir durumuna bakıldığında %84,8’inin; 3000 ve 3000’ den az ₺ olduğu, %8,6’sının; 3001 -5000 ₺ olduğu, %6,7’sinin 5001-100000 ₺ olduğu ve son olarak 10 000₺ ve üstünde kimsenin gelirinin olmadığı görülmektedir (Tablo 4.5). Katılımcıların çoğunun aylık gelirlerinin düşük olması yoksulluk seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kentsel dönüşümle birlikte yapılan toplu konut alanında site yönetimiyle yapılan görüşmelerde evlerine yerleşen hak sahiplerinden site aidatını toplamada zorluk çektiklerini dile getirmişlerdir.

“Evet, bu insanların gelir seviyeleri düşük. Burada da sitenin birçok masrafı oluyor bizde mecbur toplamak zorunda kalıyoruz. Ama bazen dört beş ay geçiyor vermeyenler oluyor bu durum siteye yerleşen diğer insanlar tarafından problem olarak görülüyor. Aynı zamanda bir kargaşa ortamı oluşuyor bu vermedi şu vermedi diye (Site Yönetim).”

Tablo 4. 5. Katılımcıların aylık gelir durumu

Gelir Durumu(TL)	Frekans	Oran (%)
≤ 3000	89	84,8
3001-5000	9	8,6
5001-10 000	7	6,7
≥ 10 001	0	0,0
Toplam	105	100,0

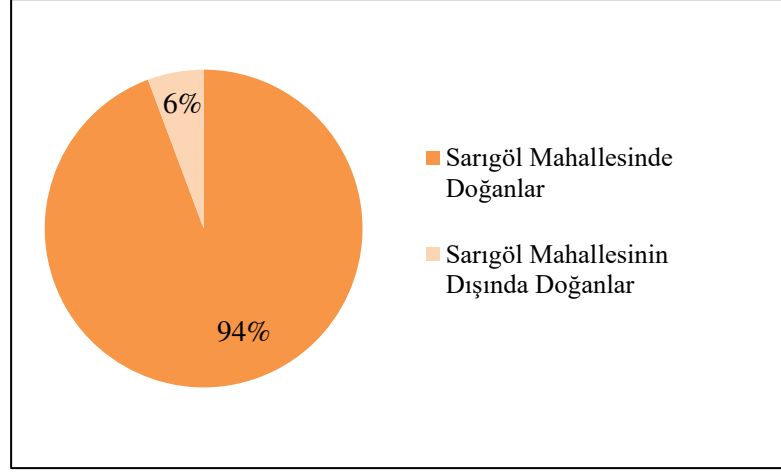
4.2. Mahallede Yer Duygusunu Belirleyen Unsurlarla İlgili Bulgular

Mahalle Demek, Ev Demek

Mahallemiz evimizdir (K20. Erkek, 28).

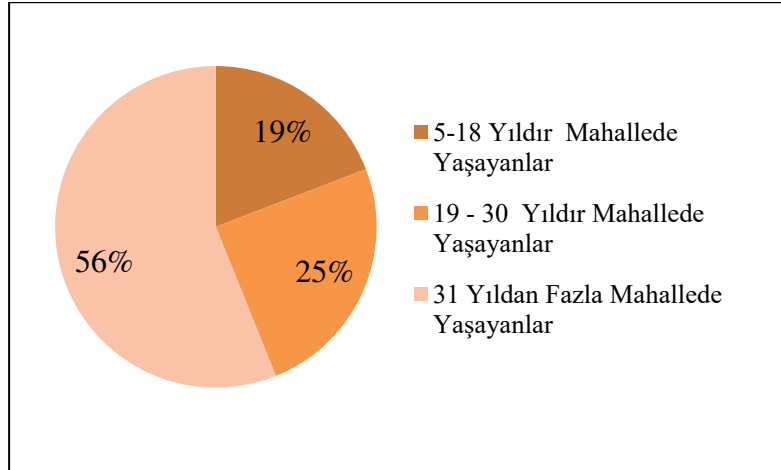
İçinde davranışsal coğrafyanın da bulunduğu birçok sosyal bilim alanı mahalle kavramını, sadece coğrafi açıdan belirli fiziki sınırları olan mutlak mekânlar olarak tanımlamamıştır. (Göregenli v.d, 2014). Mahalleyi belirli kültür, inanç, gelenek ve görenek çerçevesinde, toplumsal ve kültürel açıdan bir sınıra sahip kendine özgü kimlik yapısı olan alanlar olarak da ifade etmişlerdir (Alver, 2010).

Sosyal bilimlerde en çok kullanılan tanım olmakla birlikte Wellman ve Leighton ise mahalle kavramını coğrafi bir yer olarak ve ilişkilerden oluşan sosyal bir ağ olmak üzere iki farklı şekilde tanımlamıştır (Akt; Akıncı, 2006). Bir yerdeki sosyal ağların güçlü olmasının yere olan bağlılığı ve topluluğa olan aidiyeti köklendirdiğini ifade eden Fried (2000). Aynı zamanda bir yerde yaşayan insanların topluluk bağlılığı içindeki sürekliliğe de ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir (Göregenli v.d, 2014). Bu durum bir yerde uzun süre yaşayan insanların o yere ilişkin bağlılık ve aidiyetinin fazla olduğunu göstermektedir. Çalışma alanı olan Sarıgöl mahallesinde katılımcıların doğum yerlerine bakıldığında %94'ünün Sarıgöl mahallesinde doğduğu görülmektedir (Şekil 4.2). Katılımcıların büyük çoğunluğunun Sarıgöl mahallesinde doğması ve hala bu mahallede yaşamaya devam etmeleri mahalleye olan bağlılıklarının yüksek olduğunu ve mahallenin belirli bir kimlik kazanmasını sağlamıştır.



Şekil 4. 2. Katılımcıların doğum yerleri

Sarıgöl mahallesinde yere bağlılık üzerinde etkili bir diğer unsur olan yaşama sürelerine bakıldığında katılımcıların, %19'unun 5-18 yıl arası mahallede yaşadıkları, %25'inin 19-30 yıl arası mahallede yaşadıkları, %56'sının ise 31 yıldan daha fazla süredir Sarıgöl Mahallesiinde yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası 30 yıldan daha fazla süredir mahallede yaşadıklarını belirtmiştir (Şekil 4.3). Katılımcıların yarısından fazlasının 31 yıldan daha fazla süredir mahallede yaşamaları mahalleye olan bağlılığı ve aidiyeti arttırmıştır.



Şekil 4. 3. Katılımcıların mahallede yaşama süreleri

Ankete katılanlara sorulan “Sarığöl mahallesi denildiğinde aklınıza ilk ne geliyor?” sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar keelime bulutları haline getirilmiştir. kelime bulutunda en çok “**şen mahalle, roman, birlik, beraberlik, dostluk, komşuluk, gecekondu**” kavramlarının öne çıktığı görülmüştür (Şekil 4.3). Bu durum yıllardır mahallede yaşayan romanların mahalleleriyle büyük ölçüde bütünleştiklerini göstermektedir.



Şekil 4. 4. Sarığöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelenler

Mekân ve toplum arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkan yer duygusunun mahalle kültürü ve kimliğiyle şekillendiği görülmektedir.

“Sarığöl Mahallesi denilince birlik beraberlik geliyor biz geliyoruz, burada en kötü komşuluk kırk yıllık dünyanın nesrinde bu var? Ben anahtarımı bırakıp çıkıyorum geldiğimde hala anahtarım kapımda burada çocuğum hastalansa komşularım benimle gelir bu sitelere gittiğimde ben bunu böyle yapamayacağım orada kime güveneceğim?”(K60. Erkek, 33).

Ankete katılanlara sorulan “ Sarıgöl mahallesi denildiğinde aklınıza ilk hangi renk geliyor?” sorusuna katılımcıların birçoğu şekil 4.5’te gösterilen kelime bulutunda en çok “**kırmızı, pembe, sarı, gökkuşağı, yeşil ve beyaz**” renklerinin geldiğini söylemiştir.



Şekil 4. 5. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen renkler

Yıllardır Roman halkı için söylenen “kırmızıyı sever çalgısız yaşayamaz ölürler” şarkısının sözleri Sarıgöl mahallesiyle tam olarak bütünleşmiş durumdadır.

“Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklımıza kırmızı ve çingene pembesi gelir bakın pembede demiyorum çingene pembesi diyorum bunlar bizim renklerimiz mahallemizde bu renkler gelir baksana evimi bile pembe renge boyadım pembeyi çok seviyorum” (K47.Kadın, 42).

“Yapılan bu binaların rengine bakın bir de bizim evlerimizin rengine bakın bizim gecekondularımız rengârenk onların yaptığı evler renksiz insanın ruhunu daraltıyor. Ben olsam birini sarı, birini pembe, birini kırmızı yapardım” (K72. Erkek, 26).

Ankete katılanlara sorulan “Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk hangi sesler geliyor? Sorusuna katılımcıların birçoğu “ **müzik, şantiye, çocuk, silah, kavga ve roman havası**” seslerinin geldiğini söylemiştir (Şekil 4.6).



Şekil 4. 6. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen sesler

Roman halkı için önemli bir unsur olan müzik, mahalle kültürüyle bütünleşmiş durumdadır. Eskiden mahallelerinde rahat ve özgürce müziklerini açıp düğünlerini yaptıklarını söyleyen katılımcılar kentsel dönüşümle birlikte bunu artık istedikleri gibi yapamadıklarını dile getirmektedir.

“Biz romanız müziği seviyoruz düğünlerde oynar cenazelerde ağlarız. Mahallemizi yıktılar yeni insanlar geldi onlar çok soğuk insanlar buzdolabı gibiler derin dondurucu gibi düğünlerimizi şikâyet ediyorlar istediğimiz gibi yapamıyoruz” (K13. Kadın, 45).

“Sulukule rengi gelir aklıma hiç gittiniz mi bilmiyorum oranın böyle bir havası rengi var insan huzur mutluluk veren burada da bu renk var Sulukule rengi” (K21. Erkek, 32).



Şekil 4.7. Sağ tarafta yer alan fotoğraf Sarıgöl mahallesinde toplu konut alanında site güvenliğine sıkılmış kurşun izini göstermektedir. Sol tarfta ise Sarıgöl Mahallesinde müzik ve saz takımlarını ayarlayan bir kahvenin camında asılı olan bir notu göstermektedir.

Mahallede gerçekleşen kentsel dönüşüm çalışmaları sosyal ve mekânsal parçalanmaya neden olmuştur. Bir yandan yapılan lüks konut alanı diğer yandan ise yoksulluk ve sefaletin olduğu gecekondu alanları, mahallede keskin bir hat oluşturmuştur. Mahallenin sosyal ve mekânsal olarak bölünmesi, yoksullukla tanımlı olan gecekondu bölgesinde yaşayan bireyler ile üst sınıfı temsil eden sitelerde yaşayan kişiler arasındaki keskin hattın derinleşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bunun sonucunda yoksul aynı zamanda dezavantajlı olan bölge diğer kişiler tarafından sosyal dışlanma ve damgalanmaya maruz kalmaktadır. Aytaç (2016), sosyal dışlanma ve damgalanma süreçlerinin ise kişiyi doğal olarak karşı koyma yolunda hukuki olmayan yollara ittiğini söylemektedir. Bu durumun Sarıgöl mahallesinde ise zaman zaman gerginliklere neden olduğu görülmektedir. Toplu konut alanında site güvenliği ile yapılan görüşmede aynı zamanda mahallede yaşayan güvenlik görevlisi güvenliğe sıkılmış kurşun izlerini göstererek (Şekil 4.8) bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Şimdi mesela görüyorsunuz yaz havaları sıcak buradaki insanlar havuza giriyor. Onlarda görüyor ama öyle bir imkânları yok gidemiyorlar maddi durumları yeterli değil. Buraya girmek istiyorlar merak ediyorlar içeriği güvenliklerde izin vermeyince tatsız durumlar yaşanmış oluyor. Daha önceki güvenlik görevlileri mahalleden değildi buna benzer bir olayda olay büyümüş ve güvenliğe silah sıkılmış zaten o olaydan sonra artık güvenlik görevlilerini mahalleden seçmeye başladılar böyle durumlarda en azından birbirlerini tanıyan insanlar oldukları için belki birilerini dinlerler olaylar bu kadar büyüzmez diye” (K27. Erkek, 38).

Ankete katılanlara sorulan “Sarıgöl Mahallesi denildiğinde ilk hangi duyguyu hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların birçoğu “ **mutluluk, hüzün, sevinç, yalnızlık ve bütün duyguları bir arada yaşama**” gibi duygular hissettiklerini söylemiştir (Şekil 4.8).



Şekil 4. 8. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde ilk hissedilen duygular

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde Sarıgöl mahallesindeki şen mahalle halkının mahallelerinde çok mutlu oldukları, son yıllardaki kentsel dönüşümle birlikte mahalleden gitmek zorunda kaldıkları komşuları için hüzün duyduklarını ifade etmektedir.

“Eskiden mahallemizde çok mutluyduk şimdi ise evlerimizi yıktılar hem komşularımız gitti hem de bizi de buradan çıkartacaklar bu durum için üzüntülü ve hüzünlüyüz komşularımızı özliyoruz” (K61. Kadın, 45).

“Biz romanız bütün duyguları bir arada yaşarız bak mesela bu sokakta düğün var iki sokak arkada cenaze var cenazeden çıkar düğüne gideriz düğünde oynar cenazede ağlarız” (K67. Kadın, 38).

Ankete katılanlara sorulan “Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk gelen bina-heykel-park gibi yerler nerelerdir?” sorusuna katılımcıların birçoğu “**siteler, yüksek binalar, gecekondular, kahveler, mahallenin her yeri, park, mezarlık ve çeşme**” gibi yerlerin geldiğini söylemiştir (Şekil 4.9).



Şekil 4. 9. Sarıgöl Mahallesi denildiğinde akla ilk gelen bina-heykel-park gibi yerler

Buna göre yapılan kelime bulutunda katılımcıların aklına sitelerin ve yüksek binaların gelmesi mahallenin son yıllarda kentsel dönüşümle değişime uğradığını göstermektedir. Mahallede yapılan görüşmelerde mahalle sakinlerinden bir katılımcı Sarıgöl mahallesinin kentsel dönüşüm projeleriyle değiştiğini ve eskisi gibi olmadığını ise şu şekilde dile getirmektedir.

“Eskiden bana bu soruyu sorsalardı gecekondu derdim şimdi yüksek binalar ve siteler diyorum siz de görüyorsunuz etrafımıza kule gibi binalar dikmişler resmen Şen Mahallemizi bu kulelerin arasına hapsedmişler. Eskiden nefes alıyorduk gökyüzünü görüyorduk şimdi bu kulelerden mezarlarımızı bile göremiyoruz bize evinizi yıkıp yerine böyle evler vereceğiz diyorlar biz nasıl yaşayalım yaşasak bile mutlu olamayız” (K86. Erkek,35).

İnsanların yaşadığı yeri sevmeleri her zaman yer duygusunu olumlu etkilemiştir. Dolayısıyla sarıgöl mahallesinde yapılan anket çalışmasında katılımcılara sorulan “Sarıgöl Mahallesini seviyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %83,8’i evet cevabını, %12,4’ü ne evet ne hayır cevabını, %3,8’i ise hayır cevabını vermiştir (Tablo 4.6). Bu durum katılımcıların yarsından fazlasının mahallelerini sevdiğini göstermektedir. Aynı zamanda yer duygusunun da yüksek olduğunu göstermektedir.

“Mahallemizi nasıl sevmeyelim burada doğduk burada büyüydük dedelerimiz burada yaşadı mezarlarımız burada burası bizim köyümüz biz buradan başka yerde yaşayamayız. Görüyorsunuz evlerimiz yıkıldı komşularımız gitti çok özliyoruz onları bizimde evlerimizi yıkacaklarmış ama biz müsaade etmeyiz Sulukule gibi olmak istemiyoruz kimliğimizle mahallemizde yaşamak istiyoruz” (K95. Erkek, 47).

Tablo 4. 6. Sarıgöl Mahallesini seviyor musunuz?

	Frekans	Oran (%)
Evet	88	83.8
Ne Evet Ne Hayır	13	12,4
Hayır	4	3.8
Toplam	105	100,0

Ankete katılanlara sorulan “Sarıgöl Mahallesinde sevdiğiniz yer/yerler var mı?” sorusuna katılımcıların %90,5’i; evet cevabını, %5,7’si ise hayır cevabını vermiştir (Tablo 4.7). Katılımcıların yarısından fazlası Sarıgöl mahallesinde sevdikleri bir yer olduğunu söylemiştir. Kentsel dönüşüm konusunda mahallede yapılan görüşmelerde ise katılımcılar fiziki ve sosyal açıdan sevdikleri birçok yerin kentsel dönüşümle birlikte yok olduğunu dile getirmişlerdir. Bu durum kentsel dönüşüm projelerinin mahallede yaşayan insalar üzerinde olumsuz etki yarattığını göstermektedir

Tablo 4. 7. Sarıgöl Mahallesinde sevdiğiniz yer/yerler var mı?

	Frekans	Oran (%)
Evet	95	90,5
Hayır	10	9,5
Toplam	105	100,0

Ankete katılan hane bireylerine sorulan “Sarigöl Mahallesi’nde duygusal bağınızın olduğu, sizin için anlam ifade eden yer/yerler var mı?” sorusuna %94,3’ü; evet cevabını verirken, %5,7’si ise hayır cevabını vermiştir (Tablo 4.8). Neredeyse bütün yaşamını burada geçiren katılımcılar bu soru hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir.

“Mahallenin her tarafı bizim için bir anlam ifade ediyor. Buraları bizim dedelerimiz kendi emek ve çabalarıyla kurdu mahallede kime nereyi sorarsanız sorun herkes bu mahallenin her sokağını köşesini iyi bilir” (K101. Erkek, 25).

Tablo 4. 8. Sarigöl Mahallesi’nde duygusal bağınızın olduğu, yerler var mı?

	Frekans	Oran (%)
Evet	99	94,3
Hayır	6	5,7
Toplam	105	100,0

Ankete katılanlara sorulan “Kendinizi Mahallenizde güvende hissediyor musunuz?” Sorusuna katılımcıların %87,6’sı; evet cevabını verirken %12,4’ü hayır cevabını vermiştir (Tablo 4.9). Ülkemizde özellikle gecekondu bölgeleri ve Roman kimliği üzerinden yürütülen mekânsal ve sosyal dışlanma ötekileştirmeye neden olmaktadır. Sosyal devlet anlayışının elini çektiği, hem ekonomik hem de sosyal yönden dezavantajı olan Sarigöl Mahallesi’nin kendi kaderine terk edilmiş olması “dışarıdakinin” gözünde damgalı ve sorunlu mahalle algısını oluşturmaktadır. Anket sonuçlarına baktığımızda ise mahallede yaşayan bireylerin kendilerini mahallede güvende hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Mahallenin kimliği üzerinden yapılan damgalamayı mahalle sakinleri şu şekilde ifade etmektedir.

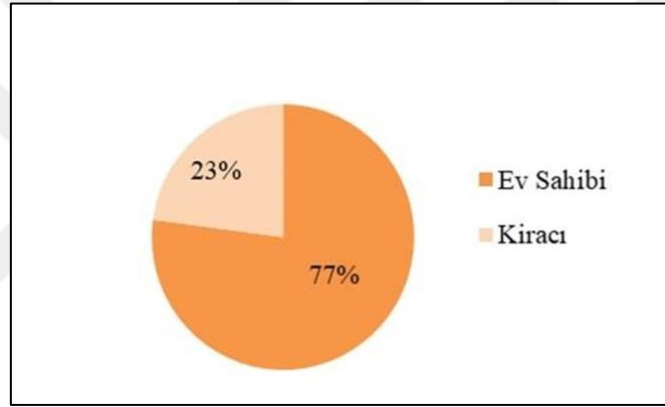
“Dışarıdan herkes Sarigöl Mahallesi çok tehlikeli orada her şey yapılıyor diyor. Esrar uyuşturucu satılıyor deniliyor. İstanbul’un neresine giderseniz gidin her yerde satılıyor bizde istemiyoruz bu tür şeylerin mahallemizde olmasını. Bu olaylar bahane edilerek evlerimiz yıkılıyor evlerimizi yıkmak bir çözüm değil. Bu işi yapanları alsınlar üstelik bu mahallenin insanları satmıyor dışardan geliyor çocuklarımızı zehirliyorlar. Kentsel dönüşümle yapılan sitlerde daha kötü olaylar oluyor” (K104. Erkek, 32).

Tablo 4. 9. Kendinizi mahallenizde güvende hissediyor musunuz?

	Frekans	Oran (%)
Evet	92	87,6
Hayır	13	12,4
Toplam	105	100,0

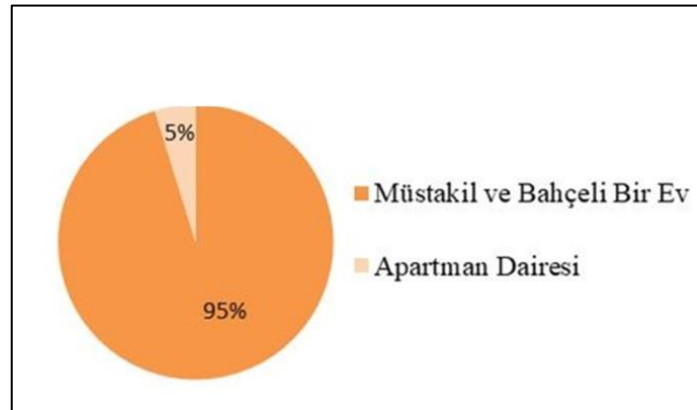
4.3. Konut ve Yer Duygusu İlişkisi İle İlgili Bulgular

Ankete katılanlara yaşanan konutun mülkiyet durumu ile ilgili sorulan soruya %77'si ev sahibi olduğunu, %23'ü ise kiracı olduğunu belirtmiştir (Şekil 4.10).



Şekil 4. 10. Katılımcıların mülkiyet durumu

Ankete katılanlara yaşanan konut biçimiyle ilgili sorulan soruya % 95'i müstakil ve bahçeli bir evde(gecekondü) yaşadığı , % 5'i ise apartman dairesinde yaşadığını belirtmiştir (Şekil 4.11).



Şekil 4. 11. Katılımcıların yaşadığı konut biçimi

Ankete katılan hane bireylerine sorulan “Yaşadığınız konutta kendinizi güvende hissediyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %95,2’si; evet cevabını, %4,8’i ise hayır cevabını vermiştir (Tablo 4.10).

Tablo 4. 10. Yaşadığınız konutta kendinizi güvende hissediyor musunuz?

	Frekans	Oran (%)
Evet	100	95,2
Hayır	5	4,8
Toplam	105	100,0

Ankete katılan hane bireylerine sorulan “Yaşadığınız konut doğal afetlere (deprem, sel, rüzgâr) karşı güvenli mi?” sorusuna katılımcıların %88,6’sı evet cevabını %11,4’ü ise hayır cevabını vermiştir. Sarıgöl Mahallesi 6306 sayılı Afet Dönüşüm Yasası kapsamında depreme dayanıklı olmayan konutların olması nedeniyle ilk önce yenileme daha sonra yıkım kararıyla kentsel dönüşüme uğratılmaya başlamıştır. Alanda yapılan görüşmelerde katılımcılar bu konudaki fikrîlerini şu şekilde dile getirmiştir (Tablo 4.11).

“Bize yaşadığımız konutların depreme dayanıklı olmadığı söylenilerek yıkılması gerektiğini söylüyorlar. Siz de görüyorsunuz insanların evlerini yıkıp yaptıkları evleri kaç kat olduğunu insan sayamıyor bile. Bir deprem olsa ben bu yüksek binalarda ölüp giderim burada gecekonduda yaşıyorum deprem olsa çatım başıma düşer sağ kalma ihtimalim bile daha yüksek. Evlerimizin yıkılmasını istemiyoruz yenilemelerini istiyoruz bize ilk önce yenileyeceğiz dediler ama yıkıp yerine onlarca katlı ev yaptılar üstelik mahalleye bir sürü yabancı insan geldi hepsi bizi şikâyet ediyor” (K95. Erkek, 24).

Tablo 4. 11. Yaşadığınız konut doğal afetlere karşı güvenli mi?

	Frekans	Oran (%)
Evet	93	88,6
Hayır	12	11,4
Toplam	105	100,0



Şekil 4. 12. Şen Mahalle alanında katılımcıların yaşadığı konutlar

Ankete katılanlara sorulan “Nasıl bir konutta yaşamak isterdiniz? Sorusuna katılımcıların %96,2’si müstakil ve bahçeli bir evde yaşamak istediklerini, %3,8’i ise apartman dairesinde yaşamak istediklerini söylemiştir (Tablo 4.12). Yıllardır müstakil ve bahçeli bir evde, yani gecekonduarda yaşayan insanların yine müstakil ve bahçeli bir evde yaşamak istedikleri ortaya çıkmıştır. Şen Mahallede yaşayan Roman halkı yaşadıkları gecekonduarın kendileri için saray olduğunu dile getirmiştir. Tüm dünyada alt sınıf guruplarına ait insanların yaşadığı bir alan olan gecekondu bölgelerinin yine orada yaşayan insanlar tarafından bir yaşama ya da hayata tutunma alanı olarak tercih edilmesi yere olan aidiyet ve bağlılığı ortaya koymaktadır.

“Bir insan nerde mutluysa orda yaşamak ister her zaman. Bazen mutluluk her şeyin önüne geçiyor her şey para mal mülk değil. Biz 50-60 yıldır burada yaşıyoruz gecekondularımızda yaşamaktan memnunuz. Burayı seviyoruz mahallemizi seviyoruz gecekondu bizim yaşam tarzımızı gösteriyor. Biz o yüksek binalarda yaşayamayız.. Hapishane gibi ev yapmışlar birde gelin yaşayın diyorlar. Gidin bakın kaç kişi bizden yaşıyor orda evi yıkılanların hepsi gitti mahalleyi terk ettiler”(K83. Kadın, 55).

Tablo 4. 12. Nasıl bir konutta yaşamak isterdiniz?

	Frekans	Oran (%)
Müstakil ve Bahçeli Bir Ev	101	96,2
Apartment Dairesi	4	3,8
Toplam	105	100,0



Şekil 4. 13. Sarıgöl Mahallesi'nde kentsel dönüşümle sırasıyla yapılan konutlar

4.4. Kentsel Dönüşümün Yer Duygusu Üzerindeki Etkisiyle İlgili Elde Edilen Bulgular

İnsanların yaşadıkları yeri algılaması ve anlamlandırması, yer ile arasında kavramsal bağlar oluşturması geçmişle ilişkili bir süreci içeren zihinsel bir reflekstir. Dolayısıyla kullanıcı ve yer arasında kurulan bağ yer duygusu için önemli bir etkidir. İnsanların yaşadıkları yerin zamana bağlı olarak değişmesi yer duygusunu etkilemektedir. Bu durum yer ile insan arasındaki duygunun dinamik bir süreç olduğunu, kullanıcı oluşan yeni bir yerin deneyimi sonrasında bu yeri anlamlandırıp yeni düşünceler üretebilmektedir (Akyol, 2019). Kullanıcın bu yeni yerler hakkında olumlu düşünceler oluşturması yer duygusunu olumlu arttırırken, olumsuz düşünceler oluşturması ise yer duygusunu azaltmaktadır. Kentsel dönüşümle birlikte değişime uğramaya başlayan Sarıgöl Mahallesi'nde katılımcılara mahallede yapılan bu dönüşümün zihinlerinde nasıl bir etki bıraktığını ölçebilmek için mahallede yaşayanlara “Sarıgöl Mahallesi'nde kentsel dönüşüm denilince aklınıza ilk ne geliyor?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların birçoğu “**yıkım, rant, siteler, yoksulluk, mağduriyet, zorbalık, yerinden edilme, gelen soğuk insanlar ve huzursuzluk**” cevaplarını vermiştir (Şekil. 4.14). Bu durum katılımcıların kentsel dönüşüm projesine karşı olumsuz düşünceler beslediklerini ve memnun olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 4. 13. Evinizin kentsel dönüşüme girmesini ister miydiniz?

	Frekans	Oran (%)
Evet	14	13,3
Hayır	91	86,7
Toplam	105	100,0

Mahalleleriyle duygusal ve sıkı bır bağ kuran aynı zamanda mahallelerini sevdiklerini belirten katılımcıların birçoğu kentsel dönüşüle birlikte mahallede sevdikleri yerlerin yok olduğunu belirtmiştir (Tablo 4.14). Aynı zamanda mahallelerinin eski halinde yaşamayı tercih ettiklerini ve yapılan konutların kendilerini yansıtmadığını dile getirmiştir.

Tablo 4. 14. Kentsel dönüşümle birlikte Sarıgöl Mahallesinin değişim durumu

Kentsel dönüşüm ile birlikte sevdiğiniz yer/yerler yok oldu mu?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	88	83,8
Hayır	17	16,2
Toplam	105	100,0
Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılan konutlar sizi yansıtıyor mu?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	5	4,8
Hayır	100	95,2
Toplam	105	100,0
Sarıgöl Mahallesinin eski halinde yaşamayı tercih eder miydiniz?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	95	90,5
Hayır	10	9,5
Toplam	105	100,0

Sarıgöl mahallesinde katılımcılarla yapılan anket çalışmasında katılımcıların birçoğu kentsel dönüşümle birlikte mahalleye yeni kişilerin geldiğini, kentsel dönüşümden sonra mahalleyi terk edenerin olduğunu ve kentsel dönüşüm bitmesiyle birlikte artık kendilerinin de mahallede yaşamaya devam etmeyeceklerini söylemiştir (Tablo 4.15). Bu durum açık bir şekilde mahallede kentsel dönüşümün, özünde yerinden edilmeyi barındıran soylulaştırmayı beraberinde getirdiğini göstermektedir. Yıllardır mahallerinde yaşayan insanların evleri yıkılarak yerine üst sınıfa hitap eden lüks konutların yapılması eskiden beri mahallede yaşayan sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı bireylerin yaşadıkları mahalleyi terk etmek zorunda bırakmıştır. Çalışma alanında yapılan görüşmelerde ise bir katımcı bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir;

“Biz yıllardır bu mahallede yaşıyoruz bu evler, gecekondular bizim geçmişimizi anılarımızı her şemiyizi barındırıyor. Bu sokakların dili olsa da konuşsa bu roman halkının burada ne kadar şen mutlu olduklarını ancak bu dönüşüm bizim anılarımızı, duygularımızı ve mutluluğumuzu yok etti hüznün var artık burada!” (K37. Kadın, 48).

Tablo 4. 15. Sarıgöl Mahallesinin kentsel dönüşümden sonraki durumu

Kentsel dönüşümden sonra mahalleye yeni gelen kişiler oldu mu?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	92	87,6
Hayır	13	12,4
Toplam	105	100,0
Kentsel dönüşümden sonra mahalleyi terk eden insanlar oldu mu?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	100	95,2
Hayır	5	4,8
Toplam	105	100,0
Kentsel dönüşüm bittikten sonra mahallede yaşamaya devam edecek misiniz?		
	Frekans	Oran (%)
Evet	38	36,2
Hayır	67	63,8
Toplam	105	100,0

4.5. Yer Duygusu Ölçeğiyle Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu kısmında Jorgensen ve Stedman tarafından geliştirilen yer kimliğini, yer bağlılığını ve yer bağımlılığını kapsayan Yer Duygusu Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek ile kentsel dönüşümün yer duygusu üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşüklüğü göz önünde bulundurularak 5’li likert tipi olan ölçek 3’lü likert tipi ölçeğe dönüştürülmüştür. Katılımcılar verilen ifadeleri “Katılıyorum”, “Kararsızım” ve “Katılmıyorum” şeklinde değerlendirmiştir.

Kentsel dönüşümün yer kimliği üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ölçekte yer alan ifadelere katılımcıların birçoğu kentsel dönüşümle birlikte değişime uğrayan Sarıgöl mahallesinin kendilerini yansıtmadıklarını ve mahallede istedikleri gibi davranmadıklarını belirtmiştir (Tablo 4.16).

Tablo 4. 16. Kentsel dönüşümün yer kimliği üzerindeki etkileri

YER DUYGUSU ÖLÇEĞİ N:105		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
YER KİMLİĞİ	Kentsel dönüşümle değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesi beni yansıtıyor.	%4,8	%1,9	%93,3
	Kentsel dönüşümle değişen Sarıgöl Mahallesinde istediğim gibi davranıyorum.	%6,7	%1,9	%91,4

Toplu konutlarda hak sahipleriyle yapılan görüşmeler ise, hak sahipleri oturdukları konutların kendilerini yansıtmadığını ve toplu konut alanında istediklerini rahatça yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Daha önce mahallede yaşayan bir katılımcı bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir

“Biz burada 1965’ten beri yaşıyoruz asıl kökenimiz Bulgaristan, burası bizim baba evimiz. Bizim devletimiz bizlere size ev vereceğiz toplu ve mutlu yaşayacaksınız dedi. Burada komşuluk yok! Günaydın yok! Cenaze, düğün yok! Nasıl mutlu olalım? Yok oluyoruz !! Burada kimseye gidemiyoruz bir tek altımızdan aynı mahalleden biri var sadece ona gidip geliyoruz. Binalardan gelip buraya yerleşenlere bu konutlar doğal geliyor, ben istiyorum dışarı çıktığımızda öpelim sarılalım birbirimize. Gecekinduda

mutluyduk eskiden herkes birbirine gidiyordu bunların hiç biri burada yok 30 kırk aile ya var ya yok burada yaşayamadılar gittiler! BENDE GİTMEK İSTİYORUM” (K7. Erkek, 65).

Kentsel dönüşümün yer bağlılığı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ölçekte yer alan ifadelere katılımcıların birçoğu kentsel dönüşüm ile birlikte değişen Sarıgöl mahallesinde kendilerini rahat ve mutlu hissetmediklerini, fakat değişen Sarıgöl mahallesinden uzun bir süre uzak kaldıklarında özleyeceklerini ancak yapılan görüşmelerde ise eski halini özleyeceklerini dile getirmişlerdir (Tablo 4.17).

Tablo 4. 17. Kentsel dönüşümün yer bağlılığı üzerindeki etkileri

YER DUYGUSU ÖLÇEĞİ N:105		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
YER BAĞLIĞI	Kentsel dönüşümle değişen Sarıgöl Mahallesinde kendimi rahat hissediyorum.	% 7,6	%1,9	%90,5
	Kentsel dönüşümle değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesinde kendimi mutlu hissediyorum	%7,6	%4,8	%86,7
	Kentsel dönüşümle değişen Sarıgöl Mahallesinden uzun bir süre uzak kalsam özlerim.	%85,7	%5,7	%8,6

Toplu konutlarda yaşayan hak sahibi bir katılımcı kendilerine yapılan toplu konut alanında kendilerini rahat ve mutlu hissetmediklerini aynı zamanda bu konut alanından ayrıldıklarında ise burayı özlemeyeceklerini şu ifadelerle dile getirmiştir;

“Biz 70 yıldır bu mahallede yaşıyorduk köyümüz evimiz yuvamızdı bu mahalle. Yıktılar evimizi size uygun evler yapacağınız dediler. Yine aynı insanlarımızla yaşayacaksınız dediler. Neredeyse burada 400 daire var toplansa 5 komşumuz yok. Nereye gitti bu insanlar. Burada bir müzik açamıyoruz hemen yönetime şikâyet ediyorlar nasıl mutlu ve rahat olalım mutlu değiliz burada. Buradan ayrılısam da burayı özlemem eski mahallemi özlerim” (K14. Kadın, 45).

Kentsel dönüşümün yer bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ölçekte yer alan ifadelere ise katılımcıların birçoğu kentsel dönüşümle birlikte değişen Sarıgöl mahallesinin artık yapmaktan hoşlandıkları şeyler için uygun bir alan olmadığını ve ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmiştir (Tablo 4.18).

Tablo 4. 18. Kentsel dönüşümün yer bağımlılığı üzerindeki etkileri

YER DUYGUSU ÖLÇEĞİ N:105		Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor
YER BAĞIMLILIĞI	Kentsel dönüşümle değişen Sarıgöl Mahallesi yapmaktan hoşlandığım şeyleri yapmak için uygun bir alan.	%4,8	%5,7	%89,5
	Kentsel dönüşümle değişen Sarıgöl Mahallesi benim ihtiyaçlarımı diğer yerlerden daha iyi karşılıyor.	%1,0	%3,8	%95,2

Toplu konutlarda yaşayan hak sahipleri ise mutluluğun sadece maddi bir boyutta olmadığını toplu konutlarda aktivite alanlarının ya da ihtiyaçlarını karşılamak için marketin olması durumunun burada yaşayan insanların ihtiyaçlarının karşıladığı anlamına gelmediğini belirtmişlerdir. Bu durumu toplu konut alanında yaşayan bir katılımcı şu sözlerle ifade etmiştir.

“Burada hiç bir şey yapamıyoruz bizden kimse yok örmüşler aramıza 5 metre boyunda duvar sanki hapisanede yaşıyoruz marketin ya da havuzun burada olmasının bir önemi yok ki onları biz kullanmıyoruz zaten dışardan gelip buraya yerleşen insanlar kullanıyor. Biz daha aidatı nasıl verelim derdindeyiz”(K19.Erkek, 35).

Bu durum Toplu konut alanında yapılan görüşmelerin şen mahalle alanında yaşayan insanlarla yapılan anket ve görüşmeleri destekler nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır.

5. SONUÇ

21. yy’da küresel ve yerel ölçekte yaşanan ekonomik krizler kentsel mekâna müdahale biçimini ve planlama süreçlerini önemli biçimde etkilemiştir. 2000’li yıllardan sonra neoliberal politikaların ivme kazanmasıyla kentler küresel sermayenin hegemonyası altında kalarak hızla dönüşüme uğramaya başlamıştır. Özellikle ülkemizde 2002 yılında mevcut siyasi iktidarın değişmesiyle birlikte 1984 yılında dar ve orta gelirli vatandaşın konut ihtiyacını karşılamak için kurulan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na (TOKİ) verilen yetkiler arttırılmıştır. TOKİ’ye verilen yetkilerin arttırılmasıyla İstanbul gibi büyük kentler mega projelerle birer inşaat alanına dönüştürülmüştür.

İstanbul’un en büyük kentsel dönüşüm çalışmalarının yürütüldüğü ilçe konumunda bulunan Gaziosmanpaşa bu alanların başında gelmektedir. Gaziosmanpaşa’nın birçok mahallesi 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet dönüşüm yasası ile kentsel dönüşüme uğramaya başlamıştır. Bu mahallelerden birisi olan aynı zamanda çalışma alanını oluşturan Sarıgöl Mahallesi’dir. Çeşitli kültürlere sahip, farklı insanların bir arada yaşadığı kozmopolit bir yapıya sahip olan Sarıgöl Mahallesi 2013 yılında “6306 Afet Dönüşüm Yasası” ile yerinde kentsel dönüşüm projesi kapsamında TOKİ ve özel inşaat firmaları tarafından rantsal odaklı kentsel dönüşüme uğramaya başlamıştır. Mahallede ilk kentsel dönüşüm çalışmaları, çoğunlukla Roman halkının yaşadığı ve bir gecekondu bölgesi olan şen mahalle alanında başlamıştır. Dolayısıyla bu durum kentsel dönüşümden en çok etkilenen grubun da Romanlar olduğunu göstermiştir.

Sarıgöl Mahallesinde özellikle şen mahalle alanında yapılan çalışmalar sonucunda eğitim ve gelir seviyesinin düşük olduğu yoksul aynı zamanda dezavantajlı insanların yaşadığı tespit edilmiştir. Bu duruma karşı ise uzun süredir mahallede yaşayan insanların mahallelerine karşı yüksek bir aidiyet duygusu besledikleri, mahallenin Roman kimliğiyle özdeşleştiği, aynı zamanda mahallenin sosyal ve toplumsal bir kimliğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Rantsal ve parçacıl bir bakış açısıyla mahallede yapılan kentsel dönüşüm projesi ise sosyal ve mekânsal ayrışmaları beraberinde getirmiştir. Mahallede yapılan güvenli yüksek duvarlarla ve çitle örülü kapalı kapılı siteler mekânsal ayrışmaları, TOKİ’nin kar amacıyla fazladan yaptığı ve ihale yoluyla sattığı yapılara ise dışardan ve üst sınıfa mensup kişilerin gelmesiyle toplumsal ayrışmalar ortaya çıkmıştır.

Yaşanılabilir bir kentsel ortamın oluşturulması insanların yaşadıkları mekâna karşı duydukları zihinsel algı ve tutumlarla yakından ilişkilidir. İnsanların yaşadıkları yere karşı duyduğu aidiyet ve bağlılık alanın yaşanabilirliğini göstermektedir. Mahalleyi toplumsal ve fiziksel açıdan olumsuz etkileyen kentsel dönüşüm projesi insanların yaşadıkları yer ile etkileşimleri olarak tanımlanan yer duygusu unsurunu olumsuz etkilemiştir. Kentsel dönüşümle birlikte yapılan toplu konutların mahallede yaşayan hak sahiplerini toplumsal, sosyal ve ekonomik yönden yansıtmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum Sarıgöl Mahallesinde yaşayan ve özellikle toplu konutlarda yaşamak istemeyen roman halkının mahalleyi terk etmelerine neden olmuştur.

Tüm bunlar mahallede yapılan kentsel dönüşüm projelerinin mekânın sadece fiziksel boyutuna yönelik bir müdahale olduğunu göstermektedir. Ancak yapılması gereken mahallede yoksulluk, işsizlik, suç gibi problemlerin önüne geçecek toplumsal ve ekonomik boyutu içine katacak bir dönüşümün yapılmasıdır. Mahallede yapılacak fiziksel dönüşümlerin başarılı olabilmesi için mekânda yaşayan bireylerin katılımı sağlanmalıdır. Bu çerçevede oluşturulmayan dönüşümler özellikle Sarıgöl Mahallesi gibi yoksul ve dezavantajlı grupların yaşadığı alanlarda ayrışmalara, toplumsal dışlanmalara neden olacaktır.



KAYNAKÇA

- Acar, İ. vd.,** (2014). Kentsel Dönüşüm Çalıştay Sonuç Raporu. Ankara: T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Akalın, M.** (2016). Katılımlı Kentsel Dönüşüm Projelerinde Mahalle Derneklerinin Rolü: İzmir Karabağlar Kentsel Dönüşüm Hak Arayanlar Derneği Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (34), 372-400.
- Akıncı, S. T.** (2006). *Boğaz Yerleşmelerinde Değişen İnsan-Çevre Etkileşimi ve Mahalle Bağlılığı: Kuruçeşme Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akipek Öcal, Ş., & İhtiyaroğlu, U.** (2020). Yargı Kararları Işığında Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 477-495.
- Akkar, M.** (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*, 36(22), 29-38.
- Akkar, M.** (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, *Planlama Dergisi*, 36(22), 29-38.
- Akkoyun, N.** (2007). *Kentsel Dönüşüm ve Sarıgöl Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyol, Ö.** (2019). Yere Aidiyetin Çevreyi Algılama ve Anlamlandırmaya Etkisi Üzerine Hasköy Bölgesinde Bir İnceleme. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 69-82
- Alver, K.** (2010). Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği. *İdealkent Dergisi*, 1(2), 116-139
- Ataay, F.**(2001). Türkiye 'de Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri (1923-2000) Türkiye Kapitalizminin Mekansal, Dönüşümü, *Praksis Dergisi*, 2(1), 53-96.
- Aydınlı, H. İ., & Kaya, A.** (2013).Yargı Kararları Örnekleri İle Türkiye' De Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sorun Alanları. *Ayfon Kocatepe İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 449-468.

Ayık, U., & Enterili, Z. (2020). Değişen Kent Politikaları ve Kentsel Dönüşüm: Gaziantep Nuripazarbaşı Mahallesi Örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(9), 37-61.

Aytaç, Ö. (2016). Kent Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli. *Mukaddime*, 7(1), 135-155

Bahçeci, H. I. (2017), Neoliberalizmin Kentsel Mekândaki Tezahürü Olarak Kentsel Dönüşüm. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 5(1), 36-47.

Beidler, K.J., & Morrison, M. J. (2015). Sense of Place: Inquiry and Application. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 9(3), 205-215

Beyazlı, D. (2005). *Kent Planlamada Birey, Kent, Kentlilik Ve Kentlilik Bilinci*. (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Bıçkı, D. (2006). Harvey ve Catells'de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu Ve Sınırlılıkları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(11), 111-30

Bilgili, M. (2020). Coğrafyada Mekân Felsefesi Üzerine Yaklaşımlar. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (41), 88-102

Bozdoğan, S., & Benek, S. (2022). Modern Coğrafi Düşünce Mekân ve Yer Kavramlarının Teorik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme . *Coğrafya Dergisi*, (43), 177-195

Brown, B., Perkins, D. D., & Brown, G. (2003). Place Attachment in a Revitalizing Neighborhood: Individual and Block Levels of Analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 259-271.

Can, İ., & Çiçek, C. (2012). Gecekondulaşma, Kentsel Dönüşüm ve Toki Konutlarının Ticarileşmesi: Kars Örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1 (9), 37-61.

Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. California: Sage Publications.

Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (Çev.) Mustafa Sözbilir, Pegem Akademi, Ankara.

Cumhuriyet (2014). *Afet Riskini Azaltayım Dersen Sosyal Riski Arttırıyorlar*. [erişim: 18.12.2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/afet-riskini-azaltayim-dersen-sosyal-riski-arttiriyorlar-109713>]

Cross, J.E. (2001). *What is Sense of Place? The 12th Headwaters Conference*, 2-4 Kasım, Western State College.

Çoban, A. N. (2012). “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (3), 75-108

Denizli Kent Haber (2019). *Türkiyenin En Tehlikeli Mahalleleri*. [Erişim:14.12.2022, <https://www.denizlikenthaber.com/iste-turkiye-nin-en-tehlikeli-mahalleleri/15642/>]

Döker, M. F. (2012). *İstanbul Kentsel Büyüme Sürecinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Modellenmesi*. (Doktora Tesi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duarte, F. (2018). *Space, Place And Territory A Critical Review On Spatialities*. Routledge, Londra.

Engincan, P. (2015). Kentsel Dönüşümün Sonuçları: Kent Yoksulluğu/Yoksunluğu ve Toplumsal Dışlanma. *İdealkent*, 6 (16), 107-122

Ergün, N. (2004). Gentrification in İstanbul. *Cities*, 21(5), 391–405

Es, M., & Ateş, H. (2010). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Social Policy Conferences* , 0 (48), 206-248

Ekşi sözlük (2007). *Sarıgöl mahallesi*. [Erişim: 17.12.2022, <https://eksisozluk.com/sarigol-mahallesi--2489577>]

Ekşi sözlük (2008). *Sarıgöl mahallesi*. [Erişim: 17.12.2022, <https://eksisozluk.com/sarigol-mahallesi--2489577>]

Gaziosmanpaşa Belediyesi, 2022.

Gophaber.com (2022). *Sarıgölde Uyuşturucu Denetimi*. [Erişim:14.12.2022, <https://www.gophaber.com/sarigolde-uyusturucu-denetimi-20338-haberi>]

Genç, F. N. (2014). Gecekonduyla Mücadeleden Kentsel Dönüşüme Türkiye’de Kentleşme Politikaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 15-30

Gezgin, E. (2016). *Damgalanan Mekânda Yaşam: Bir Kentin Ötekisi Olmak*. Pohlenix Yayınevi, Ankara.

Göregenli, vd., (20014). Mahalleye Bağlılık Düzeyinin Kent Kimliği ile İlişkisi İçinde İncelenmesi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 29 (73), 73-85

Görün, M. & Kara, M. (2010). Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 137-164

Güldüler, S. E. (2010). *Gaziosmanpaşa Belediyesi Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Uygulamaları*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güneş, S. (2014). *Kentsel Dönüşümde Kentsel Haklar Ve Soylulaştırma- İstanbul Şerifali Bölgesi İmar İskan Evlerinde Yapılan Niteliksel Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi),Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gür, M. (2014). *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*. (Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Gürkaş, E. T., & Barkul, Ö. (2012). Yer üzerine kavramsal bir okuma denemesi. *Sigma*, 4, 1-11.

Gürler, E. (2003). Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, 113-158, İstanbul.

Habertürk (2022). *Pompalı Tüfikle Mahalleyi Bastılar*. [Erişim: 17.12.2022, <https://www.haberturk.com/video/tv/izle/pompali-tufekle-mahalle-bastilar/772671>]

Hardal, S. (2014). *Kentsel Dönüşüm Alanlarına Bir Örnek; Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa)*. (Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Hardal, S. (2019). İstanbul'da Tamamlanan Kentsel Dönüşüm Projelerinin Sosyal ve Mekânsal Etkileri (Gaziosmanpaşa, Esenler ve Zeytinburnu Örneği). (Doktora Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Hardal, S., & Kılıç, T. (2019). İstanbul Gaziosmanpaşa’da Tamamlanan Kentsel Dönüşüm Projelerinin Sosyo Mekânsal Etkileri, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2) , 699- 716

- Hashemnezhad, H., Heidari, A.A., Hoseini, P.M.** (2013). Sense of Place” and “Place Attachment A Comparative Study, *International Journal of Architecture and Urban Development*, 3(1), 5-12
- Hay, R.** (1998). Sense of Place İn Developmental Context, *Journal of Environmental Psychology*, 18(1), 5-29.
- İrdem, İ., & Lenger, A.** (2021). 1923-1950 Arası Dönemde Ankara Kentleşmesi ve Sorunları. *Gazi Akademik Bakış*, 14 (28), 331-357
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C.** (2001). Sense of Place as an Attitude: Lakeshoreowners Attitudes Toward Their Properties. *Journal Of Environmental Psychology*, 21 (3), 233-248.
- Kahveci, K.** (2018). Varlık-Yokluk Arasında: Mekân Üzerine Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (59), 101-108
- Kandaloğlu, N.** (2012). *Kentsel Dönüşüm ve Bir Dağıtım Modeli Önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kanlı, vd.,** (2017). Kentsel Dönüşümün Yaşamsal Ölçeği: Sosyal Hücreler, Furkan Beşel Ve Fatih Yardımcıoğlu (Ed.), *Yerel Yönetimler Üzerine Seçme Yazılar*, Beşiköprü Yayınevi, Sakarya, s.145-176
- Karahasanoğlu, S.** (2013). *Küçüköy-Taşlıtarla Gaziosmanpaşa Bir İlçenin Öyküsü*. Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Karasu, Y.A.** (2009). Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 245-264
- Karataşoğlu, S., & İslamoğlu, E.** (2016). Gelir Seviyesi ile Sosyal Dışlanma İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 7(1) , 12-41
- Kardeş, M. E.** (2012). Mekanın Politikliğine Dair: Mekan Üretiminin Dayanakları. *1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*, 20-22 Haziran, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Kars, F., & Özkul, M.** (2021). Yaşam Tarzı Göstergesi Olarak Meslekler. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(1), 37-63
- Kayasü, S., & Yetişkul, E.** (2013). Bir Araştırma Çerçevesi: Soylulaştırma 2.0. *Planlama*, 23(3), 147-152
- Keleş, R.** (1980). *Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Keleş, R.** (1995). Kentleşme Ve Türkçe, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (6), 1-5
- Keleş, R.** (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Yayınevi, Ankara.
- Keleş, R.** (2002). *Kentleşme Politikası*. İmge Yayınevi, Ankara.
- Keleş, R.** (2012). *Kentleşme Politikası*. İmge Yayınevi, Ankara.
- Kılıç, T.** (2010). *Kentsel Mekânların Kullanımı ve Seyyar Satıcılık: Diyarbakır Örneği*. (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Kılıç, T.** (2011). Kent Merkezlerinin Yeniden Keşfedilmesine Bir Örnek; Diyarbakır'da Kentsel Yenilenme. *Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi*, İstanbul.
- Kocabaş, A.** (2006). *Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(tir)me)*. Literatür Yayınları, İstanbul.
- Koçak, H., & Tolanlar, M.** (2008). Kentsel Dönüşüm Uygulamaları (Aydın ve Afyonkarahisar Örnekleri). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 397-415
- Lewicka, M.** (2010). What Makes Neighborhood Different from Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 35-51
- Low, S. M., Altman, I.** (1992). Place Attachment: A Conceptual Inquiry, I. Altman ve S. M. Low (Ed.), *Place Attachment*, New York, NY: Plenum Press, 1-12.
- Niray, N.** (2002). Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-27
- Özden, P.** (2001). Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0(23-24), 255-270
- Özden, P. P.** (2008). *Kentsel Yenileme*. İmge Kitabevi, Ankara.

Özden, P. P. (2016). *Kentsel Yenileme*. İmge Kitapevi. Ankara

Özkan, D. D. (2017). Urban Regeneration and Place Attachment, *Journal of Social And Humanities Sciences Research*. 4(15), 1881-1887.

Polat, S., & Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1), 61-76

Polat, Y. A. (2016). Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış: Elazığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 185-202

Pust, Y. (2006). Küreselleşme Sürecinde Kent “Antik Site’den Dünya Kentine. *Sayıştay Dergisi*, (60), 129-151

Roberts, P. & Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration*. Sage Publication, London

Roberts, P. & Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration*. Sage Publication, London.

Sertkaya Doğan, Ö. & Bostan, H. (2019). “Türkiye’nin Demografik Dönüşümü ve Nüfus Projeksiyonlarına Göre Fırsatlar”, *Doğa Coğrafya Dergisi*, (41), 61-90

Serenli, A. (2013). *Kentsel Dönüşümde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Toplumsal Yaşam Üzerine Etkileri*. [Erişim:17.12.2022, http://www.isdam.org.tr/img/1515143112018_43171328317.pdf]

Sözcü (2014). *İstanbul’da Büyük Operasyon*. [Erişim:14.12.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2014/gunun-icinden/istanbulda-buyuk-operasyon-610634/>]

Sözcü (2015). *18 Kurşunla Korkunç İnfaz*. [Erişim:14.12.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/18-kursunla-korkunc-infaz-1001044/>]

Stedman, R. C. (2003). Sense of Place and Forest Science: Toward a Program of Quatitative Research, *Forest Science*, 49(6), 822–829

Stedman, R.C. (2003). Sense of Place and Forest Science: Toward a Program of Quatitative Research, *Forest Science*, 49(6), 822–829.

Şengül, H. T. (2009). *Türkiye’de Kentleşmenin İzlediği Yol Üzerine: Bir Dönelmeme Girişimi*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Şişman, A., & Kibaroglu, D. (2009). Dünya’da ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.

Tekeli, İ. (1998). *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması*. Yıldız Sey (Ed.); 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, Modernit ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Timalsina, K. (2021). People, Place, and Speace: Theoretical and Empirical Relections İn Studying Urban Open Speace. *Geographical Jurnal of Nepal*, 14(1), 171-188

Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 276-294

Toraman, S. (2021). Karma Yöntemler Araştırması: Kısa Tarihi, Tanımı, Bakış Açıları Ve Temel Kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29

Türkmen, Ö. (2018). *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Sürdürülebilirlik Ve Örnekler Üzerinden Analizi Gülsüyü-Gülensu Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Yakındoğu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2022). *Kent nedir?*. [Erişim: 1712. 2022, <https://sozluk.gov.tr/>]

Ulusoy, A. E. (2020). Türkiye’de Konut Politikaları: Tarihsel Süreç ve Aktörlerin Rolü. *Kamu Yönetimi Ve Politikaları Dergisi*, 1(3), 87-122

Ulusoy, A., & Vural, T. (2001). Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri. *Belediye Dergisi*, 7(12), 1-17.

Usta, G. (2000). Mekan ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açıdan İrdelenmesi. *Turkish Online Journal of Desing Art and Communication*, 10(1), 25-30

Wacquant, L. (2015). *Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi*. (Çev.) Mehmet Doğan, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

Wilkie, R. W. (2003). Sense of place and selected conceptual approaches to place. *Journal of the American Institute of Architecture Students*, 1, 29-31.

Yaman, M. (2016). Türkiye’deki Uygulamalar Bağlamında Kentsel Dönüşümün Yeniden Kavramsallaştırılması. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 4 (8), 119-12

Yenice, M. S. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 76-88

Yıldırım, A. (2004). *Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, E. (2016). Konut Sorunu Ve Toplu Konut Üretiminde Toki’nin Ve Belediyelerin Rolü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (7), 31-50

Yılmaz, E., & Çiftçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-256

Yurt, G. R. (2020). Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 19-44

Yücel Batmaz, N., & Erdem, Ç. (2016). Türkiye’de 1950-1960 Döneminde Kentleşme Sürecini Siyasal İktidarın Yapısı ve Uygulamaları Açısından Yorumlamak. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 12(47), 201-213

EKLER

EK1: Kentsel dönüşüm projesi içerisinde henüz dönüşmeyen alanda, şen mahalle denilen kısımda kullanılan anket formu

S.no	DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER
1.	Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
2.	Yaşınız? () 18-30 () 31-60 () 61 ve üstü
3.	Eğitim durumunuz? () Okuryazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü
4.	4.Mesleğiniz? () Emekli () Öğrenci () Yok () Memur () Serbest Meslek () Özel Sektör..... () İşçi () Ev Hanımı () Diğer.....
5.	Aylık ortalama geliriniz? () 3000 TL ve altı () 5001-10 000 () 3001-5000 TL () 10 001 ve üstü
6.	Doğum yeriniz?
7.	Kaç yıldır Sarıgöl mahallesinde yaşıyorsunuz?

S.no	YER DUYGUSUNU BELİRLEYEN UNSURLAR İLE İLGİLİ SORULAR
8.	Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk ne geliyor?
9.	Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk gelen bina-heykel-park gibi yerler nerelerdir?
10.	Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk hangi renk geliyor?
11.	Sarıgöl Mahallesi denildiğinde aklınıza ilk hangi sesler geliyor? (trafik- çocuk- müzik- şantiye gürültüsü)?
12.	Sarıgöl Mahallesi denildiğinde ilk hangi duyguyu hissediyorsunuz? (yalnızlık, mutluluk, hüzn, sevinç, vs.)
13.	Sarıgöl Mahallesinde duygusal bağınızın olduğu, sizin için anlam ifade eden yer/yerler var mı? Yanıtınız evet ise neresi olduğunu ve nedenini belirtiniz. () Evet () Hayır
14.	Sarıgöl Mahallesinde sevdiğiniz yer/yerler var mı? Yanıtınız evet ise neresi olduğunu ve neden sevdiğinizi belirtiniz. () Evet () Hayır

16.	Sarıgöl Mahallesi'ni seviyor musunuz? Nedenini belirtiniz. () Evet () Ne evet ne hayır () Hayır
17.	Kendinizi Mahallenizde güvende hissediyor musunuz? Yanıtınız hayır ise nedenini belirtiniz. () Evet () Hayır
18.	Yaşadığınız mahalledeki komşuluk ilişkileri nasıldır?

S.no	KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN YER DUYGUSU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ İLE İLGİLİ SORULAR
19.	Sarıgöl Mahallesi'nde kentsel dönüşüm denilince aklınıza ilk ne geliyor?
20.	Sarıgöl Mahallesi'nin kentsel dönüşümle birlikte son yıllarda değiştiğine katılıyor musunuz? () Evet () Hayır
21.	Sarıgöl mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm projesinden memnun musunuz? () Evet () Hayır
22.	Evinizin kentsel dönüşümüne girmesini ister miydiniz? Nedenini belirtiniz. () Evet () Hayır
23.	Kentsel dönüşüm ile birlikte sevdiğiniz yer/yerler yok oldu mu? Yanıtınız evet ise nereler olduğunu belirtiniz. () Evet () Hayır
24.	Sarıgöl mahallesi'nin kentsel dönüşümden sonraki dokusundan memnun musunuz? () Evet () Hayır
25.	Sarıgöl Mahallesi'nin eski halinde yaşamayı tercih eder miydiniz? () Evet () Hayır
26.	Kentsel dönüşüm ile yapılan konutlar sizi yansıtıyor mu? () Evet () Hayır
27.	Sarıgöl mahallesi'ne kentsel dönüşümle birlikte yeni gelen kişiler oldu mu? Yeni gelen bu kişilerden memnun musunuz? Yanıtınız hayır ise nedenini belirtiniz. () Evet () Hayır
28.	Kentsel dönüşümden sonra mahalleyi terk eden insanlar oldu mu? () Evet () Hayır
29.	Kentsel dönüşüm projesi tamamen bittikten sonra bu mahallede yaşamaya devam edecek misiniz? Yanıtınız hayır ise nedenini belirtiniz. () Evet () Hayır

S.no	KONUT VE YER DUYGUSU İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ SORULAR
30.	Yaşanılan konutun mülkiyet durumu? () Ev sahibi () Kiracı () Diğer....
31.	Kaç yıldır bu konutta yaşıyorsunuz?

32.	Nasıl bir konutta yaşıyorsunuz? () Müstakil ve bahçeli bir ev () Apartman dairesi
33.	Yaşadığınız konutta kendinizi güvende hissediyor musunuz? () Evet () Hayır
34.	Yaşadığınız konut doğal afetlere (deprem, sel, rüzgâr) karşı güvenli mi? () Evet () Hayır
35.	Nasıl bir konutta yaşamak isterdiniz? () Müstakil ve bahçeli bir ev () Apartman dairesi

		KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM
Yer Kimliği	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesi artık beni yansıtmıyor.			
	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesinde artık istediğim gibi davranamıyorum.			
Yer Bağlılığı	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesinde artık kendimi rahat hissetmiyorum.			
	Kentsel dönüşüm projesi ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesinde artık kendimi mutlu hissetmiyorum			
	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesinden uzun bir süre uzak kalsam özlemem.			
Yer Bağlılığı	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesi artık yapmaktan hoşlandığım şeyleri yapmak için uygun bir alan değil.			
	Kentsel dönüşüm ile birlikte değişime uğrayan Sarıgöl Mahallesi benim ihtiyaçlarımı diğer yerlerden daha iyi karşılıyor.			

EK2: Kentsel dönüşümü tamamlanmış alanda toplu konutlarda yaşayan hak sahipleriyle yapılan görüşme formu

Önceden yaşadığınız alan ile şimdiki yaşadığınız alan arasında ne gibi değişimler oldu? Eskiden yaşadığınız mahalle ortamını özleyiyor musunuz?	
Aşağıda yer alan soruları nedenleriyle birlikte açıklayınız	
YER KİMLİĞİ	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış, oturmakta olduğunuz konut alanı sizi yansıtıyor mu?
	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış, oturmakta olduğunuz konut alanında istediğiniz gibi davranabiliyor musunuz?
YER BAĞLILIĞI	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış, oturmakta olduğunuz konut alanında kendinizi rahat hissediyor musunuz?
	Kentsel dönüşüm ile yapılmış, oturmakta olduğum konut alanında kendinizi mutlu hissediyor musunuz?
	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış oturmakta olduğum konut alanından uzun bir süre uzak kalırsanız özlemisiniz?
YER BAĞIMLILIĞI	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış, oturmakta olduğunuz konut alanı yapmaktan hoşlandığınız şeyleri yapmak için uygun bir alan mı?
	Kentsel dönüşüm ile birlikte yapılmış, oturmakta olduğunuz konut alanı sizin ihtiyaçlarınızı diğer yerlere göre daha iyi karşılıyor mu?

+